

**RAAD VAN
DE EUROPESE UNIE**

**Brussel, 16 oktober 2013
(OR. en)**

14924/13

**PESC 1238
COPS 439
FIN 648
PE 460**

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	de Raad
d.d.:	15 oktober 2013
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	13116/13 PESC 1016 COPS 362
Betreft:	Voornaamste aspecten en fundamentele keuzen van het GBVB (punt G.43 van het Interinstitutioneel Akkoord van 17 mei 2006) - 2012 - Jaarverslag van de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid aan het Europees Parlement

Voor de delegaties gaat in bijlage dezes het document "Voornaamste aspecten en fundamentele keuzen van het GBVB (punt G.43 van het Interinstitutioneel Akkoord van 17 mei 2006) - 2012 - Jaarverslag van de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid aan het Europees Parlement", dat op 15 oktober 2013 door de Raad is bekrachtigd.

VOORNAAMSTE ASPECTEN EN FUNDAMENTELE KEUZEN VAN HET GBVB
(PUNT G.43 VAN HET INTERINSTITUTIONEEL AKKOORD
VAN 17 MEI 2006) - 2012

1. DEEL I: TERUGBLIK OP 2012.....	5
A. OVERZICHT VAN DE ACTIVITEITEN PER REGIO	12
1. NOORD-AFRIKA, MIDDEN-OOSTEN EN ARABISCH SCHIEREILAND	12
1.1. NOORD-AFRIKA	14
1.2. MIDDEN-OOSTEN	18
1.3. ARABISCH SCHIEREILAND, IRAN EN IRAK	27
1.4. REGIONALE SAMENWERKING	30
2. RUSLAND, DE LANDEN VAN HET OOSTELIJK NABUURSCHAP EN CENTRAAL-AZIË	33
2.1. RUSSISCHE FEDERATIE	33
2.2. OOSTELIJK PARTNERSCHAP – MULTILATERAAL	36
2.3. OOSTELIJK PARTNERSCHAP – BILATERAAL	38
2.4. CENTRAAL-AZIË	46
3. WESTELIJKE BALKAN.....	47
4. TURKIJE EN DE WEST-EUROPESE BUREN	55
4.1. TURKIJE	55
4.2. WEST-EUROPA	57
5. AZIË EN DE STILLE OCEAAN.....	59
5.1. OOST-AZIE	60
5.2. ZUIDOOST-AZIË	64
5.3. ZUID-AZIË	67
5.4. STILLE OCEAAN	70
6. AFRIKA	73
6.1. EU - AU	73
6.2. WEST-AFRIKA	75
6.3. OOST-AFRIKA	78
6.4. CENTRAAL-AFRIKA	81
6.5. ZUIDELIJK AFRIKA	84

7.	DE AMERIKA'S	87
7.1.	DE VS en CANADA	87
7.2.	LATIJS-AMERIKA en HET CARIBISCH GEBIED	89
B.	DREIGINGEN EN MONDIALE PROBLEMEN AANPAKKEN	95
1.	NON-PROLIFERATIE VAN MASSAVERNIETIGINGSWAPENS (MVW) EN DE OVERBRENGINGSMIDDELEN DAARVOOR / CONVENTIONELE WAPENS	95
1.1.	NON-PROLIFERATIE VAN MVW	96
1.2.	CONVENTIONELE WAPENS	100
2.	CONFLICTPREVENTIE EN -BEMIDDELING.....	102
3.	TERRORISME	103
4.	GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT	106
5.	CYBERBEVEILIGING	107
6.	ENERGIEZEKERHEID.....	107
7.	KLIMAATVERANDERING EN VEILIGHEID.....	109
8.	WATERZEKERHEID.....	110
C.	BIJDRAGE AAN EEN EFFECTIEVERE MULTILATERALE ORDE	111
1.	VERENIGDE NATIES	111
2.	OVSE.....	113
3.	RAAD VAN EUROPA	114
D.	BEVORDERING VAN MENSENRECHTEN, DEMOCRATIE EN RECHTSSTAAT.....	115
E.	EFFECTIEVERE, BEKWAMERE EN COHERENTERE CRISISBEHEERSING VIA HET GVDB.....	128
1.	BETER BEREKEND OP ZIJN TAAK.....	129
1.1.	Concepten voor GVDB-activiteiten	129
1.2.	Civiele en militaire vermogens	130
1.3.	Geleerde lessen en beproefde methodes bij het civiele en militaire GVDB	133
1.4.	Opleiding en oefeningen	134

2.	EFFECTIEVER	135
2.1.	Samenwerking met partners bij crisisbeheersing	135
2.2.	Internationale organisaties	136
2.3.	Satellietcentrum van de Europese Unie (EUSC)	138
3.	COHERENTER.....	139
2.	DEEL II: GBVB-VERSLAG 2012: VOORUITBLIK	140
3.	BIJLAGE I: GBVB-begroting 2012.....	1
4.	BIJLAGE II: Overzicht van rechtshandelingen op GBVB-gebied (sancties) in 2012	1
5.	BIJLAGE III Verklaringen IN 2012.....	1

DEEL I: TERUGBLIK OP 2012

Inleiding

Voor het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) van de EU is 2012 een bewogen jaar gebleken, waarin bij het aanpakken van de meest urgente uitdagingen inzake buitenlands beleid de meerwaarde van de nieuwe Lissabon-instrumenten duidelijk is bewezen. De EU heeft, van de moeilijke overgang in de Arabische wereld tot de gebeurtenissen in de Sahel, van de aanneming van de strategie voor de mensenrechten tot de EU-verkiezingswaarnemingsmissies, haar reactie steevast uitgebreid gecoördineerd en het volledige instrumentarium - al dan uit hoofde van het GBVB¹ - ingezet, waarbij haar diplomatieke inspanningen ter plaatse werden ondersteund via missies in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB), de humanitaire en de ontwikkelingshulp op de meest behoeftigen waren gericht, en er met lokale en regionale partners is samengewerkt met het oog op vrede en welvaart.

De hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid/ vice-voorzitter van de Commissie (HV/VV), Catherine Ashton, en de Europese Dienst voor extern optreden (EDEO) hebben er in samenwerking met de betrokken Commissiediensten voor gezorgd dat de EU in 2012 werkelijk wereldwijd is opgetreden: van Myanmar/Birma in Azië tot Somalië in de Hoorn van Afrika is ondersteuning gegeven aan democratie en ontwikkeling, en buurlanden zoals Oekraïne en in Noord-Afrika, maar ook verder verwijderde partners zoals Haïti en Pakistan, hebben hulp geboden gekregen. Daartoe heeft de EU de samenwerking met haar strategische partners verder opgevoerd om samen tot gedeelde inzichten in de bedreigingen en uitdagingen van vandaag te komen en wederzijds aanvaardbare reacties uit te werken. Hoewel voor Europa de verleiding om de aandacht op zichzelf te richten op dit moment groot is, heeft de EDEO, in nauwe samenwerking met de Commissie, de 27 lidstaten en het Europees Parlement, ertoe bijgedragen dat de EU haar wereldwijde zichtbaarheid behield en een betrouwbare partner bleef voor oude en nieuwe bondgenoten.

¹ Ter staving van deze aanpak is in dit verslag een aantal instrumenten en beleidsmaatregelen opgenomen die niet tot het GBVB behoren, zoals ontwikkelingshulp, handel en humanitaire hulp, wanneer dit relevant en nuttig is geacht om een vollediger overzicht van het externe optreden van de EU te geven.

De bijdrage van de EU aan vrede en veiligheid in de wereld blijkt met name op een aantal gebieden. In de eerste plaats bundelen wij, in wat wij de "alomvattende aanpak" noemen, een brede waaier van instrumenten om belangrijke problemen inzake buitenlands beleid op te lossen. Velen hebben het afgelopen decennium zulke aanpak willen ontwikkelen, maar de EU heeft voldoende sterke instrumenten in handen om een blijvend effect te bewerkstelligen. In de tweede plaats zijn wij rechtstreeks betrokken - en nemen wij vaak de leiding - bij vredesonderhandelingen. En ten derde werken wij nauw samen met en verlenen wij materiële steun aan internationale en regionale partners bij het aangaan van regionale uitdagingen waar enkel gezamenlijke inspanningen tot resultaten kunnen leiden, gaande van bestrijding van de gevolgen van klimaatverandering en hulp bij rampen tot de hervorming van de veiligheidssector. Op 10 december is de Nobelprijs voor de vrede toegekend aan de Europese Unie als een duidelijke blijk van erkenning voor onze krachtige inzet voor wereldvrede, verzoening, democratie en bevordering van de mensenrechten.

Enkele voorbeelden van recente EU-activiteiten op deze drie gebieden maken duidelijk hoe onze agenda er in 2012 uitzag:

De inspanningen van de HV/VV in 2012 en ook 2013 om de dialoog tussen Belgrado en Pristina te faciliteren, heeft reeds tot concrete resultaten geleid: wij hebben reële vooruitgang geboekt met geïntegreerd grensbeheer (IBM), en wij hebben verbindingsofficieren aangesteld in Belgrado en Pristina, hetgeen voor de onderhandelende partijen een opmerkelijke stap vooruit betekent. Via regelmatige ontmoetingen tussen de premiers en voor het eerst ook een bijeenkomst van de presidenten van Servië en Kosovo* konden wij, in een sfeer van samenwerking, onopgeloste problemen aanpakken. De dialoog is in 2013 voortgezet en heeft er uiteindelijk in april 2013 toe geleid dat beide partijen het "Eerste akkoord over de beginselen die aan de normalisatie van de betrekkingen ten grondslag liggen" hebben bereikt.

* Deze benaming laat de standpunten over de status van Kosovo onverlet, en is in overeenstemming met resolutie 1244 van de VN-Veiligheidsraad en het advies van het Internationaal Gerechtshof over de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo.

Het optreden van de EU in Somalië is een bijzonder doeltreffend voorbeeld van hoe de EU door middel van een totaalaanpak een oplossing voor alle aspecten van een crisis tracht te vinden. Ten tijde van de ratificatie van het Verdrag van Lissabon heerste er crisis in Somalië. De piraterij voor de kust van het land vierde hoogtij, de milities van Al-Shabaab had de Somalische regering zo goed als verdreven en miljoenen mensen leefden in armoede. Na een door de EDEO gecoördineerd alomvattend optreden met zowel GBVB als niet-GBVB-maatregelen zoals een maritieme missie en een opleidingsmissie, diplomatieke inspanningen, bijstand voor de buurlanden van Somalië en ook humanitaire hulp, ziet de situatie er vandaag volledig anders uit. Het aantal gevallen van piraterij voor de Somalische kust is met 95% gedaald. De Somalische regering is erin geslaagd de milities terug te dringen en is nu voor het eerst in de geschiedenis van het land een democratisch orgaan. De meerderheid van de Somalische bevolking krijgt uitzicht op ontwikkeling en de regio is beter uitgerust om piraten af te schrikken, gevangen te nemen en te berechten. Tijdens zijn bezoek aan Brussel prees de Somalische president onze inzet, en wij zien uit naar de verdere verdieping van de samenwerking met de regering en onze internationale partners. Om de toekomstige samenwerking veilig te stellen, organiseren wij een conferentie over de toekomst van Somalië.

De alomvattende – en succesvolle – inzet van de EU bleek tevens uit ons optreden in Mali. Nog vóór de staatsgreep in het voorjaar van 2012 en de verovering van noordelijk Mali door Toeareg-strijders en jihadistische troepen, heeft de EU een geïntegreerde regionale strategie voor het Sahelgebied ontwikkeld met als doel terrorisme te bestrijden alsmede stabiliteit en duurzame ontwikkeling te waarborgen in dit cruciale deel van Afrika. Teneinde snel te reageren op de troepeninzet door Frankrijk en de veranderende situatie in het land, bespoedigde de EU het uitsturen van een Europese missie om de Malinese strijdkrachten te reorganiseren, op te leiden en advies te verlenen (EUTM). Wij hebben de Malinese autoriteiten ook aangemoedigd en geholpen bij de opstelling van een routekaart om de democratie te herstellen en naar nationale verzoening te streven, en wij hebben het land een vernieuwd en aangepast pakket met humanitaire en ontwikkelingshulp geboden. Tot slot hebben wij Ecowas en de Afrikaanse Unie ondersteund bij de ontplooiing van een vredesmacht om de stabiliteit in Mali te handhaven tot de komst van een VN-vredeshandhavingsoperatie. Vooruitgang zal afhangen van de Malinese autoriteiten, maar in 2012 heeft de EU getoond dat zij de nodige steun voor het stabiliseren van het land wilde en kon bieden.

Gedurende 2012 heeft de EU in Noord-Afrika en het Midden-Oosten steun verleend aan Egypte, Tunesië en Libië om zich aan autoritaire regimes te onttrekken. De EU heeft gestreefd naar een aanpak op maat voor elk land, door onder meer de financiële hulp op te voeren, sterkere mobiliteitspartnerschappen aan te bieden en onderhandelingen over diepe en brede vrijhandelsovereenkomsten te starten met het oog op een grotere markttoegang. Vernieuwend hierbij was de oprichting van speciale taskforces die worden geleid door de HV/VV en worden gefaciliteerd door de speciale vertegenwoordiger van de EU voor het zuidelijke Middellandse Zeegebied, met als doel de overgang in Egypte, Jordanië en Tunesië te ondersteunen. Door alle relevante actoren – leden van het Europees Parlement, internationale, regionale, particuliere en publieke stakeholders – bijeen te brengen, hebben de taskforces die landen sterk geholpen om te vorderen in de richting van blijvende hervormingen en democratie.

Het conflict in Syrië is steeds erger geworden. Het is nu uitgegroeid tot de centrale crisis in de regio en vormt voor de EU een belangrijke politieke en humanitaire kwestie. De EU is blijven pleiten voor een politieke oplossing voor de Syrische crisis en zij heeft steeds haar volledige steun uitgesproken voor de inspanningen van de Verenigde Naties en de Arabische Liga. De HV/VV heeft deelgenomen aan de internationale conferentie van juni in Genève, tijdens welke overeenstemming is bereikt over een communiqué met een basiskader voor een toekomstige politieke overgang. Hieraan is echter geen uitvoering gegeven omdat de overeengekomen tekst achteraf op verschillende manieren is geïnterpreteerd. De EU heeft de coalitie van de Syrische revolutionaire en oppositiekrachten erkend als legitieme vertegenwoordiger van het Syrische volk, en deze opgeroepen verder te streven naar inclusiviteit, representativiteit en eerbiediging van democratische beginselen. De EU heeft werk gemaakt van een beleid van beperkende maatregelen tegen personen die verantwoordelijk zijn voor de gewelddadige repressie tegen de burgerbevolking, personen die baat hebben bij of steun verlenen aan het regime en personen die er banden mee hebben. Voorts heeft de EU humanitaire en andere bijstand verleend aan de Syrische bevolking in het land zelf en aan vluchtelingen in de buurlanden van Syrië. Daarbij werd ook rechtstreeks hulp aan deze landen verleend om hen te helpen de situatie het hoofd te bieden. In internationale fora, met name de VN-mensenrechtenraad, was de EU een van de gangmakers achter oproepen om de mensenrechten te eerbiedigen, rekenschap af te leggen en een eind te maken aan straffeloosheid.

De inzet van de EU voor de consolidering van de democratie heeft spontaan navolging in de landen van het Oostelijk Nabuurschap gekregen dankzij de uitvoering van het Oostelijk Partnerschap en volgehouden inspanningen voor een nauwere politieke associatie en economische integratie. Er liepen onderhandelingen voor associatieovereenkomsten (AO), met inbegrip van diepe en brede vrijhandelsruimtes (DCFTA), met de Republiek Moldavië, Georgië, Armenië en Azerbeidzjan (enkel een AO). De associatieovereenkomst met Oekraïne is geparafeerd. Er is tevens geijverd voor visumversoepelings- en overnameovereenkomsten en actieplannen voor visumliberalisering om de contacten van mens tot mens te verbeteren. Deze ontwikkelingen worden gekoppeld aan verwachtingen inzake brede hervormingen ter handhaving van de rechtsstaat en ter bevordering van democratische stabiliteit. De EU heeft ondersteuning geboden door een missie van het Europees Parlement onder leiding van de voormalige president van Polen, Aleksander Kwaśniewski, en de voormalige voorzitter van het EP, Pat Cox, te organiseren om toezicht te houden op de rechtszaken tegen onder meer de voormalige premier van Oekraïne, Julia Timosjenko. De EU is zich ook blijven inspannen om democratische vooruitgang in Belarus te stimuleren, maar de politieke vrijheid en de vrijheid van de media laten nog steeds heel veel te wensen over. Tegelijkertijd is de EU zich blijven inzetten om slepende conflicten in de regio op te lossen (de 5+2- gesprekken over Transnistrië, het proces van Genève). Dit jaar willen we deze werkzaamheden voorzetten, in het licht van de voorbereidingen van een historische top van het Oostelijk Partnerschap dit najaar in Vilnius. Het is voor de Unie cruciaal om zowel bilateraal als multilateraal verder uitvoering te geven aan en vorderingen te maken met het Oostelijk Partnerschap.

Een laatste voorbeeld van de werkzaamheden van de EU in 2012 betreft onze actie op het gebied van bemiddeling en conflictoplossing. De inspanningen van de EU om een oplossing te vinden voor de Iraanse nucleaire kwestie waren wellicht het meest zichtbare voorbeeld daarvan. Bij het leiden namens de E3+3 van de onderhandelingen met Iran heeft de HV/VV intensieve diplomatieke arbeid geleverd om de weg te bereiden voor een diplomatieke oplossing die gehoor geeft aan de bezorgdheid van de internationale gemeenschap over de aard van het nucleaire programma van Iran. De HV/VV heeft, met de steun van de EDEO, belangrijke initiatieven ontplooid om steun voor de tweesporenaanpak van de EU te vergaren. De onverminderde eensgezindheid van de E3+3 speelde daarbij een centrale rol.

Dit zijn concrete voorbeelden van hoe de EDEO waarde heeft toegevoegd aan het werk van de 27 lidstaten en dat van de Europese Commissie. De EU heeft in 2012 evenwel, zoals uit dit verslag zal blijken, vorderingen gemaakt op veel meer punten.

In onze werkzaamheden zijn de mensenrechten de rode draad in ons beleid gebleven. In dit verband is 2012 zeer belangrijk gebleken: de EU heeft haar nieuwe mensenrechtenstrategie aangenomen, waardoor wij onze werkzaamheden op mensenrechtengebied zullen kunnen integreren in de bilaterale en multilaterale overeenkomsten van de EU, en er is een speciale vertegenwoordiger voor de mensenrechten benoemd, de allereerste thematische gezant die ervoor moet zorgen dat, wanneer de EU zich uitspreekt voor de mensenrechten, onze stem wereldwijd luid en duidelijk gehoord wordt.

Er is bijzondere aandacht uitgegaan naar de problematiek van het verschaffen van zelfbeschikking aan vrouwen en steun voor de deelname van vrouwen aan politieke processen. Het "Equal Futures Partnership" dat de HV/VV in 2012 samen met de minister van Buitenlandse Zaken van de VS, Hillary Clinton, heeft opgezet, alsook het initiatief "Spring Forward for Women" dat zij samen met de directeur van UN Women, Michelle Bachelet, in het leven heeft geroepen, getuigen van de niet-aflatende inzet van de EU om vrouwen economisch en politiek zelfstandig te maken.

Steun aan de civiele samenleving is eveneens een centrale plaats in onze inspanningen gaan innemen, niet het minst vanwege de cruciale rol die zij in de opstanden in de Arabische landen heeft gespeeld. In dit verband is er uit hoofde van de faciliteit voor het maatschappelijk middenveld verdere steun verleend aan nationale en lokale burgerinitiatieven en capaciteitsopbouw met als doel de middenveldorganisaties te versterken. Met het "Europees Fonds voor Democratie" is recentelijk nog een instrument in het leven geroepen om de democratie te bevorderen en te ondersteunen.

Vorig jaar hebben wij tevens meer aandacht besteed aan de zogenoemde "horizontale" uitdagingen, zoals de noodzaak om de energiezekerheid van de EU te waarborgen of te voorkomen dat conflicten over water in oorlog uitmonden. De HV/VV heeft energie- en waterzekerheid op de agenda van de Raad en de Gymnich-bijeenkomst gezet en zij heeft de bevordering van Europa's toegang tot energie en de vreedzame verdeling van de watervoorraden tot essentieel onderdeel van het buitenlands beleid van de EU gemaakt.

De EU heeft, teneinde onze waarden en belangen wereldwijd doeltreffend te behartigen, de betrekkingen met haar strategische partners aanzienlijk verdiept in 2012, met name door de samenwerking op het gebied van het buitenlands en veiligheidsbeleid uit te breiden. Naast de van oudsher bestaande dialogen op alle niveaus met onze strategische partners, beschikken wij nu over een regelmatige strategische dialoog met China op het niveau van de HV/VV, alsmede over een politieke dialoog op hoog niveau met Zuid-Korea, India en Brazilië. Onze samenwerking wordt verdiept op een aantal gebieden zoals mensenrechten, respons op de Arabische lente of politie-opleiding in Afghanistan. De partners nemen ook steeds meer deel aan onze GVDB-missies. Onze betrekkingen met de VS hebben altijd al het fundament van onze internationale inzet gevormd, en in 2012 was die samenwerking bijzonder intensief, met gezamenlijke inspanningen die zich uitstrekten van de regio Azië-Stille Oceaan tot de Westelijke Balkan. De betrekkingen met de Russische Federatie zijn eveneens een prioriteit gebleven, niet alleen vanwege de gezamenlijke uitdagingen in onze gemeenschappelijk buurlanden, maar ook dankzij een goede samenwerking inzake Iran of het Midden-Oosten.

Voorts is in 2012 de samenwerking met regionale organisaties opgevoerd, gaande van de Liga van Arabische Staten (LAS) en de Organisatie van Islamitische Samenwerking (OIS) tot de Afrikaanse Unie (AU), en van de ASEAN tot de Organisatie van Amerikaanse Staten. Europa kan des te effectiever optreden als het er niet alleen voor staat, zoals vorig jaar is gebleken. Het is derhalve in ons belang om sterkere banden te onderhouden met regionale organisaties en daarbij samenwerkingsvormen vast te leggen, en waar nodig ondersteuning te bieden om het handelend vermogen te vergroten. De samenwerking tussen de EU en de LAS is een zeer goed voorbeeld van onze werkzaamheden in het afgelopen jaar, waarbij de betrekkingen op elk niveau – van het politieke (bijvoorbeeld de ministeriële bijeenkomst van de EU en de LAS) tot het technische (bijvoorbeeld het door de EU gefinancierde geavanceerde crisiscentrum) – zijn versterkt. In Afrika heeft de EU haar samenwerking opgevoerd met de Afrikaanse Unie, bijvoorbeeld in de Hoorn van Afrika (niet het minst door uit de Vredesfaciliteit voor Afrika aanzienlijke middelen vrij te maken voor de AU-troepenmacht Amisom), alsook met subregionale organisaties als Ecowas, zoals recentelijk is gebleken uit de nauwe samenwerking met deze organisatie in de context van de stabilisatieoperatie Afisma in Mali.

Er liggen grote uitdagingen in het verschiet voor het Europees buitenlands beleid. Doordat wij op velerlei terreinen actief waren in 2012 en daarbij verstrekkende resultaten hebben geboekt is echter het vertrouwen gewettigd dat de EU de mondiale problemen de komende jaren nog doeltreffender zal kunnen aanpakken zonder het algemene doel – de wereldwijde bescherming van de democratie en de mensenrechten – uit het oog te verliezen.

A. OVERZICHT VAN DE ACTIVITEITEN PER REGIO

1. NOORD-AFRIKA, MIDDEN-OOSTEN EN ARABISCH SCHIEREILAND

Inleiding

Ruim twee jaar na het uitbreken van de Arabische lente, die begon met de volksopstanden in Tunesië en Egypte, is de situatie in het grootste deel van de Arabische wereld zeer instabiel gebleven, met belangrijke verschillen tussen de landen en de subregio's in kwestie. Ondanks de aanzienlijke vooruitgang met de democratische hervormingen (verkiezingen, een sterkere rol voor het maatschappelijk middenveld, grotere vrijheid van meningsuiting en van vergadering, enz.) zijn belangrijke veiligheidsproblemen blijven bestaan, zoals de escalerende crisis in Syrië en het reële risico van grotere instabiliteit als die crisis overslaat naar de buurlanden, en de aanhoudende dreigingen voor de interne veiligheid in Libië, juist nu het land is begonnen met het lange proces van staatsvorming. Tegelijkertijd dreigde de cohesie in veel Arabische landen te worden ondermijnd door nieuwe vormen van interne politieke polarisatie (niet alleen tussen seculiere en islamistische actoren, maar ook met betrekking tot belangrijke bevolkingsgroepen zoals vrouwen, jongeren en religieuze en etnische minderheden) alsmede door de verslechterende economische situatie in een aantal van deze landen.

De EU en haar lidstaten hebben de overgangprocessen die in verschillende Arabische landen waren gestart actief gesteund en op verschillende manieren gereageerd. De EU heeft de voorwaarden geschapen voor hernieuwde partnerschappen, maar tempo en mate van vooruitgang wisselden tot nu toe sterk, omdat de partners soms aarzelden om in te gaan op het aanbod van de EU, of omdat zij niet in staat of niet bereid waren de benodigde hervormingen door te voeren om aanspraak te kunnen maken op extra EU-bijstand. De EU is de Arabische landen blijven steunen in hun inspanningen om politieke en sociaaleconomische obstakels te overwinnen, terwijl zij de regeringen die voortsproten uit de Arabische lente heeft beoordeeld op basis van hun resultaten. In dit verband is de EU constructieve contacten met alle nieuwe politieke actoren blijven onderhouden. Met het oog op het helpen opbouwen en in stand houden van levendige democratische samenlevingen in de Arabische landen hebben de EU en haar lidstaten ook de werkzaamheden van ngo's ondersteund.

De speciale vertegenwoordiger van de EU voor het zuidelijke Middellandse Zeegebied, de heer Bernardino León, heeft zich het hele jaar ingezet om de EU-steun aan de landen in de regio te versterken, onder meer door taskforces te coördineren. Aangezien voor veel landen de overgang naar democratie moeizaam verloopt, moedigde de speciale vertegenwoordiger van de EU – tijdens zijn vele bezoeken in de regio – het bereiken van politieke consensus aan teneinde de democratische legitimiteit te behouden in de landen die in een politieke crisis verwickeld zijn.

Tot slot heeft de EU de samenwerking met een aantal relevante regionale actoren hervat en deze samenwerking nieuw leven ingeblazen; het betreft onder meer de Liga van Arabische Staten, de Unie voor het Middellandse Zeegebied, de OIS, de Samenwerkingsraad van de Golf en de Unie van de Arabische Maghreb.

BILATERALE BETREKKINGEN

1.1. NOORD-AFRIKA

1.1.1. ALGERIJE

In tegenstelling tot vele andere landen in de regio is de Arabische lente goeddeels aan Algerije voorbijgegaan. In mei 2012 zijn parlementsverkiezingen gehouden. Tegen de algemene verwachtingen in is de presidentiële coalitie sterker uit de verkiezingen gekomen, terwijl de verwachte toename van steun voor de islamistische partijen uitbleef. 143 vrouwen zijn verkozen (ongeveer een derde van het totale aantal parlementsleden). Op verzoek van Algerije stuurde de EU een verkiezingswaarnemingsmissie onder leiding van Europees Parlements lid Ignacio Salafranca. In het missierapport werd beklemtoond dat er meer transparantie moet komen en dat de politieke partijen systematisch toegang moeten krijgen tot de nationale kieslijsten. De uitvoering van de aanbevelingen van de EU-verkiezingswaarnemingsmissie is ter sprake gekomen tijdens de zitting van de Associatieraad EU-Algerije in december 2012. Op de hervormingsagenda, waaraan de nieuwe parlementaire vergadering en de regering uitvoering moesten geven, stond ook de hervorming van de grondwet, zoals aangekondigd door president Bouteflika in 2011.

De HV/VV heeft op 6 november 2012 een bezoek gebracht aan Algerije, waar ze een ontmoeting had met president Bouteflika, minister-president Sellal en de minister van Buitenlandse Zaken Medelci. Zij heeft er tevens drie financieringsovereenkomsten tussen de EU en Algerije ondertekend – voor de bescherming van cultureel erfgoed, de ondersteuning van hervormingen in de vervoersector en de ondersteuning van werkgelegenheid voor jongeren.

1.1.2. LIBIË

In juli 2012 zijn de Libiërs voor het eerst in tientallen jaren in een over het algemeen vreedzaam en positief klimaat gaan stemmen om de leden van het overgangsparlement te kiezen. In oktober 2012 heeft het parlement Ali Zeidan verkozen tot hoofd van de nieuwe overgangsregering, die de verbetering van de veiligheidssituatie bovenaan op de agenda heeft geplaatst.

Conform de in september 2011 tijdens de conferentie van Parijs bereikte overeenkomsten heeft de EU in het voorjaar van 2012 een analyse uitgevoerd van de behoeften na het conflict op het gebied van geïntegreerd grensbeheer, het maatschappelijk middenveld, en de media. Na de positieve reactie van de Libische autoriteiten op het needs assessment-rapport betreffende geïntegreerd grensbeheer in juni 2012, heeft de Raad zijn goedkeuring gehecht aan het plannen van een eventuele civiele GVDB-missie voor grensbeveiliging in Libië. Teneinde de nodige Libische politieke steun te waarborgen voor deze civiele GVDB-missie is in november 2012, onmiddellijk na de vorming van de verkozen Libische regering van premier Zeidan, een informatiemissie ingezet, waarna spoedig een crisisbeheersingsconcept is ontwikkeld². Ondanks de positieve steun op Libisch ministerieel niveau voor een GVDB-grensbeveiligingsmissie erkennen de Libische autoriteiten over het algemeen dat – ook al staat grensbeveiliging hoog op hun prioriteitenlijst – een gebrek aan coördinatie tussen de betrokken diensten en expertise binnen de Libische regering een belemmering vormt voor de inspanningen van de EU en de internationale gemeenschap om tijdig ondersteuning te bieden³. Verder heeft de EDEO de coördinatie op zich genomen van de opstelling van een memorandum van overeenkomst dat een dialoog op lange termijn en wederzijdse samenwerking tussen de regering van Libië en de EU op het gebied van conflictpreventie, crisisparaatheid en crisisrespons en op het gebied van de bestrijding van georganiseerde criminaliteit en terrorisme moet bevorderen.

De EU heeft de tijdens het conflict van 2011 aangenomen autonome beperkende maatregelen geleidelijk ingetrokken naarmate zich ter plaatse veranderingen voordeden. De EU-steun aan het overgangsproces in de vorm van financiële bijstand bedraagt momenteel 79 miljoen euro, waarbij de nadruk ligt op veiligheid, economisch herstel, gezondheidszorg, openbaar bestuur, migratie, het maatschappelijk middenveld en de bescherming van kwetsbare groepen.

² Aangenomen door de Raad op 31 januari 2013.

³ Het interministeriële comité voor grensbeheer van de premier is later ingesteld en heeft de bevoegdheid gekregen om beslissingen te nemen en acties in het veld te coördineren.

De EU heeft in de loop van het jaar meermaals haar ernstige bezorgdheid geuit over de bescherming en eerbiediging van de mensenrechten, met name wat betreft de situatie in detentiecentra en de verslechterende omstandigheden voor migranten. De veiligheidssituatie in het land is op de voet gevolgd en is in het geval van bijzonder ernstige gebeurtenissen openlijk aan de orde gesteld, zoals bij de aanslag op het consulaat van de VS in Benghazi of de etnische onlusten in het zuiden van het land⁴.

1.1.3. MAROKKO

In 2012 heeft de door de gematigde islamitische Partij voor Rechtvaardigheid en Ontwikkeling geleide regering het hervormingsproces voortgezet, onder meer door het stelsel van basisgezondheidszorg uit te breiden en een genderactieplan aan te nemen. De voortgang met de effectieve uitvoering van de grondwet van 2011 was in 2012 evenwel vrij beperkt. In november 2012 zijn de onderhandelingen afgerond over een ENB-actieplan EU-Marokko voor de periode 2013-2017⁵. Op 16 juli 2012 heeft in Rabat de vierde bijeenkomst plaatsgevonden van de gemengde parlementaire commissie EU-Marokko. Aangezien Marokko sinds 1 januari 2012 een niet-permanent lid van de VN-Veiligheidsraad is, zijn de samenwerking en dialoog op politiek en veiligheidsgebied binnen de VN versterkt. Tijdens de achtste bijeenkomst van de Parlementaire Vergadering van de Unie voor het Middellandse Zeegebied, op 24 en 25 maart 2012 in Rabat, heeft Marokko het voorzitterschap van deze vergadering, dat het zelf een jaar had bekleed, overgedragen aan het Europees Parlement.

⁴ In november 2012 heeft het Europees Parlement een resolutie aangenomen over de situatie van migranten in Libië (P7_TA(2012)0465). Tijdens het debat voorafgaand aan de aanneming is onderstreept dat de EU de Libische autoriteiten zal blijven oproepen internationaal overeengekomen mensenrechtennormen te doen naleven; tegelijkertijd zal de EU de autoriteiten blijven steunen bij het nakomen van hun internationaalrechtelijke plichten. Vermeldenswaardig in dit verband is het steunpakket van 20 miljoen euro waarmee de EU kwetsbare groepen, waaronder migranten, beter wil beschermen.

⁵ De formele aanneming ervan laat echter op zich wachten (vanaf medio 2013).

De HV/VV heeft op 5 november 2012 een bezoek gebracht aan Marokko, waar zij een ontmoeting had met premier Abdelilah Benkirane en minister van Buitenlandse Zaken en Samenwerking Saad-Eddine El Othmani. De EU is mensenrechtenkwesties in de Westelijke Sahara actief aan de orde blijven stellen. Zij bevestigde consequent haar volledige steun voor de inspanningen van de secretaris-generaal van de VN, prees de werkzaamheden van zijn persoonlijke gezant ambassadeur Christopher Ross en moedigde de partijen aan te streven naar een rechtvaardige, duurzame en wederzijds aanvaardbare politieke oplossing die voorziet in zelfbeschikking voor de bevolking van de Westelijke Sahara conform de toepasselijke resoluties van de VN-Veiligheidsraad.

1.1.4. TUNESIË

Na de eerste democratische verkiezingen op 23 oktober 2011 is de EU haar politieke steun aan het democratische overgangsproces blijven opvoeren door middel van intensieve politieke contacten. De Tunesische premier Hamadi Jebali heeft op 2 februari 2012 een bezoek gebracht aan Brussel – zijn eerste officiële bezoek in het buitenland – gevolgd door een tweede bezoek op 2 oktober.

Ondanks de voortzetting van de overgang naar democratie en de lopende besprekingen over het ontwerp van de grondwet in de nationale grondwetgevende vergadering namen tegen het eind van het jaar de spanningen en de polarisatie toe.

In november 2012 is tijdens de zitting in Brussel van de associatieraad een politiek akkoord bereikt over de tekst van het actieplan voor een geprivilegieerd partnerschap. Dit actieplan behelst ambitieuze gemeenschappelijke toezeggingen op het gebied van governance, de rechtsstaat en de mensenrechten. Het zet tevens de lijnen uit voor het sectoraal overleg op een aantal gebieden, met name een diepe en brede vrijhandelsruimte, een open luchtruim en een mobiliteitspartnerschap.

Als vervolg op de taskforce EU-Tunesië van 23 september 2011 is een adviesraad voor het bedrijfsleven opgericht om investeerders mee te ondersteunen. Een ander vervolg dat aan de taskforce is gegeven, was het seminar dat de EU, Tunesië en de Wereldbank samen in juni hebben georganiseerd om de ontneming van bevroren tegoeden uit hoofde van het GVDB-besluit te bevorderen.

Het GVDB-besluit tot instelling van beperkende maatregelen tegen personen die verantwoordelijk zijn voor de verduistering van overheidsmiddelen en personen of entiteiten die banden met hen hebben is begin 2012 met één jaar verlengd.

1.2. MIDDEN-OOSTEN

1.2.1. EGYPTE

In 2012 is Egypte⁶ voortgegaan met het democratische overgangsproces waartoe de autoriteiten zich hadden verbonden na de democratische revolutie in januari 2011 en het daarop volgende aftreden van voormalig president Moebarak. Tot de belangrijkste verwezenlijkingen behoren met name het ordelijke verloop van de verkiezingen, de beëindiging van de noodtoestand, de overdracht van de macht aan een civiele regering en het feit dat aan een grondwet gewerkt wordt. De EU heeft voorgesteld een verkiezingswaarnemingsmissie te sturen om de presidentsverkiezingen te volgen, maar bij gebrek aan een formele uitnodiging⁷ zijn slechts twee deskundigen gestuurd voor de analyse van het verkiezingsproces, dat in het algemeen eerlijk en vreedzaam bleek te zijn verlopen.

⁶ Het Europees Parlement heeft op 16 februari 2012 een resolutie aangenomen over de recente ontwikkelingen in Egypte (P7_TA(2012)0064), en op 15 maart 2012 een resolutie over mensenhandel in de Sinaï, in het bijzonder de zaak Solomon W. (P7_TA(2012)0092).

⁷ Die in 2013 wel is ontvangen.

De dialoog tussen de EU en Egypte is op het hoogste niveau voortgezet. Op 13 september heeft president Morsi een bezoek gebracht aan Brussel. Op 13 en 14 november heeft de HV/VV in Caïro de Taskforce EU-Egypte⁸ voorgezeten – een bijeenkomst van vooraanstaande bedrijfsleiders, ministers en vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld⁹. De EU heeft Egypte voor de periode 2012-2013 extra financiële steun toegezegd ten belope van bijna 800 miljoen euro (303 miljoen euro aan subsidies en 450 miljoen euro aan leningen). Dit bedrag komt bovenop de 449 miljoen euro waarin reeds was voorzien voor de periode 2011-2013. De EU en Egypte hebben drie financieringsovereenkomsten ondertekend met betrekking tot mkb-ondernemingen in plattelandsgebieden, de uitbreiding van de metro in Cairo en maatregelen om de handel te stimuleren. De speciale vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten, Stavros Lambrinidis, heeft op 13 november een bijeenkomst met meer dan 40 verschillende middenveldorganisaties georganiseerd om de overgang van Egypte te bespreken. Daarbij werd onder meer aandacht besteed aan mensenrechten, registratie van ngo's, vrijheid van vergadering, illegale handel, politiemethoden, vrijheid van de media en internetvrijheid. Voorts is het in maart 2011 aangenomen besluit van de EU om beperkende maatregelen op te leggen aan 19 personen die nauwe banden hadden met het regime van voormalig president Moebarak in maart 2012 met één jaar verlengd.

Niettemin was er ook sprake van ernstige achteruitgang, zoals de ontbinding van de Volksvergadering, een algemeen gebrek aan vooruitgang met de mensenrechten en ernstige bezorgdheid over de situatie van vrouwen. De Grondwettelijke Verklaring van president Morsi op 22 november 2012, waarin hij zichzelf vrijwel absolute macht toekende, de haastige aanneming van een ontwerpgrondwet door een door de islamisten geleide grondwetgevende vergadering, en vervolgens de oproep van de president om een referendum te houden over de grondwet – die op 25 december met een kleine meerderheid formeel werd aangenomen, maar met een kiezersopkomst van amper 30% – deden de natie in een politieke crisis belanden met grote verdeeldheid tussen de aanhangers van Morsi en de seculiere liberale oppositie, waarin het Front voor Nationale Redding de grootste partij is.

⁸ De taskforces zijn een nieuwe vorm van Europese diplomatie waarbij alle EU-middelen worden ingezet en wordt samengewerkt met de publieke en de particuliere sector ter ondersteuning van de democratische transitie met steun voor institutionele opbouw, de rechtsstaat, goed bestuur, eerbiediging van de mensenrechten, economische hervormingen en regionale samenwerking. De taskforce, die als katalysator fungeert, is een instrument dat het partnerschap van de EU met de landen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied op resultaat-gerichte en gedifferentieerde wijze moet verdiepen; hierbij worden alle EU-instellingen betrokken en wordt de zichtbaarheid van de EU vergroot.

⁹ De hervatting van de sedert januari 2011 opgeschorte formele dialoog in het kader van het ENB was gepland voor eind februari 2013, via een bijeenkomst van het associatiecomité.

1.2.2. JORDANIË

De politieke instabiliteit van 2011 heeft zich doorgezet in 2012, wat blijkt uit de drie regeringswissels die er zijn geweest. Deze situatie is nog bemoeilijkt door de verslechterende economische vooruitzichten en een algemene context van verhoogde regionale spanningen, met name de onlusten in Syrië. Jordanië heeft een vitale rol gespeeld bij de ondersteuning en opvang van het steeds toenemende aantal Syrische vluchtelingen. Om Jordanië te helpen deze extra last te dragen, heeft de EU steun geboden in de vorm van humanitaire hulp en maatregelen op langere termijn. In 2012 is er voor Jordanië meer dan 62 miljoen euro voor humanitaire en ontwikkelingshulp vrijgemaakt. De samenwerking tussen de EU en Jordanië is verder uitgebreid. Z.M. koning Abdoellah II heeft in april een bezoek gebracht aan de Europese instellingen. Voorzitter Barroso en de HV/VV zijn respectievelijk in oktober en in juni op officieel bezoek naar Jordanië gegaan, waar zij beiden een ontmoeting hadden met koning Abdoellah II en het vluchtelingenkamp Za'atari (waar vluchtelingen uit Syrië worden opgevangen) bezochten¹⁰. Een ander voorbeeld van het verdiepte partnerschap en de versterkte samenwerking is de vergadering van de Taskforce EU-Jordanië op 22 februari 2012. Teneinde Jordanië te steunen bij het doorvoeren van cruciale hervormingen in een moeilijke macro-economische context kondigde de HV/VV een extra toewijzing van 70 miljoen euro aan om het verkiezingsproces te ondersteunen, justitie te helpen hervormen, hervormingen in het onderwijs te steunen en de particuliere sector te helpen ontwikkelen. In december is een dialoog over migratie, mobiliteit en veiligheid aangeknoopt met Jordanië.

In het voorjaar van 2012 heeft het Jordaanse parlement, als onderdeel van een politieke routekaart, vier belangrijke wetten aangenomen – voor de invoering van een onafhankelijke kiescommissie, een constitutioneel hof, een nieuwe wet op de politieke partijen en een nieuwe kieswet.

¹⁰ Ook Commissielid Georgieva heeft het kamp bezocht in september 2012.

1.2.3. LIBANON

In 2012 ondervond Libanon nog steeds de nadelige gevolgen van de crisis in buurland Syrië. De interne stabiliteit in Libanon is danig op de proef gesteld door het groeiende aantal vluchtelingen dat het land binnenkwam, de fragiele veiligheidssituatie en sporadische gewelddadigheden. Het EU-beleid heeft zich op het behoud van de stabiliteit en nationale eenheid in Libanon gericht, op basis van een inclusieve dialoog en een sterke rol voor de openbare instellingen, met inbegrip van de veiligheidsdiensten. Dit is benadrukt in de Raadsconclusies van respectievelijk juli en november 2012. Ondanks de moeilijke omstandigheden zijn de bilaterale betrekkingen tussen de EU en Libanon intensief versterkt, hetgeen heeft geleid tot een overeenkomst over een nieuw ENB-actieplan en bezoeken op hoog niveau van premier Mikati aan Brussel in april en de HV/VV aan Libanon in oktober, waar zij een ontmoeting had met onder meer president Suleiman, premier Mikati en parlementsvoorzitter Berri. De EU heeft Libanon bijstand verleend bij de opvang van de groeiende vluchtelingenstroom vanuit Syrië, die aan het einde van het jaar meer dan 180.000 mensen telde. In 2012 is bijna 45 miljoen euro aan humanitaire en ontwikkelingshulp vrijgemaakt voor Libanon.

1.2.4. SYRIË

In 2012 is het conflict in Syrië tot een regelrechte oorlog geëscaleerd, met een uitbreiding van de militaire acties naar de grote steden en meer dan 60 000 dodelijke slachtoffers aan het eind van het jaar¹¹. Door de omvang van het menselijke leed en de regionale en internationale gevolgen van de oorlog is Syrië nu een prioritair punt van zorg voor de EU. De EU heeft haar beschikbare middelen, waaronder het beleid van beperkende maatregelen, ingezet om een vreedzame oplossing van het conflict te ondersteunen en een politiek proces te bevorderen dat de weg bereidt voor een vreedzaam, vrij en democratisch Syrië. Voorts heeft zij een beroep gedaan op een reeks bijstands-instrumenten om de behoeften te helpen lenigen van het toenemende aantal mensen/vluchtelingen die te lijden hebben onder het conflict en de gevolgen daarvan.

¹¹ Het Europees Parlement heeft zich zeer actief met de kwestie Syrië beziggehouden en heeft zes plenaire debatten over dit vraagstuk gehouden (februari, april, juni, september en december). De HV/VV heeft deelgenomen aan drie ervan (april, juni en september). Het Parlement heeft twee resoluties over Syrië aangenomen – op 16 februari (P7_TA-PROV(2012)0057) en op 13 september (P7_TA-PROV(2012)0351).

De EU is actief overleg blijven plegen met de internationale partners en in internationale fora. Twee ontwerp-resoluties van de VN-Veiligheidsraad, waarin werd opgeroepen tot een staakt-het-vuren en een politieke overgang (februari) en waarin werd gedreigd met sancties (juli), werden gesteund door de EU-leden van de VN-Veiligheidsraad maar afgewezen door China en Rusland. Mede dankzij EU-steun is in april UNSMIS, de Controlemissie van de Verenigde Naties in Syrië, opgezet ter ondersteuning van het zespuntenplan van de gezamenlijke speciale vertegenwoordiger van de Verenigde Naties en de Liga van Arabische Staten voor Syrië, Kofi Annan. In juni echter heeft deze missie haar werkzaamheden opgeschort wegens de escalatie van het geweld. Tijdens een vergadering in Genève in juni, waaraan ook de HV/VV deelnam, is een "actiegroep" van landen, waaronder Rusland, China en de VS, het eens geraakt over beginselen die de leidraad moeten vormen voor een eventuele transitie op basis van VN-resoluties 2042 en 2043. Het door de vergadering opgestelde communiqué voorzag in een kader voor de toekomstige politieke overgang. Kofi Annan is in augustus afgetreden en in september vervangen door Lakhdar Brahimi. De EU heeft de nieuwe gezamenlijke speciale vertegenwoordiger krachtig en consequent gesteund in alles wat hij ondernam. Met de uitvoering van het Genève-plan is echter geen voortgang gemaakt, hetgeen voornamelijk te wijten is aan onenigheid tussen de vijf permanente leden van de VN-Veiligheidsraad, de onverzettelijke houding van het Assad-regime en de verdeelde oppositie.

De Raad Buitenlandse Zaken heeft negenmaal conclusies over Syrië aangenomen (in februari, maart, april, mei, juni, juli, oktober, november en december 2012). Ook de Europese Raad heeft, in december, conclusies over Syrië aangenomen. Tijdens zijn zitting van 10 december heeft de Raad de Nationale Coalitie voor de Syrische revolutionaire en oppositiekrachten aanvaard als legitieme vertegenwoordiger van het Syrische volk. Dat deden meer dan honderd landen, leden van de Groep "Vrienden van het Syrische volk", waaronder de VS. De Europese Raad heeft op 14 december de Raad opgedragen "te werken aan alle opties om de oppositie te ondersteunen en een betere bescherming van burgers mogelijk te maken" en gesteld dat "er in Syrië een politieke transitie noodzakelijk is naar een toekomst zonder president Assad en diens onwettige regime". De Raad heeft zich bijgevolg actief ingezet voor een politieke overgang. In het vooruitzicht van een groter wordende humanitaire en vluchtelingencrisis¹²

¹² Op 12 december heeft het Europees Parlement gedebatteerd over de voorbereiding van de EU op een mogelijke instroom van asielzoekers uit Syrië.

heeft de EU haar acties toegespitst op het verstrekken van humanitaire hulp aan de bevolking in Syrië en de vluchtelingen in de buurlanden (tot 200 miljoen euro bovenop de door de EU-lidstaten vrijgemaakte middelen) alsook van niet-humanitaire hulp, meer bepaald ter ondersteuning van de buurlanden van Syrië om de situatie het hoofd te bieden, en in het bijzonder van de gemeenschappen die Syrische vluchtelingen opvangen. De EDEO heeft verscheidene missies in verband met de crisis in Syrië geleid: een bezoek aan Beiroet en Damascus in april, waarbij ontmoetingen met oppositieleiders, humanitaire organisaties, VN-agentschappen en leden van de internationale gemeenschap in Syrië hebben plaatsgevonden; een bezoek aan Ankara en het Kilis-kamp aan de Turks-Syrische grens in juni; en een gemengde missie naar Amman op 4 en 5 november 2012, om te onderzoeken hoe de EU de Jordaanse autoriteiten verder kan helpen om de nijpende en steeds ernstigere problemen de baas te blijven die door de crisis in buurland Syrië in Jordanië en de regio worden veroorzaakt.

De EU is haar contacten met de verschillende fracties van de oppositie blijven onderhouden en zij heeft de Nationale Coalitie voor de Syrische revolutionaire en oppositiekrachten verzocht haar organisatorische capaciteit te verbeteren en gesprekspartners voor thematische kwesties aan te duiden. In september heeft de EU haar steun uitgesproken voor de verlenging door de VN-Mensenrechtenraad van het mandaat van de onafhankelijke internationale VN-onderzoekscommissie voor Syrië. De EU heeft haar grote bezorgdheid uitgedrukt over de talrijke en systematische schendingen van de mensenrechten en van het internationaal humanitair recht, en zij heeft eraan herinnerd dat dergelijke schendingen en misbruiken niet ongestraft mogen blijven. Zij heeft verklaard dat als het probleem van de oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid niet adequaat wordt aangepakt op nationaal niveau, het Internationaal Strafhof zich daarmee moet belasten en dat de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties de toestand in Syrië op elk moment kan voorleggen aan het Internationaal Strafhof. De EU heeft de VN-Veiligheidsraad opgeroepen de toestand in Syrië in al haar aspecten, waaronder deze kwestie, dringend te bespreken. Sinds mei 2011 heeft de EU meermaals beperkende maatregelen aangenomen. Deze zijn aanzienlijk versterkt op 15 oktober 2012, toen de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU hun goedkeuring hebben gehecht aan de uitbreiding van de lijsten van personen en entiteiten die banden hebben met het Syrische regime. Op 30 november 2012 heeft de Raad besloten alle beperkende maatregelen tegen Syrië met drie maanden te verlengen met het oog op meer flexibiliteit in het licht van de veranderingen ter plaatse. In de loop van het jaar heeft de HV/VV talrijke verklaringen doen uitgaan over de ontwikkelingen in Syrië.

1.2.5. VREDESPROCES IN HET MIDDEN-OOSTEN

De Europese Unie heeft beklemtoond dat doortastend en concreet moet worden gewerkt aan vrede¹³. Zij heeft haar standpunt inzake de tweestatenoplossing zoals aangegeven in de Raadsconclusies van mei en december, bevestigd. De EU heeft benadrukt dat in 2012 dringend hernieuwde, gestructureerde en omvangrijke vredesinspanningen nodig zijn en dat zij bereid is samen te werken met de VS en andere internationale partners, ook binnen het Kwartet. Zij herhaalde dat van duurzame vrede geen sprake kan zijn zolang aan het Palestijnse verlangen naar een eigen staat en soevereiniteit, en aan het Israëliëse verlangen naar veiligheid, niet is voldaan met een algehele vrede door onderhandelingen op basis van de tweestatenoplossing. Het Kwartet is in april 2012 in Washington bijeengekomen en heeft een verklaring afgelegd.

De EU is de HV/VV ten volle blijven steunen in haar inspanningen om een geloofwaardig perspectief te scheppen voor de hervatting van het vredesproces. Met het oog daarop heeft de HV/VV de regio vorig jaar meermaals bezocht en is zij in nauw contact gebleven met de hoofdbetrokkenen, waaronder de partijen zelf maar ook de Liga van de Arabische Staten en haar secretaris-generaal alsook Jordanië, Turkije en Egypte.

De benoeming op 1 februari 2012 van een speciale vertegenwoordiger van de EU voor het vredesproces in het Midden-Oosten, de heer Andreas Reinicke, betekende extra ondersteuning van de werkzaamheden van de HV/VV in de regio, met name in het kader van het Kwartet, waar de speciale vertegenwoordiger van de EU als gezant van de EU optreedt.

¹³ Het Europees Parlement heeft op 15 maart 2012 een resolutie aangenomen over "Palestina: overvallen door Israëliëse strijdkrachten op Palestijnse tv-stations" (P7_TA(2012)0093); op 5 juli 2012 een resolutie over het "EU-beleid inzake de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem" (P7_TA(2012)0298); op 22 november 2012 een resolutie over "de situatie in Gaza" (P7_TA(2012)0454); en op 13 december 2012 een resolutie over "het besluit van de Israëliëse regering om de nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever uit te breiden" (P7_TA(2012)0506).

De EU was ingenomen met het staakt-het-vuren dat op 22 november, na verschillende dagen van intens geweld in de Gazastrook en Israël, werd afgekondigd, en prees de inspanningen van Egypte en allen die bij de bemiddeling waren betrokken. Uit deze tragische escalatie van vijandelijkheden bleek duidelijk dat de status quo met betrekking tot de situatie in de Gazastrook geen optie is. Sindsdien houdt de EU regelmatig contact met alle betrokkenen om na te gaan hoe actief aan de daadwerkelijke uitvoering van dit staakt-het-vuren kan worden bijgedragen.

De EU heeft haar ontzetting geuit over de Israëlische plannen tot uitbreiding van de nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever, met name in Oost-Jeruzalem, en in het bijzonder tot ontwikkeling van het gebied *E1*, waartegen zij zich met kracht heeft verzet. Zij verklaarde de situatie en de ruimere implicaties ervan op de voet te zullen volgen, en dienovereenkomstig te handelen. De EU en haar lidstaten memoreerden de in mei aangenomen conclusies van de Raad, en herhaalden zich te beijveren voor de voortgezette volledige en doeltreffende uitvoering van de bestaande Unie-wetgeving en bilaterale overeenkomsten die op uit de nederzettingen afkomstige producten van toepassing zijn.

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties heeft op 29 november resolutie 67/19 over de status van Palestina in de Verenigde Naties aangenomen. De EU deed een beroep op de Palestijnse leiders op constructieve wijze gebruik te maken van deze nieuwe status en geen stappen te ondernemen waardoor het gebrek aan vertrouwen nog verergert en een oplossing door onderhandelingen verder weg komt te liggen.

De EU heeft eens te meer opgeroepen tot verzoening onder de Palestijnen, onder leiding van president Mahmoud Abbas, als een belangrijk element voor de eenheid van een toekomstige Palestijnse staat en voor het verwezenlijken van een tweestatenoplossing. Zij heeft tevens, mede gelet op de ernstige dreigingen in de regio, herhaald zeer begaan te blijven met de veiligheid van Israël. Sedert 2005 zijn, als onderdeel van een breder streven van de EU om het Israëlisch-Palestijnse conflict te helpen oplossen, twee civiele GVDB-missies ingezet:

De politiemissie **EUPOL COPPS** bleef een essentieel instrument voor algemene EU-steun aan de vorming van een Palestijnse staat, door bij te dragen tot de hervorming en ontwikkeling van het veiligheidsapparaat en de rechterlijke macht in Palestina. In haar hoedanigheid van belangrijkste adviserende agentschap voor de Palestijnse civiele politie – die wordt beschouwd als de meeste professionele Palestijnse veiligheidsdienst, waarin de bevolking het meeste vertrouwen heeft – en van vooraanstaand adviseur voor de strafrechtelijke instanties zette deze missie zich in om voortgang te maken met de prioritaire doelstellingen van de betrekkingen tussen de EU en de Palestijnse Autoriteit, en hielp zij te waarborgen dat de technische voorwaarden voor een tweestatenoplossing voor het Israëliisch-Palestijnse conflict blijven gelden tot een politiek akkoord is bereikt. Teneinde het staakt-het-vuren te bestendigen verklaarde de EU zich bereid haar instrumenten in te zetten om de inspanningen van de betrokken partijen te ondersteunen, met inbegrip van het eventueel reactiveren – in voorkomend geval – van de missie **EU BAM Rafah**, die in de loop van het jaar grondig is herzien en een eenvoudiger structuur heeft gekregen. De missie blijft paraat en in staat om opnieuw te worden ingezet aan de grensovergang bij Rafah, en wel binnen drie weken overeenkomstig het herziene operatieplan. Dankzij de verbindings- en rapportageactiviteiten van de missie wordt het omgevingsbewustzijn bevorderd. Door middel van EU BAM blijft de EU in staat om de operationele gevolgen van nieuwe ontwikkelingen te begrijpen, zoals de recente crisis in Gaza en de staakt-het-vuren-overeenkomst, en om flexibel en snel te reageren.

Het Politiek en Veiligheidscomité heeft van 11 tot 14 maart 2012 Israël en de bezette Palestijnse gebieden bezocht.

1.3. ARABISCH SCHIEREILAND, IRAN EN IRAK

1.3.1. SAMENWERKINGSRAAD VAN DE GOLF EN ZIJN LIDSTATEN

De dialoog met de zes leden van de Samenwerkingsraad van de Golf (GCC) – Bahrein, Koeweit, Oman, Qatar, Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten – en zijn secretariaat-generaal is voortgezet op het hoogste niveau, met de 22e Gezamenlijke Raad en ministeriële bijeenkomst van de EU en de GCC in juni in Luxemburg en vergaderingen in New York in de marge van de Algemene Vergadering van de VN in september, alsmede op werkgroepniveau gedurende het jaar¹⁴. Tijdens al deze bijeenkomsten hebben beide partijen de betrekkingen tussen de EU en de GCC, de belangrijkste regionale aangelegenheden en mondiale vraagstukken besproken. De HV/VV veroordeelde het gebruik van geweld en de schendingen van de mensenrechten door alle partijen in Bahrein, en riep ertoe op dringend een begin te maken met een betekenisvolle nationale dialoog om tot verzoening te komen en de sociaaleconomische grieven van de Bahreinse bevolking te helpen lenigen. De EU is voortgegaan met de voorbereidingen voor een opleidingsprogramma voor magistraten in het kader van het stabiliteitsinstrument. De EU heeft tevens de mensenrechtensituatie in de Golfstaten nauwlettend in het oog gehouden, waarbij met name voor de afschaffing van de doodstraf is gepleit in demarches en verklaringen.

1.3.2. IRAN

De HV/VV is, namens de EU en ook namens de E3+3-groep (Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en de VS, Rusland en China) uit hoofde van haar mandaat van de VN-Veiligheidsraad, de internationale inspanningen blijven aansturen om een duurzame en alomvattende diplomatieke oplossing te vinden voor het Iraanse nucleaire vraagstuk¹⁵. Ondanks verschillende gespreksronden met Iran in Istanbul (april), Bagdad (mei) en Moskou (juni) zijn er nog steeds geschilpunten tussen Iran en de E3+3. De noodzaak om Iran te betrekken in een betekenisvol proces van vertrouwensopbouw teneinde de allang bestaande internationale bezorgdheid omtrent zijn nucleaire programma weg te nemen, is nog even dringend als tevoren. De HV/VV heeft, met de steun van de EDEO, belangrijk initiatieven ontplooid om steun voor de tweesporenaanpak van de EU te vergaren. De onverminderde eensgezindheid van de E3+3 speelde daarbij een centrale rol.

¹⁴ Het Europees Parlement heeft op 15 maart 2012 een resolutie aangenomen over mensenrechtenschendingen in Bahrein (P7_TA(2012)0094). Op 26 oktober 2012 heeft het EP een resolutie aangenomen over de situatie van de mensenrechten in de Verenigde Arabische Emiraten (P7_TA(2012)0400).

¹⁵ Het Europees Parlement heeft op 2 februari 2012 een resolutie aangenomen over Iran en zijn nucleaire programma (P7_TA(2012)0024).

De aanhoudende weigering van Iran om zijn internationale verplichtingen na te komen en de toenemende bezorgdheid over onopgeloste vragen betreffende het louter vreedzame karakter van zijn kernprogramma, hebben in november 2012 geleid tot de aanneming door de raad van beheer van de IAEA van een bijkomende resolutie waarin uiting wordt gegeven aan ernstige en toenemende ongerustheid.

Overeenkomstig de tweesporenaanpak heeft de Raad in januari 2012 zijn goedkeuring gehecht aan een nieuwe, op 1 juli in werking getreden ronde van strenge sancties tegen Iran, met onder meer een verbod op de invoer van Iraanse ruwe olie- en petroleumproducten. Omdat Iran geen ernst maakt met de onderhandelingen, heeft de Raad in oktober besloten om opnieuw een pakket met strenge sancties op te leggen, en aldus zijn inzet voor de tweesporenaanpak – met inbegrip van sancties – te bevestigen.

De EU is zich diepbezorgd blijven tonen over de verslechtering van de mensenrechtensituatie in Iran¹⁶. De HV/VV veroordeelde in tal van verklaringen het hoge aantal terechtstellingen in 2012 en de wijdverbreide repressie tegen Iraanse burgers, met name mensenrechtenverdedigers en hun advocaten, journalisten en leden van minderheden, die werden geïntimideerd en opgepakt. In mei 2012 heeft de EU de lijst bijgewerkt van Iraanse personen die onderworpen zijn aan beperkende maatregelen omdat zij verantwoordelijk zijn voor het leidinggeven aan of uitvoeren van ernstige schendingen van de mensenrechten; deze lijst telt nu 78 personen. Voorts blijft de EU het mandaat en de werkzaamheden steunen van de speciale VN-rapporteur voor de mensenrechten in Iran, Ahmed Shaheed, die in maart 2011 door de VN-Raad voor de mensenrechten is aangesteld.

¹⁶ Het Europees Parlement heeft op 22 november 2012 een resolutie aangenomen over de mensenrechtensituatie in Iran, met name massa-executies en het recente overlijden van de blogger Sattar Beheshti (P7_TA(2012)0463). Op 14 juni 2012 heeft het EP een resolutie aangenomen over de situatie van de etnische minderheden in Iran (P7_TA(2012)0265).

1.3.3. IRAK

De betrekkingen tussen de EU en Irak zijn nog versterkt door de ondertekening op 11 mei 2012 van de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst door de HV/VV en de Iraakse minister van Buitenlandse Zaken Hoshyar Zebari. Sinds 1 augustus worden de belangrijkste onderdelen van de overeenkomst voorlopig toegepast. Tevens is in 2012 verder uitvoering gegeven aan het memorandum van overeenstemming tussen de EU en Irak inzake een strategisch energie-partnerschap en aan het eerste meerjarige strategiedocument voor steun aan Irak. De EU is de aandacht blijven vestigen op gerichte ontwikkelingssamenwerking en capaciteitsopbouw op lange termijn.

De EU is de situatie van de mensenrechten op de voet blijven volgen, onder meer door aanhoudend en herhaaldelijk haar bezorgdheid te uiten over de toegenomen toepassing van de doodstraf en de situatie van personen uit minderheden. De HV/VV heeft ook aangegeven bezorgd te zijn over de toenemende spanningen tussen de belangrijkste politieke actoren, en heeft hen en de regering herhaaldelijk opgeroepen een inclusieve dialoog aan te knopen. Zij heeft zich actief beziggehouden met het probleem betreffende de bewoners van Kamp Ashraf/Hurriya, en heeft daarbij de inspanningen van de Verenigde Naties om tot een vreedzame oplossing te komen ten volle gesteund.

EUJUST LEX Irak is de eerste geïntegreerde rechtsstaatmissie van de EU. Na de strategische evaluatie van deze missie in het voorjaar van 2012 is in juni 2012 het nieuwe en definitieve mandaat – dat van toepassing is tot en met december 2013 – goedgekeurd, waarbij de nadruk ligt op de overdracht van kennis en capaciteitsopbouwactiviteiten van de missie naar de lokale instanties. Ondanks de penibele veiligheidssituatie en de operationele beperkingen kon de missie op doeltreffende wijze uitvoering blijven geven aan haar mandaat bij het inspelen op de veranderende behoeften en omstandigheden, zoals blijkt uit de opleidingsprojecten die op de drie locaties (Bagdad, Basra en Erbil) worden uitgevoerd en alle geledingen van het Irakese strafrechtstelsel omvatten. Via gespecialiseerde cursussen voor Irakese functionarissen uit het hoge en middenkader van het strafrechtstelsel draagt EUJUST LEX Irak bij tot het herstel van de veiligheid door de rechtsstaat te versterken en een cultuur van respect voor de mensenrechten in Irak bevorderen.

1.3.4. JEMEN

Na de ondertekening van het door de GCC geregelde overgangsakkoord zijn presidentsverkiezingen georganiseerd. De consensuskandidaat Abd-Rabbu Mansour Hadi is in februari 2012 verkozen en geïnstalleerd. Hoewel er nog veel onopgeloste problemen zijn en de algemene situatie in het land zeer fragiel blijft, hebben de president en de overgangsregering belangrijke stappen gezet, met name inzake de hervorming van de militaire en de civiele veiligheid – met de actieve betrokkenheid van de EU bij de laatstgenoemde. De internationale gemeenschap, en met name de EU, zijn belangrijke spelers in de ondersteuning van dit proces. Door de Vrienden van Jemen en tijdens donor-conferenties is internationale steun vergaard, zowel financieel (zes miljard euro, waarvan de EU 170 miljoen euro heeft toegezegd) als politiek. De G10 (ambassadeurs van de vijf permanente leden van de VNVR, de EU en de GCC) in Sanaa heeft, in nauwe samenwerking met de speciale gezant van de VN, het overgangsproces nauwlettend begeleid en gemonitord, en zal dit blijven doen.

De bijzondere aandacht van de EU voor Jemen is tevens gebleken uit drie verschillende Raads-conclusies en uit de talrijke verklaringen van de HV/VV, waarin zij haar steun uitsprak voor president Hadi en de overgangsregering, en tegenstanders waarschuwde het hervormingsproces niet te doen stranden door instabiliteit en onveiligheid te creëren. Voorts heeft president Hadi in oktober 2012 een bezoek gebracht aan Brussel. Hij had er een ontmoeting met de voorzitters Barroso en Van Rompuy, de HV/VV en Commissaris Piebalgs.

De EU heeft de mensenrechtensituatie in Jemen van nabij gevolgd, met name wat betreft de doodstraf voor jongeren. Zij heeft ook een belangrijke bijdrage geleverd voor voedselzekerheid en voedingsbehoeften, en voor het lenigen van andere dringende humanitaire behoeften van de mensen in Jemen, onder wie de vluchtelingen.

1.4. REGIONALE SAMENWERKING

Door de politieke veranderingen in de regio is duidelijk geworden dat een intensievere regionale samenwerking nodig is, aangezien veel van de problemen – van politieke, economische of sociale aard – gebaat zijn bij actie op regionaal niveau. Regionale organisaties passen zich aan de nieuwe politieke context aan, en de EU heeft haar contacten met hen opgevoerd.

1.4.1. DE ARABISCHE LIGA

De EU heeft diplomatieke steun verleend aan de inspanningen van de Liga van Arabische Staten (LAS) om te trachten een oplossing te vinden voor de Syrische crisis. De HV/VV heeft het hele jaar nauwe contacten onderhouden met het secretariaat-generaal van de LAS, en vier bijeenkomsten op hoog ambtelijk niveau hebben een gestructureerde politieke dialoog tussen beide instanties mogelijk gemaakt. Uit een tweede gezamenlijke ministeriële bijeenkomst van de EU en de LAS op 13 november in Caïro is duidelijk de gezamenlijke bereidheid tot het aangaan van gemeenschappelijke uitdagingen gebleken. De bijeenkomst resulteerde in een ambitieuze verklaring over een breed scala van politieke onderwerpen en in een gezamenlijk werkprogramma dat moet leiden tot praktische samenwerking op verschillende gebieden, zoals de versterking van de positie van vrouwen, crisisbeheer, humanitaire actie, de mensenrechten en de rechtsstaat. In dit verband is het verbindingsbureau tussen de Europese Commissie en de LAS te Malta een belangrijk instrument om uitvoering te geven aan dergelijke projecten. In de marge van de bijeenkomst heeft de HV/VV, samen met de secretaris-generaal van de LAS Nabil El Araby, een deels door de EU gefinancierd crisiscentrum in het hoofdkwartier van de LAS in Caïro ingehuldigd. Dit project, dat reeds operationeel is, heeft tot doel de LAS middelen ter beschikking te stellen die haar in staat stellen tot effectieve vroegtijdige waarschuwing in crisissituaties. Het voorziet tevens in een koppeling met het systeem voor vroegtijdige waarschuwing van de EU. De EU heeft tevens een seminar over verkiezingswaarneming georganiseerd voor LAS-functionarissen.

1.4.2. ORGANISATIE VAN ISLAMITISCHE SAMENWERKING

De EU heeft tevens de banden aangehaald met de Organisatie van Islamitische Samenwerking (OIS). De HV/VV heeft voor het eerst een toespraak gehouden tijdens een ministeriële bijeenkomst van de OIS (op 15 en 16 november 2012 in Djibouti). Beide organisaties hebben vergaderingen op hoog niveau en met deskundigen gehouden, waaruit ideeën voor meer praktische samenwerking zijn voortgevloeid.

1.4.3. UNIE VOOR HET MIDDELLANDSE ZEEGEBIED

De Unie voor het Middellandse Zeegebied (UMZ) is een uniek forum voor de dialoog tussen 43 Euromed-partners en vormt een aanvulling op de bilaterale betrekkingen tussen de EU en haar zuidelijke buurlanden. Mede dankzij het initiatief van de voorzitter van het Europees Parlement, de heer Martin Schulz, is in 2012 de rol van de UMZ als katalysator voor de ontwikkeling van de regionale dialoog en projecten nieuw leven ingeblazen. In maart heeft de Raad het noordelijke covoorzitterschap van de UMZ overgedragen aan de EU, hetgeen een nieuwe impuls gaf aan de werkzaamheden van deze organisatie en zorgde voor de totstandkoming van sectorale dialogen en een versterkte samenhang tussen enerzijds het beleid en de programma's van de EU en anderzijds de werkzaamheden van de UMZ. Sinds september neemt Jordanië het zuidelijke covoorzitterschap van de UMZ waar, waarmee de gedeelde verantwoordelijkheid en sturing van het UMZ-proces wordt bevestigd. Libië kreeg het verzoek zich aan te sluiten bij de UMZ; Syrië schortte zijn deelname op. Geregelde bijeenkomsten van hoge ambtenaren zijn uitgemond in de ontwikkeling van de politieke dialoog en een betere integratie van andere dimensies van institutionele samenwerking. De in maart benoemde nieuwe secretaris-generaal heeft zich toegelegd op het verbeteren van de ambtelijke competenties van het secretariaat van de UMZ en het bijeenbrengen van financiering voor regionale projecten, inspanningen die de EU ten volle heeft ondersteund.

1.4.4. SUBREGIONALE SAMENWERKING IN DE MAGHREB

Het afgelopen jaar heeft de EU deelgenomen aan twee belangrijke bijeenkomsten van het forum van de landen van het westelijk Middellandse Zeegebied (Dialoog 5+5): een vergadering van de ministers van Buitenlandse Zaken in Rome in februari, waarop Commissaris Füle aanwezig was, en de top in Malta in oktober, waaraan voorzitter Barroso en Commissaris Füle hebben deelgenomen en tijdens welke een gezamenlijke verklaring is afgelegd. Tijdens beide bijeenkomsten heeft de EU gewezen op eventuele synergie tussen de Dialoog 5+5 en de bilaterale en regionale samenwerking van de EU, en met de UMZ. Voorts zijn informele bijeenkomsten gehouden met de Unie van de Arabische Maghreb (UAM). In december hebben de HV/VV en de Europese Commissie in een eerste gezamenlijke mededeling over de Maghreb uiteengezet op welke manieren de EU steun zou kunnen bieden aan de inspanningen voor hechtere samenwerking en integratie tussen de landen van de Maghreb. Dit vormt een aanvulling op de inspanningen op bilateraal niveau tussen de EU en de Maghreblanden, en op bredere regionale samenwerking.

2. RUSLAND, DE LANDEN VAN HET OOSTELIJK NABUURSCHAP EN CENTRAAL-AZIË

2.1. RUSSISCHE FEDERATIE

In 2012 zijn de betrekkingen van de EU met Rusland verder ontwikkeld.

Dat was onder meer het gevolg van de toetreding van Rusland tot de WTO¹⁷ en de voortgezette uitvoering van de gemeenschappelijke maatregelen met het oog op visumvrijstelling voor korte verblijven van Russische burgers en EU-burgers. Er zijn vorderingen gemaakt met de onderhandelingen over een bijgewerkte visumversoepelingsovereenkomst. In de loop van het jaar hebben vruchtbare besprekingen plaatsgevonden in het kader van de in 2011 aangeane dialoog over migratie. In juli is de bilaterale overeenkomst tussen Polen en Rusland inzake klein grensverkeer in werking getreden, die betrekking heeft op de volledige regio Kaliningrad en extra grensgebieden aan Poolse zijde. Ook met de uitvoering van het Partnerschap voor modernisering is vooruitgang geboekt. In oktober heeft in Sint-Petersburg de derde jaarvergadering van het onafhankelijk Forum van het maatschappelijk middenveld plaatsgevonden.

Helaas zijn de effecten van de toetreding van Rusland tot de WTO gedeeltelijk tenietgedaan door nieuwe, onnodige handelsbelemmeringen.

Rusland heeft tot nu toe geen gevolg gegeven aan zijn toezegging om het vergoedingssysteem voor vluchten over Siberië te moderniseren, en heeft dit vraagstuk op geforceerde wijze aan het emissiehandelssysteem van de EU gekoppeld.

De hechte relatie tussen Brussel en Moskou is blijven bestaan, mede dankzij de regelmatige contacten tussen de HV/VV en de Russische minister van Buitenlandse Zaken, Lavrov. Er hebben twee topontmoetingen EU-Rusland plaatsgevonden (op 3 en 4 juni in Sint-Petersburg en op 20 en 21 december in Brussel), die constructief zijn verlopen ondanks het feit dat er op belangrijke samenwerkingsgebieden maar weinig vooruitgang is geboekt. In 2012 zijn op verschillende niveaus formele bijeenkomsten in het kader van de politieke dialoog gehouden. De EU is de integratie van Rusland in het op regels gebaseerde internationale bestel blijven nastreven, waartoe het WTO-lidmaatschap een bijdrage levert.

¹⁷ Het Europees Parlement heeft op 26 oktober 2012 een resolutie aangenomen over de handelsbetrekkingen tussen de EU en Rusland na de toetreding van Rusland tot de WTO (P7_TA(2012)0409).

De EU heeft de samenwerking met Rusland voortgezet rond de vele internationale kwesties die bovenaan op de GBVB-agenda van de EU staan, zoals Syrië, Iran, het Midden-Oosten in ruime zin, Afghanistan en de aanslepende conflicten in de gemeenschappelijke buurlanden. De EU is ook blijven samenwerken met Rusland rond mondiale vraagstukken zoals klimaatverandering, terrorismebestrijding, proliferatie van massavernietigingswapens, georganiseerde criminaliteit, illegale handel en energiezekerheid. In november 2012 is een politiek dialoog over terrorismebestrijding aangeknoopt in Moskou.

De situatie omtrent de mensenrechten, de democratie, de rechtsstaat en binnenlandse ontwikkelingen in Rusland was in 2012 een bron van toenemende zorg¹⁸. Wetgeving die de bewegingsruimte van het maatschappelijk middenveld op verschillende manieren inperkt, aanhoudingen van en onderzoeken naar oppositieleiders, en twijfelachtige veroordelingen en onevenredige bestraffing van activisten hebben ernstige twijfel doen ontstaan over het belang dat Rusland hecht aan de rechtsstaat en de rol van het maatschappelijk middenveld als belangrijke motor voor modernisering. De omstandigheden waarin Sergei Magnitski in 2009 in voorlopige hechtenis is overleden, zijn niet opgehelderd. De HV/VV heeft publiekelijk op deze verontrustende ontwikkelingen gereageerd en zij heeft op 11 september 2012 voor het Europees Parlement een verklaring over het gebruik van justitie voor politieke doeleinden in Rusland afgelegd. De EU is deze kwesties blijven aankaarten tijdens haar bijeenkomsten in het kader van de politieke dialoog met Rusland, met name tijdens de topbijeenkomsten en het halfjaarlijkse mensenrechtenoverleg tussen de EU en Rusland, waarvan de meest recente ronde in december 2012 is gehouden.

De activiteiten in het kader van het in 2010 gestarte Partnerschap voor modernisering tussen de EU en Rusland worden momenteel uitgevoerd. In 2012 is een gezamenlijk informeel werkplan herzien en geactualiseerd. Op 21 december is tijdens de topontmoeting een vierde voortgangsverslag ter informatie voorgelegd. Het partnerschap is aangevuld met bilaterale partnerschappen voor modernisering die 23 EU-lidstaten met Rusland hebben gesloten. Twee soortgelijke bilaterale partnerschappen waren in voorbereiding, en acht werkplannen werden goedgekeurd.

¹⁸ Het Europees Parlement heeft op 16 februari 2012 een resolutie aangenomen over de komende presidentsverkiezingen in Rusland (P7_TA(2012)0054), op 15 maart 2012 een resolutie over het resultaat van de presidentsverkiezingen in Rusland (P7_TA(2012)0088), en op 13 september 2012 een resolutie over het gebruik van justitie voor politieke doeleinden in Rusland (P7_TA(2012)0352). Voorts heeft het EP op 23 oktober 2012 een aanbeveling aangenomen betreffende de zaak-Magnitski (P7_TA(2012)0369). Ook de voorzitter van de Europese Raad heeft de zaak-Magnitski aan de orde gesteld in een brief aan toenmalig president Medvedev. De hoge vertegenwoordiger/vicevoorzitter heeft verschillende verklaringen doen uitgaan waarin zij de bezorgdheid van de EU uitte over de wijzigingen op de Russische wet inzake ngo's (10 juli), de veroordeling in Rusland van de leden van de punkband "Pussy Riot" (17 augustus), en de nieuwe Russische wet inzake hoogverraad (25 oktober).

In 2012 zijn weinig vorderingen gemaakt met de onderhandelingen over een nieuwe overeenkomst EU-Rusland. De twee partijen hebben "positieve lijsten" uitgewisseld met mogelijke bepalingen inzake handel en investeringen. Het overeengekomen doel is een strategische overeenkomst te sluiten die een breed kader moet bieden voor de betrekkingen van de EU met Rusland in de nabije toekomst, en die het potentieel van onze betrekkingen zal helpen vergroten¹⁹.

Wat de externe veiligheid betreft, is de goede samenwerking inzake activiteiten ter bestrijding van piraterij voortgezet tussen EU NAVFOR Somalië - operatie Atalanta en de missie van de Russische marine voor de Somalische kust. Aan Rusland is voorgesteld te overwegen een regeling te treffen, door middel van het Athenamechanisme, voor strategisch luchttransport voor door de EU geleide militaire crisisbeheersingsoperaties. Ondertussen zijn in 2012 de informele verkennende gesprekken over een kaderovereenkomst voor Russische deelname aan EU-crisisbeheersingsoperaties voortgezet, zij het zonder wezenlijke vooruitgang. Voorts heeft Rusland een uitnodiging van de EU tot deelname aan de missie EUCAP NESTOR in de Hoorn van Afrika afgewezen.

De energiebetrekkingen van de EU met Rusland zijn gekenmerkt gebleven door een sterke onderlinge afhankelijkheid: Rusland is nog steeds de belangrijkste externe leverancier van de EU en de EU de grootste externe afnemer van Russische olie en gas²⁰.

¹⁹ Het Europees Parlement heeft op 13 december 2012 een resolutie aangenomen met de aanbevelingen van het Europees Parlement aan de Raad, de Commissie en de Europese Dienst voor extern optreden betreffende de nieuwe overeenkomst tussen de EU en Rusland (P7_TA(2012)0505).

²⁰ De topontmoetingen EU-Rusland op 3 en 4 juni 2012 in Sint-Petersburg en op 21 december 2012 in Brussel en de Permanente Partnerschapsraad EU-Rusland betreffende energie op 13 december 2012 in Cyprus hebben een nuttige gelegenheid geboden om tevens energiezekerheidsvraagstukken te bespreken.

2.2. OOSTELIJK PARTNERSCHAP – MULTILATERAAL²¹

In 2012 zijn aanzienlijke vorderingen gemaakt met de uitvoering van het bilaterale en het multilaterale gedeelte van het Oostelijk Partnerschap (EaP). Het EaP hield er een ambitieuze agenda op na. De top in Warschau in september 2011, die uiting gaf aan de vastbeslotenheid om vaart te zetten achter politieke associatie en economische integratie, heeft op 15 mei 2012 geleid tot de routekaart voor het Oostelijk Partnerschap.

Tijdens de derde bijeenkomst van de ministers van Buitenlandse Zaken van het EaP (op 23 juli 2012 in Brussel) is verklaard dat de routekaart een basis vormt – tot de volgende top op 28 en 29 november 2013 in Vilnius – voor de sturing en monitoring van de verdere verwezenlijking van de in de verklaringen van Praag en Warschau bepaalde doelstellingen van het EaP. De ministers waren het erover eens dat de volgende EaP-bijeenkomst van de ministers van Buitenlandse Zaken in 2013 een gelegenheid is om de uitvoering van de routekaart te evalueren en de toekomstgerichte ontwikkeling van het EaP te bespreken, ter voorbereiding van de volgende top.

De EU is bereid om meer te investeren in de partnerlanden die hun overeengekomen hervormingsdoelstellingen met succes verwezenlijken. Aan de landen die qua hervormingen vooroplopen, ook op gebieden als democratische hervormingen, mensenrechten en de rechtsstaat (Armenië, Georgië en de Republiek Moldavië), is er vorig jaar voor het eerst extra financiële steun verleend, mede in het kader van het programma voor integratie en samenwerking met de landen van **het Oostelijk Partnerschap (EaPIC)**, dat is gebaseerd op de "Meer voor meer"-aanpak. De beperkte vorderingen op deze gebieden in bepaalde andere landen vormen echter een belemmering voor de verwezenlijking door de partnerlanden van het algemene doel van politieke associatie en economische integratie met de EU.

²¹ Partnerlanden: Armenië, Azerbeidzjan, Belarus, Georgië, Republiek Moldavië, Oekraïne.

Op **GBVB/GVDB**-gebied is tijdens de EaP-top in Warschau opgeroepen tot een sterkere dialoog en samenwerking betreffende vraagstukken inzake internationale veiligheid, onder meer met het oog op de mogelijk deelname van de partners aan civiele en militaire operaties onder leiding van de EU. Georgië, de Republiek Moldavië en Oekraïne werden uitgenodigd om deel te nemen aan een aantal recente GVDB-missies, en zij hebben hierop positief gereageerd. Tegelijk zullen vreedzame conflictoplossing en vertrouwenwekkende maatregelen centraler staan in zowel de samenwerking tussen de EU en de partnerlanden als regionale samenwerkingsprojecten en EU-bijstandsprogramma's.

De werkzaamheden in het kader van de multilaterale platforms zijn voortgezet en hebben de hervormingen in de partnerlanden helpen bespoedigen. Partnerlanden, EU-lidstaten, EU-instellingen en internationale organisaties hebben actieve bijdragen, steun en expertise voor seminars en opleidingsprogramma's geleverd. Ook internationale financieringsinstellingen hebben via verschillende kanalen bijstand verleend.

Het multilaterale EaP-platform inzake democratie, goed bestuur en stabiliteit (platform I) was in hoofdzaak gericht op werkzaamheden inzake de hervorming van de overheidsdiensten, asiel en migratie, de verbetering van het functioneren van de rechterlijke macht, de bestrijding van corruptie, het GVDB, steun voor de eerbiediging van de mensenrechten en het veilige beheer van de landsgrenzen. De uitvoering van platform I-activiteiten is ondersteund door de Raad van Europa in het kader van een faciliteit voor activiteiten inzake verkiezingsnormen, justitiële hervorming, goed bestuur, corruptiebestrijding en samenwerking tegen cybercriminaliteit.

In de samenwerking op **GVDB**-gebied is een stap voorwaarts gezet, zoals bepaald in de routekaart van het EaP. Uit de GVDB-workshop van het EaP (op 9 november 2012 in Brussel) is de grote interesse gebleken van alle zes de partnerlanden om regelmatig multilateraal GVDB-overleg te plegen. Het platform heeft de EDEO belast met de taakomschrijving voor een **GVDB-panel** in het kader van platform I.

Wat betreft **geïntegreerd grensbeheer** heeft de uitvoering van projecten in het kader van het vlaggenschipinitiatief bijgedragen tot de verwezenlijking van het in de routekaart vastgelegde doel om de doeltreffendheid en veiligheid aan de grensovergangen te verhogen, en tot de verbetering van de algemene doeltreffendheid van de grensinstanties en douanebeambten van de partnerlanden.

Het op het oosten gerichte vlaggenschipinitiatief inzake de preventie van, paraatheid voor en reactie op natuurrampen en door de mens veroorzaakte rampen (PPRD) heeft de deelnemende landen geholpen bij de opbouw van capaciteit voor de preventie van, paraatheid voor en reactie op rampen op lokaal, nationaal en regionaal niveau.

De eerste bijeenkomst van de **informele EaP-dialogen** (op 5 juni 2012 in Chisinau) heeft als uitgangspunt gediend voor open debatten tussen de ministers van Buitenlandse Zaken van het EaP en de EU over relevante thema's zoals het GBVB, de uitvoering van de routekaart en de sectorale dialoog²².

2.3. OOSTELIJK PARTNERSCHAP – BILATERAAL

2.3.1 OEKRAÏNE

In het algemeen heeft Oekraïne een gemengd beeld laten zien wat betreft de ontwikkelingen naar een diepgewortelde en duurzame democratie. Een aantal positieve evoluties, met name inzake de hervorming van justitie en de vrijheid van vereniging, bleven overschaduwde door selectieve rechtspraak²³, een probleem dat nog altijd hoog op de agenda staat van de politieke dialoog tussen de EU en Oekraïne. De in mei 2012 ingestelde missie van het Europees Parlement onder leiding van de voormalige president van Polen, Aleksander Kwaśniewski, en de voormalige voorzitter van het EP, Pat Cox, heeft in belangrijke mate bijgedragen aan de inspanningen van de EU om gevallen van selectieve rechtspraak van nabij te volgen en te zorgen voor een passende medische behandeling van onder meer de voormalige minister-president van Oekraïne Joelia Timosjenko.

²² De tweede bijeenkomst van de informele EaP-dialogen – met een sectorale dialoog over vervoer – vindt plaats op 12 en 13 februari 2013 in Tbilisi; de derde bijeenkomst wordt in september 2013 gehouden in Jerevan.

²³ Gezamenlijke verklaring van HV Ashton en Commissielid Füle van 27 februari over het vonnis tegen Joeri Lutsenko, en van 29 augustus over het vonnis van het Oekraïense hooggerechtshof voor strafzaken en burgerlijke zaken in de zaak van Julia Tymosjenko. Het Europees Parlement heeft op 24 mei 2012 een resolutie aangenomen over de situatie in Oekraïne, de zaak Joelia Timosjenko (P7_TA-PROV(2012)0221).

De parlementsverkiezingen van 28 oktober 2012 gaven een gemengd beeld te zien met verschillende tekortkomingen, en betekenden op verschillende gebieden een achteruitgang. Het werd sommige oppositieleden middels rechtszaken die niet aan de internationale normen voldoen onmogelijk gemaakt deel te nemen aan de parlementsverkiezingen²⁴.

In februari 2012 is het tweede EU-verslag over de uitvoering door Oekraïne van het actieplan visumliberalisering uitgebracht. Op 23 juli 2012 is de overeenkomst tot wijziging van de visum-versoepelingsovereenkomst tussen Oekraïne en de EU ondertekend²⁵. Op 30 maart 2012 is de associatieovereenkomst geparafeerd, met een diepe en brede vrijhandelsruimte als integraal onderdeel.

Tijdens de zitting op 10 december 2012 heeft de Raad conclusies aangenomen waarin hij zijn gehechtheid bevestigde aan de ondertekening van de associatieovereenkomst (met de daarin vastgestelde diepe en brede vrijhandelsruimte) zodra de Oekraïense autoriteiten blijk geven van gerichte actie en tastbare vooruitgang op de in de conclusies bepaalde gebieden (electorale, justitiële en grondwettelijke hervormingen), misschien al ten tijde van de top van het Oostelijk Partnerschap in november 2013 in Vilnius²⁶.

2.3.2. REPUBLIEK MOLDAVIË

De onderhandelingen met de Republiek Moldavië over een associatieovereenkomst zijn met onverminderde vaart voortgezet in 2012, en konden reeds in 2013 worden afgerond. In februari 2012 is officieel een begin gemaakt met de onderhandelingen over een diepe en brede vrijhandelsruimte, als integraal onderdeel van de toekomstige associatieovereenkomst. Deze onderhandelingen zijn in juni 2013 afgesloten. In haar derde voortgangsverslag, van juni 2012, over de vorderingen van de Republiek Moldavië met het actieplan voor visumliberalisering besloot de Commissie dat dit partnerland voldoet aan alle criteria van de eerste fase van het actieplan. Derhalve kon de Commissie in november 2012 van start gaan met de beoordeling van de criteria van de tweede – en laatste – fase van het actieplan.

²⁴ Gezamenlijke verklaringen van HV Ashton en Commissaris Füle van 12 en 29 oktober en van 12 november over de parlementaire verkiezingen van 28 oktober.

²⁵ In werking getreden op 1 juli 2013.

²⁶ Het Europees Parlement heeft op 13 december 2012 een resolutie aangenomen over de situatie in Oekraïne (P7_TA(2012)0507).

De Republiek Moldavië is met de EU beginnen samen te werken op GVDB-gebied. Op 13 december 2012 is een kaderovereenkomst gesloten voor de deelname van de Republiek Moldavië aan EU-crisisbeheersingsoperaties, en dit partnerland heeft het verzoek gekregen deel te nemen aan de missie EUCAP NESTOR in de Hoorn van Afrika.

De missie van de Europese Unie voor bijstandverlening inzake grensbeheer voor de Republiek Moldavië en Oekraïne (EUBAM) leverde opnieuw een essentiële bijdrage aan de ontwikkeling van grensbeheerprocedures die voldoen aan de EU-normen en voorzien in de rechtmatige behoeften van de Moldavische en de Oekraïense burgers, reizigers en de handel, hetgeen op zijn beurt de regionale veiligheid verbetert en de economische ontwikkeling ondersteunt. EUBAM ging ook voort met het helpen uitvoering geven aan een aantal belangrijke initiatieven van de Commissie op het gebied van douane, fraudebestrijding en grensbeheer, en met het verlenen van neutraal technisch advies en bijbehorende diensten aan beide partijen in het conflict omtrent Transnistrië. Dit heeft er met name toe bijgedragen dat in Transnistrië het spoorverkeer volledig is hervat²⁷.

De EU heeft haar inspanningen opgevoerd om het conflict inzake **Transnistrië** te helpen oplossen. Er is enige vooruitgang geboekt met het in 2011 hervatte officiële overleg volgens de "5+2"-formule, met name nadat de "5+2" in april 2012 bij consensus instemden met een uitvoerige onderhandelingsagenda²⁸. Teneinde positieve ontwikkelingen aan te moedigen heeft de Raad Buitenlandse Zaken in september 2012 de in 2003 ingevoerde beperkende maatregelen ten aanzien van de Transnistrische leiders gedeeltelijk ingetrokken, en besloten tot de voortzetting van het nauwgezette toezicht op de situatie van de door de Republiek Moldavië bestuurde scholen in Transnistrië waar het Latijnse schrift wordt gebruikt. De verdieping van de relatie tussen de EU en de Republiek Moldavië bleek uit een aantal bilaterale bezoeken op hoog niveau, met onder meer het bezoek van president Timofti aan Brussel in april en het bezoek van voorzitter Barroso aan Chisinau in november.

²⁷ Verklaring van de woordvoerder van de HV/VV Catherine Ashton van 30 april 2012 over de hervatting van het goederenvervoer per spoor door Transnistrië.

²⁸ Verklaring van de HV/VV Catherine Ashton over de "5+2"-bijeenkomst in Wenen op 17 en 18 april 2012.

2.3.3. BELARUS

In 2012 heeft de EU er herhaaldelijk op gewezen een beleid van kritische betrokkenheid ten opzichte van Belarus na te streven, onder meer door middel van de dialoog en deelname aan het Oostelijk Partnerschap. Zij herinnerde eraan dat de ontwikkeling van bilaterale betrekkingen in het kader van het Oostelijk Partnerschap afhangt van de voortgang die Belarus maakt met de eerbiediging van de beginselen van de democratie, de rechtsstaat en de mensenrechten²⁹.

In maart 2012 heeft de EU in Minsk een nieuw instrument in de betrekkingen met Belarus geïntroduceerd: de Europese dialoog over modernisering (EDoM) met Belarus³⁰.

In maart 2012 had de EU aan 243 personen een visumverbod en bevrozing van tegoeden opgelegd, een embargo ingesteld op wapens en uitrusting die voor binnenlandse repressie kunnen worden gebruikt, een restrictieve benadering aangenomen voor kredietverleningen door de Europese Investeringsbank en de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling, en de tegoeden van 32 bedrijven bevroren. Het pakket met beperkende maatregelen is in oktober 2012 versterkt en verlengd.

Na de besluiten in januari en februari om de criteria voor de beperkende maatregelen uit te breiden en deze maatregelen aan nog eens 21 personen op te leggen, heeft Belarus de ambassadeur van de EU en de ambassadeur van Polen in Minsk verzocht het land te verlaten. In reactie daarop hebben alle lidstaten van de EU hun ambassadeurs teruggeroepen voor een periode van bijna twee maanden.

²⁹ Het Europees Parlement heeft op 16 februari 2012 een resolutie aangenomen over de doodstraf in Belarus, met name de zaken Dzmitry Kanavalau en Uladzislau Kavalyou (P7_TA(2012)0063), op 29 maart 2011 een resolutie over de situatie in Belarus (P7_TA(2012)0112), op 5 juli 2012 een resolutie over de vrijheid van meningsuiting in Belarus, en met name de zaak van Andrzej Poczobut (P7_TA(2012)0300), en op 26 oktober 2012 een resolutie over de situatie in Belarus na de parlementsverkiezingen van 23 september 2012 (P7_TA(2012)0410).

³⁰ Er zijn vier werkgroepen die in het kader van de dialoog in Minsk actief zijn en waaraan vertegenwoordigers van het Belarussische maatschappelijk middenveld deelnemen. EU-lidstaten hebben in het kader van de EDoM ook al verscheidene seminars over modernisering georganiseerd. De Belarussische autoriteiten hebben tot dusver nog niet aan de EDoM deelgenomen.

De EU heeft in de loop van 2012 tal van keren haar bezorgdheid geuit, met name in Raadsconclusies van maart en oktober 2012, over het niet eerbiedigen van de mensenrechten, de rechtsstaat en de beginselen van de democratie. In de conclusies van maart heeft de EU de terechtstelling van Uladzislaw Kavalyow en Dzmitry Kanavalaw veroordeeld en Belarus opgeroepen zich aan te sluiten bij een wereldwijd moratorium op de doodstraf. In juli heeft de EU het initiatief genomen voor een resolutie in de VN-Mensenrechtenraad, waarin een speciale rapporteur voor de mensenrechtensituatie in Belarus is aangewezen. Zij heeft herhaaldelijk verzocht om de onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating en rehabilitatie van alle politieke gevangenen. In 2012 zijn drie politieke gevangenen vrijgelaten, nadat zij onder druk waren gezet om een verzoek tot presidentiële gratie te ondertekenen.

Op 23 september 2012 zijn parlementsverkiezingen gehouden. De OVSE/ODIHR-verkiezingswaarnemingsmissie stelde vast dat een groot aantal OVSE-beginselen, waaronder het recht van vereniging, het passief kiesrecht en de vrijheid van meningsuiting, niet is geëerbiedigd. De verkiezingen werden niet op onpartijdige wijze georganiseerd de klachten- en beroepsprocedure bieden geen effectief rechtsmiddel. In weerwil van enige verbeteringen zorgde het wettelijk kader voor de verkiezingen in onvoldoende mate voor een verloop conform de internationale normen van de OVSE. De HV/VV en Commissaris Füle verklaarden dat deze verkiezingen andermaal een gemiste kans waren om verkiezingen in overeenstemming met internationale normen te houden.

Het verzoek van de Commissie aan Belarus in juni 2011 om onderhandelingen aan te knopen over visumversoepelings- en overnameovereenkomsten is onbeantwoord gebleven. Ondertussen hebben de EU-lidstaten optimaal gebruik gemaakt van de mogelijkheden van de communautaire visumcode, met name met betrekking tot het kwijtschelden en verlagen van de visumkosten voor bepaalde categorieën van Belarussische burgers of in individuele gevallen.

2. 3. 4. ZUIDELIJKE KAUKASUS

De EU heeft haar inzet ten aanzien van de landen van de zuidelijke Kaukasus in 2012 verder opgevoerd. In februari 2012 heeft de Raad conclusies over de zuidelijke Kaukasus aangenomen waarin hij bevestigde in de gehele zuidelijke Kaukasus welvaart, veiligheid, democratie, rechtsstatelijkheid, eerbiediging van de mensenrechten, goed bestuur, duurzame ontwikkeling en regionale samenwerking te zullen blijven propageren, en bereid te zijn de inspanningen ter ondersteuning van vertrouwenwekkende maatregelen en vreedzame oplossingen voor de conflicten in de regio te verhogen, in nauw overleg met alle betrokken partijen. In juli 2012 heeft de voorzitter van de Europese Raad, Herman van Rompuy, alle drie de landen van de zuidelijke Kaukasus bezocht.

De EU is, met het oog op hervormingen en hechtere relaties, nadrukkelijk invulling blijven geven aan haar betrokkenheid bij **Georgië**³¹, vooral als gevolg van de toezeggingen naar aanleiding van de oplossing van het conflict in 2008. De onderhandelingen over een associatieovereenkomst zijn voortgezet, en in maart 2012 zijn onderhandelingen geopend over een diepe en brede vrijhandelsruimte tussen de EU en Georgië, als integraal onderdeel van de associatieovereenkomst. De visumdialogoog tussen de EU en Georgië is intensiever geworden, met voorbereidingen voor de start van het actieplan voor visumliberalisering begin 2013. De EU heeft contacten gelegd met de nieuwe Georgische regering, die in oktober 2012 is aangetreden, en heeft in november premier Bidzina Ivanishvili en president Mikheil Saakashvili ontvangen in Brussel. Kort daarna heeft de HV/VV een bezoek aan Georgië gebracht. De EU heeft in belangrijke mate geholpen bij het overgangs- en cohabitatieproces in de Georgische politiek sinds de parlementsverkiezingen. Deze hulp hield onder meer de benoeming in van een speciaal adviseur voor wettelijke en grondwettelijke hervormingen en mensenrechten (Thomas Hammarberg, voormalig commissaris voor de mensenrechten in de Raad van Europa), die rechtstreeks met de regering, het parlement en de president van Georgië samenwerkt en namens de EU advies verstrekt over de hervorming van de rechterlijke macht, de hervorming van het rechtsstelsel en de hervorming van de grondwet, alsook over rechtshandhaving, het gevangeniswezen en mensenrechten.

³¹ Het Europees Parlement heeft op 26 oktober 2012 een resolutie aangenomen over de verkiezingen in Georgië (P7_TA(2012)0411).

De waarnemingsmissie van de EU in Georgië (EUMM Georgia) is in 2012 een belangrijke rol in de regio blijven vervullen doordat zij met succes heeft bijgedragen tot inspanningen met het oog op stabilisering, normalisering en het wekken van vertrouwen ter plaatse. Het mandaat van EUMM Georgia is verder verlengd. Deze missie voert haar huidige mandaat met ten minste tweehonderd waarnemers uit, die alle kerntaken uitoefenen, met bijzondere aandacht voor stabilisering en vertrouwenwekkende maatregelen.

De EU is een toonaangevende rol blijven vervullen in het internationaal overleg van Genève, dat zij gezamenlijke voorzat met de VN en de OVSE. De speciale vertegenwoordiger van de EU voor de zuidelijke Kaukasus en de crisis in Georgië, ambassadeur Philippe Lefort, heeft zich in het kader van dit overleg actief ingezet voor conflictoplossing, waarbij aandacht uitging naar de gevolgen van het conflict tussen Georgië en Rusland in 2008, en naar de aanpak van Georgië met betrekking tot de regio's in het land die zich willen afscheiden. Het overleg van Genève heeft betrekking op veiligheids- en stabiliteitsvraagstukken en humanitaire aangelegenheden, met inbegrip van de situatie van ontheemden en vluchtelingen, en de door het conflict getroffen bevolking. De inspanningen van de EU inzake conflictoplossing zijn ondersteund via acties in het kader van het stabiliteitsinstrument, door de EU gefinancierde activiteiten in het kader van het mechanisme voor vertrouwenwekkende vroege respons, en contacten van mens tot mens.

Nadat haar door de Raad van de EU een mandaat was verleend om met Georgië onderhandelingen te openen over een kaderovereenkomst voor de deelname van het land aan crisisbeheersingsoperaties van de EU, heeft de HV/VV tijdens een bezoek aan Tbilisi in november 2012 Georgië een formeel voorstel gedaan, met een officiële uitnodiging om de onderhandelingen te starten.

De EU is zich nadrukkelijk blijven inzetten voor **Armenië**³², ter ondersteuning van zijn hervormingsinspanningen. De onderhandelingen over de associatieovereenkomst verliepen voorspoedig en Armenië is beginnen te onderhandelen over een diepe en brede vrijhandels-overeenkomst als integraal onderdeel van de associatieovereenkomst. De visumversoepelings-overeenkomst en de overnameovereenkomst zijn na onderhandelingen gesloten en op 18 oktober geparafeerd; de visumversoepelingsovereenkomst is op 17 december ondertekend³³. Beide overeenkomsten bevinden zich in het stadium van ratificatie. Commissaris Füle heeft in september een bezoek gebracht aan Jerevan, voorzitter Barroso in december.

De onderhandelingen met **Azerbeidzjan**³⁴ over energievraagstukken, met inbegrip van de trans-Kaspische pijpleiding, en over visumversoepelings- en overnameovereenkomsten, kenden een voorspoedig verloop. De besprekingen over de associatieovereenkomst hebben enige vertraging ondervonden, maar beide partijen hebben zich ertoe verbonden het onderhandelingsproces in 2013 voort te zetten, waarbij de EU het belang beklemtoont van de mensenrechten, de democratie, de rechtsstaat en de fundamentele vrijheden als kernwaarden in de politieke hoofdstukken van de overeenkomst, naast versterkte samenwerking inzake velerlei multilaterale en mondiale vraagstukken.

In het kader van aanslepende conflicten heeft de speciale vertegenwoordiger van de EU zich actief ingezet voor de uitbreiding van de EU-steun in het proces voor een regeling van het conflict in **Nagorno-Karabach**. De EU heeft nauw samengewerkt met de Minsk Groep van de OVSE teneinde deze te helpen een oplossing voor Nagorno-Karabach te vinden. Voorts heeft de EU een aantal vertrouwenwekkende maatregelen ter ondersteuning van het vredesproces gefinancierd, zoals een studie over de voordelen van vrede ("Benefits of peace").

³² Het Europees Parlement heeft op 18 april 2012 een resolutie aangenomen met de aanbevelingen van het Europees Parlement aan de Raad, de Commissie en de EDEO inzake de onderhandelingen over de associatieovereenkomst EU-Armenië (P7_TA-PROV(2012)0128).

³³ Beide overeenkomsten bevinden zich in het stadium van ratificatie.

³⁴ Het Europees Parlement heeft op 18 april 2012 een resolutie aangenomen met de aanbevelingen van het Europees Parlement aan de Raad, de Commissie en de EDEO inzake de onderhandelingen over de associatieovereenkomst EU-Azerbeidzjan (P7_TA-PROV(2012)0127). Tevens heeft het EP op 24 mei 2012 een resolutie aangenomen over de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan P7_TA(2012)0228, en op 13 september 2012 een resolutie over Azerbeidzjan: de zaak Ramil Safarov P7_TA(2012)0356.

2.4. CENTRAAL-AZIË

In de loop van 2012 is de uitvoering van de EU-strategie voor Centraal-Azië nog versterkt, onder meer door middel van de politieke dialoog en technische samenwerking.

In juni 2012 heeft de Raad in uitvoerige conclusies zijn goedkeuring gehecht aan het meest recente voortgangsverslag over de uitvoering van deze strategie. Het verslag, waarin werd besloten dat de strategie nog altijd voldoet, omvatte een schets voor een toekomstige koers met acties die de komende jaren van essentieel belang zijn, zoals de noodzaak om in de betrekkingen meer aandacht te besteden aan veiligheidskwesties, met name gezien de ontwikkelingen in Afghanistan en de terugtrekking van de ISAF eind 2014 (hetgeen de veiligheidsproblemen in de wijdere regio zou kunnen vergroten).

In november 2012 heeft in Bisjkek (Kirgizië) een ministeriële bijeenkomst plaatsgevonden tussen de EU en Centraal-Azië, die werd voorgezeten door de HV/VV. Daar is van gedachten gewisseld over de strategie voor Centraal-Azië en de evaluatie ervan, en is gedebatteerd over regionale uitdagingen, met name milieu- en waterproblemen en de samenwerking op energiegebied, alsmede over internationale aangelegenheden. Er is afgesproken om een veiligheidsdialoog tussen de EU en Centraal-Azië op het niveau van de politiek directeur in te stellen om de dialoog over vraagstukken van buitenlands beleid te verdiepen en de samenwerking voor de bestrijding van transnationale dreigingen op te voeren. De HV/VV heeft tijdens haar rondreis in Centraal-Azië een bilateraal bezoek gebracht aan Kirgizië, Oezbekistan, Tadzjikistan en Kazachstan³⁵ en heeft in elk land een ontmoeting gehad met de president en de minister van Buitenlandse Zaken om regionale en bilaterale thema's te bespreken. Telkens zijn de mensenrechten aan de orde gesteld, ook in de vergaderingen met het maatschappelijk middenveld. De EU heeft voorts diepgaande besprekingen gehouden in het kader van de jaarlijkse bilaterale mensenrechtendialogen.

³⁵ Het Europees Parlement heeft op 15 maart 2012 een resolutie aangenomen over Kazachstan (P7_TA(2012)0089), en op 22 november 2012 een resolutie met de aanbevelingen van het Europees Parlement aan de Raad, de Commissie en de Europese Dienst voor extern optreden over de onderhandelingen voor een versterkte partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de EU en Kazachstan (P7_TA(2012)0459).

Op 6 en 7 december is in Brussel, in het kader van het initiatief over rechtsstatelijkheid, de derde bijeenkomst van de ministers van Justitie van de EU en Centraal-Azië gehouden. De ministers bevestigden de thematische prioriteiten van het rechtsstaatinitiatief tussen de EU en Centraal-Azië, met name constitutioneel recht, bestuursrecht en strafrecht, en de versterking van de opbouw van justitiële capaciteit.

Tijdens de bijeenkomst naar aanleiding van het tienjarig bestaan van het initiatief voor grensbeveiliging in Centraal-Azië (Cabsi – Central Asia Border Security Initiative) in april in Wenen zijn vraagstukken inzake grensbeheer en regionale veiligheid aan bod gekomen.

De onderhandelingen over een trilaterale overeenkomst met Turkmenistan en Azerbeidzjan betreffende een juridisch kader voor een trans-Kaspische gaspijpleiding gingen heel het jaar door.

In juni is Patricia Flor benoemd tot speciale vertegenwoordiger van de EU voor Centraal-Azië. De speciale vertegenwoordiger voor de EU heeft de samenwerking met de landen in de regio rond horizontale en veiligheidsthema's voortgezet³⁶.

3. WESTELIJKE BALKAN

De Westelijke Balkan is in 2012 een topprioriteit gebleven voor de EU. In december 2012 heeft de Raad herhaald zich ondubbelzinnig te blijven inzetten voor het Europees perspectief van de Westelijke Balkan, dat van essentieel belang blijft voor de stabiliteit, de verzoening en de toekomst van de regio. Hij heeft tevens het belang benadrukt van eerlijke en consistente voorwaarden in het kader van de politieke criteria van Kopenhagen en het stabilisatie- en associatieproces, die nog altijd het algemene beleidskader zijn voor de betrekkingen en onderhandelingen met de landen van de Westelijke Balkan. Regionale samenwerking en goed nabuurschap blijven cruciale onderdelen van het uitbreidingsproces.

³⁶ In 2012 ging bijzondere aandacht uit naar watervraagstukken, met name controversiële en grote waterprojecten, en het faciliteren van de dialoog en werkbare oplossingen. De SVEU werkte tevens mee aan de evaluatie van de strategie voor een nieuw partnerschap met Centraal-Azië en zette zich in voor het aangaan van een jaarlijkse regionale veiligheidsdialoog. Zij nam deel aan de voorbereiding van de ministeriële bijeenkomst tussen de EU en Centraal-Azië in november 2012 en vergezelde de HV/VV tijdens haar bezoeken aan vier hoofdsteden in de regio. Zij stimuleerde een meer regionale benadering van Afghanistan en ondersteunde – zowel intern als extern – beleids- en programmasynergieën van de EU in Centraal-Azië en Afghanistan. Zij gaf tevens een politieke impuls aan het lopende rechtsstaatplatform in de regio en kwam op voor de mensenrechten, in nauw overleg met het Europees Parlement.

In 2012 is in de regio aanmerkelijke vooruitgang geboekt inzake de start van de toetredings-onderhandelingen met Montenegro en de status van kandidaat-lidstaat voor Servië. Het toetredingsproces voor Kroatië is met succes afgerond. De EU is een doorslaggevende rol blijven spelen bij het oplossen van politieke problemen in de regio. Zij heeft nadrukkelijk het voortouw genomen bij het stimuleren en faciliteren van de dialoog tussen Belgrado en Pristina. De EU heeft overleg gepleegd met de politieke leiders van Bosnië en Herzegovina om voortgang te maken met het EU-perspectief voor dit land, zij heeft een dialoog op hoog niveau met de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië ingesteld over een aantal prioriteiten van het toetredingsproces, en zij is met Albanië overleg blijven plegen. Dit heeft de inzet van de EU in de regio, die essentieel is voor de geloofwaardigheid van het EU-perspectief, helpen bevestigen.

Dialoog tussen Belgrado en Pristina. Na de Servische verkiezingen heeft de HV/VV vanaf oktober 2012 de door de EU gefaciliteerde dialoog op het niveau van de premiers van Servië en Kosovo aangestuurd om de relatie tussen de twee landen te normaliseren. Deze dialoog heeft reeds in 2012 een aantal belangrijke en tastbare resultaten opgeleverd, met name de uitvoering van het geïntegreerde grensbeheer, verbindingsregelingen, de bescherming van het religieuze en culturele erfgoed en het innen van douanerechten³⁷. De Raad heeft in december de inspanningen van beide premiers ten aanzien van de dialoog geprezen, maar heeft vooral benadrukt dat Servië en Kosovo hun betrekkingen zichtbaar en duurzaam moeten verbeteren zodat elk van beide partijen het pad naar Europa kan blijven bewandelen.

Servië heeft zich intensiever ingezet om te voldoen aan de hoofdvereiste van de EU, namelijk zorgen voor een zichtbare en duurzame verbetering van de betrekkingen met Kosovo. In de loop van 2012 heeft het land overeenstemming bereikt over een aantal punten in verband met de vervulling van politieke criteria en heeft het in de dialoog tussen Belgrado en Pristina ingestemd met de regionale vertegenwoordiging van Kosovo (waardoor Kosovo zelfstandig mag deelnemen aan regionale fora). In maart 2012 heeft Servië de status van kandidaat-lidstaat gekregen.

³⁷ De dialoog is in 2013 voortgezet en heeft er in april toe geleid dat beide partijen een historisch akkoord over de normalisering van hun betrekkingen hebben bereikt, ook wat betreft Noord-Kosovo.

Om erop te wijzen dat de Servische leiders zich moeten blijven inspannen om de betrekkingen met Kosovo te normaliseren, bracht de HV/VV op 30 oktober samen met Amerikaans minister van Buitenlandse Zaken Clinton een bezoek aan Belgrado, waar zij een ontmoeting hadden met president Nikolic en premier Dacic.

Bij de vervroegde presidentsverkiezingen en de parlementsverkiezingen in mei is Tomislav Nikolic, toen leider van de Servische progressieve partij, tot president verkozen en vervolgens is een nieuwe coalitieregering onder leiding van premier Ivica Dacic gevormd. Zowel president Nikolic als premier Dacic verklaarde dat voorzetting van het proces van integratie in de EU de voornaamste beleidsprioriteit van Servië blijft.

In zijn conclusies van 11 december heeft de Raad Servië ertoe aangespoord om de hervormingsagenda te intensiveren, verder te ontwikkelen en uit te voeren, vooral ten aanzien van de rechtsstatelijkheid en de onafhankelijkheid van de basisinstituties. Met het oog op een eventueel besluit tot opening van toetredingsonderhandelingen met Servië heeft de Raad tevens besloten om in de eerste helft van 2013 na te gaan welke vorderingen Servië heeft gemaakt, ook met betrekking tot de normalisering van de betrekkingen met Kosovo³⁸.

Kosovo heeft opnieuw vooruitgang geboekt op weg naar integratie in de EU, onder meer door te zorgen voor een zichtbare en duurzame verbetering van zijn betrekkingen met Servië. Er blijven echter nog problemen, met name wat betreft de rechtsstaat, de hervorming van de overheidsdiensten, electorale hervormingen, de integratie van de bevolkingsgroepen, en de economie.

³⁸ In 2013 is er een positief besluit over de start van toetredingsonderhandelingen genomen.

In 2012 heeft de EU verschillende initiatieven op gang gebracht met Kosovo. De opening in januari van de visumdialog heeft in juni tot een visumstappenplan geleid. In mei is een gestructureerde dialoog met de Commissie over de rechtsstaat gestart. In oktober is de Commissie met een haalbaarheidsstudie voor een stabilisatie- en associatieovereenkomst gekomen. Met het oog op een eventueel besluit tot opening van onderhandelingen met Kosovo over een SAO heeft de Raad in december besloten om in de eerste helft van 2013 na te gaan, aan de hand van een door de Commissie en de HV/VV voor te leggen verslag, welke vorderingen Kosovo heeft gemaakt³⁹.

In februari 2012 is Samual Zbogar aangesteld als de nieuwe SVEU voor Kosovo, en het Eulex-mandaat is verlengd tot en met juni 2014.

De Eulex-missie heeft aanzienlijke vorderingen gemaakt binnen haar uitvoerende mandaat, met meer dan driehonderd uitgesproken vonnissen, vaak inzake ernstige misdaden en waarbij vaak hooggeplaatste personen waren betrokken. Eulex-aanklagers hebben meegewerkt aan meer dan 1851 rechtszaken. Door onderzoek te voeren naar belangrijke leiders is de missie erin geslaagd het gevoel van straffeloosheid te doorbreken. De missie ging voort met het verlenen van advies en ondersteuning aan de lokale autoriteiten ter verbetering van de institutionele capaciteit van Kosovo om rechtsstatelijke problemen op te lossen.

Bosnië en Herzegovina. De EU is in 2012 de in de Raadsconclusies van maart 2011 vastgestelde strategie en instrumenten verder uitgevoerd. Onder meer door deze inzet, die ter plaatse gestalte kreeg via de werkzaamheden van de versterkte EU-aanwezigheid onder leiding van de speciale vertegenwoordiger van de EU/delegatiehoofd Peter Sorensen, kon een doorbraak worden geforceerd in de politieke patstelling die was ontstaan na de algemene verkiezingen van 2010, en kon de centrale regering van Bosnië en Herzegovina (BiH) in februari 2012 worden gevormd. Een nieuw politiek elan resulteerde in de aanneming van belangrijke EU-gerelateerde wetgeving, met name de wet inzake staatssteun en de wet inzake de volkstelling.

³⁹ In 2013 is er een positief besluit over de start van de onderhandelingen over een stabilisatie- en associatieovereenkomst genomen.

Dat positieve elan verdween evenwel in de loop van de zomer, als gevolg van verdeeldheid binnen de regeringscoalitie en door de nabijheid van de lokale verkiezingen in oktober. Later in november is de ministerraad herschikt. Dit hielp de beschadigde relaties tussen de grootste politieke partijen in zekere mate te herstellen, maar was niet voldoende om de politieke impasse in de regering van de Bosnische Federatie te doorbreken, die tot het einde van het jaar is blijven voortduren.

De HV/VV is zich met Bosnië en Herzegovina blijven bezighouden door middel van een regelmatige dialoog met de leiders van het land en de politieke ondersteuning van de dialoog op hoog niveau over het toetredingsproces⁴⁰. Teneinde deze inspanningen kracht bij te zetten bracht de HV/VV op 30 oktober samen met Amerikaans minister van Buitenlandse Zaken Clinton een bezoek aan Sarajevo om er de autoriteiten van BiH krachtig aan te moedigen de nodige stappen te zetten om hun land dichterbij de EU en de Euro-Atlantische structuren te brengen.

Omdat vooruitgang met de EU-agenda uitbleef heeft de Raad in december zijn teleurstelling uitgesproken over de aanhoudende politieke impasse in BiH en er bij het land op aangedrongen voortgang te maken met de EU-agenda en uitvoering te geven aan het vonnis in de zaak-Sejdic/Finci. Voorts heeft de Raad de autoriteiten van BiH verzocht de nodige maatregelen te treffen om hun land voor te bereiden op de toetreding tot de EU van Kroatië.

De EU is in 2012 voortgegaan met de opbouw van haar alomvattende aanwezigheid ter plaatse. De speciale vertegenwoordiger van de EU heeft zijn bureau in Banja Luka meer slagkracht gegeven en heeft nieuwe lokale bureaus gevestigd in het Brcko-district en Mostar.

⁴⁰ De dialoog op hoog niveau over het toetredingsproces is in juni gestart en is gericht op het faciliteren van de samenwerking tussen de politieke leiders van BiH inzake de stappen die nodig zijn voor voortgang met het EU-traject. De politieke leiders van BiH hebben zich in het kader van deze dialoog uitgesproken voor een routekaart die moet leiden tot de executie van het EHRM-vonnis, maar tot dusver zijn daarmee geen vorderingen gemaakt.

In juni 2012 heeft de EU haar politiemissie in Bosnië en Herzegovina (EUPM) beëindigd; dit was de eerste missie in het kader van het Europees veiligheids- en defensiebeleid (EVDB), opgezet in januari 2003. De EUPM bood de autoriteiten van BiH bijstand bij de oprichting van een moderne en professionele multi-etnische politiemacht die onverkort in staat is de rechtshandhaving volgens internationale normen te garanderen. Na de stopzetting heeft de EU haar optreden op dit gebied voortgezet via andere GBVB-instrumenten, met name de nieuwe afdeling Binnenlandse Zaken en Openbare veiligheid van het bureau van de speciale vertegenwoordiger van de EU en de programma's voor pretoetredingssteun.

De nieuwe opzet van EUFOR Althea was op 1 september 2012 gereed. Deze operatie telt nu bijna 600 manschappen en is gericht op capaciteitsopbouw en de opleiding van de strijdkrachten in BiH, met behoud van het omgevingsbewustzijn en een geloofwaardig ontradend effect ter ondersteuning van inspanningen voor handhaving of herstel van het veilige klimaat. Op 14 november 2012 heeft de VN-Veiligheidsraad het uitvoeringsmandaat van deze missie nogmaals met een jaar verlengd.

Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië. Na de vervroegde parlementsverkiezingen in juni 2012 is opnieuw een coalitie gevormd tussen minister-president Gruevski en leider van de Democratische Unie voor Integratie (DUI) Ahmeti. Deze coalitie is stabiel en operationeel gebleven in 2012, zij het met een regeringscrisis in augustus naar aanleiding van aangelegenheden die rechtstreeks verband houden met het conflict in 2001 (met name sociale rechten voor bepaalde veteranen). In februari en in april 2012 hebben twee incidenten met dodelijke afloop tot etnische spanningen geleid. De EU-delegatie trad, in nauw contact met de EU-lidstaten en internationale partners, op om de problemen te helpen oplossen en verzocht om een adequaat justitieel vervolg. Uit deze ontwikkelingen is andermaal gebleken dat het kaderakkoord van Ohrid voor politieke cohesie blijft zorgen in het land. De volledige uitvoering en evaluatie van dit akkoord blijven belangrijke prioriteiten.

In het voorjaar van 2012 heeft de Europese Commissie een begin gemaakt met een toetredingsdialoog op hoog niveau, die drie ronden omvatte. Dit rechtstreekse overleg op hoog niveau tussen de regering en de Commissie heeft tot een versnelling van de hervormingen geleid. In oktober heeft de Commissie haar aanbeveling herhaald om toetredingsonderhandelingen te openen. De Raad nam nota van de aanbeveling en onderkende de vorderingen die zijn gemaakt. Hij merkte op dat de inspanningen moeten worden voortgezet, en hij vroeg met aandrang dat de hervormingsdynamiek wordt vastgehouden, met permanente aandacht voor de rechtsstaat, ook wat betreft vrijheid van meningsuiting, bestrijding van corruptie, en interetnische betrekkingen en verzoening.

De Raad herinnerde eraan dat het handhaven van goed nabuurschap, met een oplossing voor de kwestie van de naam die voor beide partijen aanvaardbaar is en onder het gezag van de VN op basis van onderhandelingen tot stand komt, van cruciaal belang blijft. De Raad was tevens ingenomen met de dynamiek die is ontstaan door recente contacten/uitwisselingen, in aansluiting op het Griekse voorstel voor een memorandum van overeenstemming. De Raad achtte bovendien de recente contacten met VN-bemiddelaar Matthew Nimetz bemoedigend. Hij nam tevens nota van de contacten tussen de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië en Bulgarije, en zag uit naar de omzetting ervan in concrete acties en resultaten. De Commissie werd verzocht tegen het voorjaar van 2013 een verslag op te stellen ter evaluatie van de hervormingen die zijn uitgevoerd in het kader van de toetredingsdialoog, en van de stappen die zijn gezet om betrekkingen van goed nabuurschap te stimuleren en via onderhandelingen tot een wederzijds aanvaardbare oplossing te komen voor de naamkwestie, onder auspiciën van de VN. Met het oog op het eventueel openen van toetredingsonderhandelingen zal de Raad, aan de hand van dit verslag, in de eerste helft van 2013 de voortgang beoordelen.

Op 24 december is in het parlement een geschil ontstaan tussen de oppositie en de regering over de goedkeuringsprocedure voor de begroting van 2013. Pogingen van de EU om deze crisis tot bedaren te brengen, waren nog aan de gang eind 2012.

Albanië. In november 2011 heeft de EU een overeenkomst gefaciliteerd tussen de Democratische Partij (regering) en de Socialistische Partij (oppositie), hetgeen de basis heeft gelegd voor partij-overschrijdende samenwerking inzake EU-gerelateerde hervormingen. Dit heeft in 2012 tot vooruitgang geleid met de in het advies van de Commissie van 2010 genoemde kernprioriteiten. Beide voornoemde partijen ondersteunden de goedkeuring van de hervorming van de kieswet, de verkiezing van de ombudsman en de hervorming van het immuniteitenstelsel. In oktober 2012 heeft de Commissie, in het besef van de geboekte vooruitgang, aanbevolen dat de Raad de status van kandidaat-lidstaat zou verlenen aan Albanië op voorwaarde dat drie belangrijke maatregelen op het gebied van de hervorming van justitie en openbaar bestuur worden voltooid en dat het reglement van orde van het parlement wordt herzien. In december 2012 heeft de Raad ermee ingestemd een besluit te nemen over het al dan niet verlenen van de status van kandidaat-lidstaat zodra de Commissie heeft laten weten dat de drie maatregelen zijn goedgekeurd, en benadrukt dat verdere maatregelen moeten worden getroffen op het gebied van corruptie en georganiseerde misdaad. De Raad wees er voorts op dat de parlementsverkiezingen in juni 2013 volgens de internationale normen zullen moeten verlopen, en riep Albanië ertoe op zich te onthouden van verklaringen die indruisen tegen goede nabuurschapsbetrekkingen. De viering van het honderdjarige bestaan van het land in november 2012 verliep vreedzaam, maar leidde tot toenemende nationalistische retoriek. Aan het einde van het jaar hadden de regeringscoalitie en de oppositie, naarmate de start van de parlementaire verkiezingscampagne dichterbij kwam, geen overeenstemming bereikt over de aanneming van de drie wetten. Er is nog altijd sprake van politieke polarisering tussen de twee grootste partijen.

Montenegro Op 29 juni 2012 heeft de EU toetredingsonderhandelingen met Montenegro geopend. In december heeft de Europese Raad de vorderingen die Montenegro het afgelopen jaar maakte als positief aangemerkt, en beklemtoond dat hierop moet worden voortgebouwd. Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar het opbouwen van een solide staat van dienst op het gebied van de rechtsstaat, teneinde de hervormingen duurzaam en blijvend te maken. In december 2012 heeft Montenegro hoofdstuk 25 "Wetenschap en Onderzoek" geopend en voorlopig gesloten.

Kroatië. Overeenkomstig het toetredingsverdrag van december 2011 is de Commissie de toetredingsvoorbereiding van Kroatië op de voet blijven volgen, waarbij in het bijzonder is toegezien op concurrentie, de rechterlijke macht en fundamentele rechten, en recht, vrijheid en veiligheid. In oktober 2012 is, samen met de rest van het uitbreidingspakket, een uitgebreid toezichtverslag voorgelegd, waaruit in het algemeen bleek dat de toetredingsvoorbereidingen van Kroatië op schema lagen, maar dat er toch nog een beperkt aantal gebieden was waarmee vóór de toetreding nog vorderingen moesten worden gemaakt.

4. TURKIJE EN DE WEST-EUROPESE BUREN

4.1. TURKIJE

Turkije is in zijn hoedanigheid van zowel kandidaat-lidstaat als toonaangevende regionale partner en gezien zijn dynamische economie en strategische locatie een belangrijke gesprekspartner van de EU gebleven. Turkije is de situatie in Syrië actief blijven volgen, waarbij het herhaaldelijk het geweld tegen burgers krachtig heeft veroordeeld en cruciale humanitaire hulp heeft geboden aan tienduizenden gevluchte Syriërs. De EU heeft de rol van Turkije inzake Syrië onderkend en het land geprezen voor zijn aandeel in de lastenverdeling. Turkije is actief gebleven in de ruimere regio en een belangrijke rol blijven spelen bij het ondersteunen van hervormingen, onder meer inzake ontwikkelingen in Noord-Afrika. Voorts is Turkije nog steeds een belangrijke regionale speler in het Midden-Oosten, de Westelijke Balkan, Afghanistan/Pakistan, de zuidelijke Kaukasus en de Hoorn van Afrika. In dit verband stelt de HV/VV zich nog altijd ten doel de politieke dialoog van de EU met Turkije over vraagstukken van buitenlands beleid die van wederzijds belang zijn, te bevorderen en te intensiveren. Er hebben diverse ontmoetingen plaatsgevonden met Turks minister van Buitenlandse Zaken Davutoglu

De EU stelde ook de grote inzet van Turkije bij GVDB-missies en -operaties, met name EUFOR Althea en EULEX Kosovo, zeer op prijs. Turkije heeft verklaard in beginsel belangstelling te hebben voor toekomstige GVDB-missies.

De EU is het proces van interne hervormingen in Turkije en de vaart die daarmee gemaakt wordt, blijven steunen, bijvoorbeeld in de vorm van de in 2012 opgestelde positieve agenda, en zij was ermee ingenomen dat de Turkse autoriteiten een vredesdialoog met de Koerden hebben gestart.

De Raad heeft bevestigd dat de betrekkingen tussen de EU en Turkije belangrijk zijn, en dat het in het belang van beide partijen is om de toetredingsonderhandelingen spoedig een nieuwe impuls te geven. Turkije heeft een niet aflatende inzet getoond voor de toetredingsonderhandelingen en de agenda voor politieke hervormingen, maar er moet nog aanzienlijk meer worden gedaan voor een volledige naleving van de criteria van Kopenhagen op een aantal gebieden, in het bijzonder wat de fundamentele vrijheden betreft. Tussen de EU en Turkije vindt momenteel een actieve dialoog inzake terrorismebestrijding plaats, en er zijn vorderingen gemaakt in de richting van een dialoog tussen de Europese Commissie en de Turkse autoriteiten over visumvrijheid. Deze dialoog kan echter pas van start gaan zodra Turkije een overnameovereenkomst met de EU heeft ondertekend, en dat is nog niet gebeurd.

De Raad heeft in zijn conclusies van 11 december 2012 herhaald dat Turkije zich ondubbelzinnig dient in te zetten voor betrekkingen van goed nabuurschap en voor de vreedzame regeling van geschillen conform het Handvest van de Verenigde Naties en, indien nodig, door een beroep te doen op het Internationaal Gerechtshof. In deze context verklaarde de Unie ernstig bezorgd te zijn en zij drong er bij Turkije op aan af te zien van elke soort bedreiging of maatregel tegen een lidstaat, elke bron van wrijvingen of maatregel die afbreuk kan doen aan de betrekkingen van goed nabuurschap of de vreedzame regeling van geschillen kan bemoeilijken. Verder wees de EU opnieuw nadrukkelijk op alle soevereine rechten van de EU-lidstaten, waaronder het sluiten van bilaterale overeenkomsten, de exploratie en exploitatie van hun natuurlijke rijkdommen overeenkomstig het EU-acquis en het internationaal recht, met inbegrip van het VN-Verdrag inzake het recht van de zee.

Voorts toonde de Raad zich in zijn conclusies van december 2012 diep teleurgesteld dat Turkije, ondanks herhaalde oproepen, nog steeds weigert te voldoen aan zijn verplichting om het aanvullend protocol bij de Associatieovereenkomst onverkort en op niet-discriminerende wijze ten aanzien van alle lidstaten toe te passen. Dat zou een belangrijke stimulans voor het onderhandelingsproces zijn. Zolang op dit punt geen vorderingen worden gemaakt, handhaaft de Raad zijn maatregelen uit 2006, die van invloed zullen blijven op de algehele voortgang van de onderhandelingen.

Verder heeft Turkije helaas nog steeds geen vorderingen gemaakt in de richting van de noodzakelijke normalisering van zijn betrekkingen met de Republiek Cyprus. In dit verband heeft de EU Turkije opgeroepen de toetreding van lidstaten tot internationale organisaties en mechanismen niet langer te blokkeren⁴¹. In zijn conclusies van december betreurde de Raad ook ten eerste het feit dat Turkije in de tweede helft van 2012 zijn betrekkingen met het voorzitterschap van de EU heeft bevroren, de verklaringen die Turkije in dit verband heeft afgelegd, en het feit dat Turkije zich niet heeft aangesloten bij standpunten of verklaringen van de EU in internationale fora.

⁴¹ Zie zittingsdocument 11485/12.

De Raad heeft er tevens op gewezen dat van Turkije actieve steun wordt verwacht voor de lopende onderhandelingen die moeten leiden tot een rechtvaardige, alomvattende en duurzame oplossing voor het Cypriotische probleem binnen het kader van de Verenigde Naties, conform de desbetreffende resoluties van de Veiligheidsraad van de VN en in overeenstemming met de beginselen waarop de Unie is gegrondvest. De concrete inzet en bijdrage van Turkije voor zulke alomvattende regeling zijn essentieel.

4.2. WEST-EUROPA

De betrekkingen van de EU met haar westerse buurlanden zijn gebaseerd op brede samenwerkings-overeenkomsten zoals de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (**Noorwegen, IJsland en Liechtenstein**) en de Schengenovereenkomst (de drie genoemde landen en **Zwitserland**)⁴². In december heeft de Commissie haar evaluatie gepubliceerd van hoe de EER-Overeenkomst functioneert, evenals een mededeling over de EU-betrekkingen met het Vorstendom Andorra, het Vorstendom Monaco en de Republiek San Marino. De Raad heeft tweejaarlijkse conclusies aangenomen over de betrekkingen van de EU met de EVA-landen, alsmede conclusies over de betrekkingen met het Vorstendom Andorra, het Vorstendom Monaco en de Republiek San Marino.

Op GBVB-gebied is de samenwerking tussen de EU en de EER-/EVA-landen in 2012 verder geïntensiveerd doordat deze landen zich aansloten bij een groot aantal GBVB-verklaringen en door de samenwerking in het kader van bepaalde gemeenschappelijke optredens. De EU heeft ook regelmatig politieke dialogen op verschillende niveaus en in verschillende contexten gevoerd; het aantal informele dialogen in de marge van belangrijke internationale evenementen nam toe.

Wat betreft de samenwerking op GVDB-gebied heeft Zwitserland zich bereid verklaard deel te nemen aan de missies EUAVSEC South Sudan en EUCAP Sahel Niger. Zwitserland neemt momenteel (met negentien personen) deel aan EUFOR Althea – de militaire operatie van de EU in Bosnië en Herzegovina – en aan de civiele missie EULEX KOSOVO (met acht personen). Noorwegen heeft deelgenomen aan operaties in het kader van EUNAVFOR Atalanta, EULEX Kosovo en EUJUST LEX, en heeft personeel geleverd voor EUCAP NESTOR. Het land maakt ook deel uit van de Nordic Battle Group.

⁴² Het Europees Parlement heeft op 24 mei 2012 een resolutie aangenomen over Zwitserse quota voor het aantal verblijfsvergunningen dat wordt afgegeven aan ingezetenen van Polen, Litouwen, Letland, Estland, Slovenië, Slowakije, de Tsjechische Republiek en Hongarije (P7_TA(2012)0226).

In november 2012 zijn Noorwegen en Zwitserland toegelaten tot de ASEM.

Tussen de EU en **Noorwegen** wordt nauw en zeer goed samengewerkt op het gebied van buitenlands beleid, en met name het Midden-Oosten (Noorwegen is voorzitter van het ad-hoc-verbindingscomité), de Arabische lente en Arctische aangelegenheden. In 2012 zijn er regelmatige dialogen op alle niveaus gehouden. Noorwegen heeft net als IJsland het verzoek van de EU om een permanente waarnemerstatus in de Arctische Raad ten volle gesteund. De HV/VV heeft in maart 2012 een bezoek gebracht aan het noordpoolgebied, inclusief Noorwegen. Noorwegen blijft een belangrijke partner op het gebied van energiezekerheid. In december hebben de voorzitters Van Rompuy, Barroso en Schultz in Oslo de uitreiking bijgewoond van de Nobelprijs voor de vrede, die de Europese Unie vorig jaar won.

Met **Zwitserland** is de samenwerking voortgezet op gebieden zoals de zuidelijke Kaukasus, het democratiseringsproces in Noord-Afrika en het vredesproces in het Midden-Oosten. Zwitserland heeft actief bemiddeld tussen Rusland en Georgië om de toetreding van Rusland tot de WTO – die werd verhinderd door Georgië – mogelijk te maken. Een geformaliseerde politieke dialoog met Zwitserland is er niet; er vindt een informele politieke dialoog plaats op het niveau van de politieke directeuren. Op 20 maart 2012 was er een ontmoeting tussen de Zwitserse bondspresident en de voorzitters Van Rompuy, Barroso en Schulz. Ook zijn in de loop van het jaar verschillende besprekingen gehouden tussen Zwitserse ministers en hun ambtgenoten van de Commissie.

Zwitserland sluit zich – ook al bestaat daarover geen overeenkomst – nog altijd veelal aan bij de standpunten en maatregelen van de EU⁴³.

Op 16 maart 2012 is een administratieve overeenkomst voor samenwerking met het Europees Defensieagentschap ondertekend.

⁴³ Zwitserland heeft zich evenwel niet aangesloten bij de in juli 2012 door de Raad goedgekeurde versterking van de sancties tegen Iran inzake de handel in olie en petrochemische producten en betreffende het verbreken van de relaties met de centrale bank van Iran.

De in juli 2010 geopende toetredingsonderhandelingen met **IJsland** zijn voortgezet; onder meer is het hoofdstuk "*Buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid*" in juni 2012 voorlopig gesloten. Tegen december 2012 waren 27 hoofdstukken van de onderhandelingen met IJsland geopend, waarvan er elf konden worden gesloten.

5. AZIË EN DE STILLE OCEAAN

Voor de betrekkingen tussen de EU en Azië/het Stille-Oceaangebied is 2012 een mijlpaal gebleken. Enkele hoogtepunten van de geïntensiveerde dialoog en samenwerking met de regio waren een groot aantal bezoeken op hoog niveau, de organisatie van vier topontmoetingen met strategische partners, de sluiting van en goede voortgang met de onderhandeling van gemengde overeenkomsten, en de ondertekening van de toetreding van de EU tot het ASEAN-Verdrag van vriendschap en samenwerking. Deze dynamiek strookt met het beleid van contact en overleg met een regio die vier van de strategische partners van de EU omvat en aanhoudende groei kent.

De gemeenschappelijke verklaring EU-VS over de regio Azië-Stille Oceaan, die Hillary Clinton, minister van Buitenlandse Zaken van de VS, en Catherine Ashton, hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid, op 12 juli 2012 te Phnom Penh hebben ondertekend, toont het belang aan dat de EU en de VS hechten aan deze bloeiende regio en haar vreedzame en dynamische ontwikkeling. Tot dusver is dit document het belangrijkste resultaat in het kader van de trans-Atlantische dialoog over Azië en de Stille Oceaan.

Tijdens de 9e ASEM-top (Laos, 5 en 6 november 2012) is andermaal de belangstelling van de Europese en Aziatische partners gebleken om met het oog op de huidige uitdagingen de wederzijdse betrekkingen en samenwerking te versterken. Het feit dat meer landen op beide continenten aangetrokken worden door deze dialoog – met Noorwegen, Zwitserland en Bangladesh die in het proces stappen – bevestigt de relevantie ervan.

De EU heeft meteen gereageerd toen Myanmar/Birma de weg naar meer democratie is ingeslagen, waartoe zij het land steeds actief heeft aangespoord. Zij heeft uitgebreide maatregelen genomen, bestaande uit het opvoeren van de hulp en de dialoog (met name op het hoogste niveau), de opschorting van de beperkende maatregelen (met uitzondering van het wapenembargo) en de vestiging van een EU-bureau in Yangon.

De EU heeft haar aanwezigheid als speler op het gebied van veiligheid en ontwikkeling versterkt. Zij heeft haar inzet op lange termijn voor Afghanistan bevestigd. De bilaterale betrekkingen met dit land zullen verlopen binnen het raamwerk van een samenwerkingsovereenkomst op lange termijn inzake partnerschap en ontwikkeling, die de juridische basis zal vormen voor de betrokkenheid van de EU met Afghanistan in de komende jaren. In januari heeft de Raad het vijfjarige inzetplan EU-Pakistan goedgekeurd en in juni is een begin gemaakt met de strategische dialoog EU-Pakistan. De EU heeft bijzondere aandacht besteed aan de territoriale en maritieme ontwikkelingen in de regio. De HV/VV heeft namens de EU gewezen op het belang van vreedzame en op samenwerking gestoelde oplossingen conform het internationaal recht.

5. 1. OOST-AZIE

5.1.1. De samenwerking met **China** op veiligheids- en defensiegebied en inzake mondiale en internationale vraagstukken is aanzienlijk verdiept. De hoogtepunten van het jaar waren de twee topontmoetingen in februari⁴⁴ en september. Tot de belangrijkste resultaten behoorden de invoering in april van de "derde pijler" van de betrekkingen tussen de EU en China – de intermenselijke dialoog op hoog niveau (als aanvulling op de strategische pijler en de pijler handel/economie); de aanvang in mei van het partnerschap EU-China inzake duurzame verstedelijking; de eerste bijeenkomst op hoog niveau, ook in mei, over energie; de start in september van de cybertaskforce EU-China; een dialoog over innovatie; en de afspraak onderhandelingen te voeren over een investeringsovereenkomst. Over internationale vraagstukken, en met name Syrië, Iran en de Oost-Chinese Zee, zijn inhoudelijke debatten gevoerd. Beide zijden zijn overeengekomen meer samen te werken op het gebied van energiezekerheid, nucleaire veiligheid, rampenbeheersing en hulp bij rampen, en voedsel- en waterzekerheid. In overeenstemming met het strategisch EU-kader voor mensenrechten en democratie zijn, tijdens de dialoog en de studiebijeenkomst over de mensenrechten en in andere uitwisselingen, mensenrechtenkwesties ter sprake gebracht⁴⁵.

⁴⁴ Deze top had in oktober 2011 moeten plaatsvinden, maar is toen op het laatste moment uitgesteld wegens een buitengewone bijeenkomst van de Europese Raad.

⁴⁵ Het Europees Parlement heeft op 14 juni 2012 een resolutie aangenomen over de mensenrechtensituatie in Tibet (P7_TA(2012)0257), en op 5 juli 2012 een resolutie over het schandaal van gedwongen abortussen in China (P7_TA(2012)0301).

In juli is in Peking de derde ronde van de strategische dialoog EU-China gehouden tussen de HV/VV en State Councillor Dai Bingguo. De HV/VV heeft tevens een tweede ontmoeting gehad met minister van Defensie Liang Guanglie. Dit bezoek was er onder meer op gericht het strategisch partnerschap te benutten om oplossingen te vinden voor belangrijke internationale en mondiale vraagstukken, vooral gezien de steeds grotere rol van China op het wereldtoneel. In dit verband hebben beide zijden ermee ingestemd een regelmatige dialoog inzake veiligheids- en defensiebeleid op te zetten alsmede regelmatige contacten tussen de speciale vertegenwoordigers en de speciale gezanten tot stand te brengen, in 2013 een seminar op hoog niveau over veiligheid en defensie te organiseren, en de uitwisselingen tussen militair personeel te bevorderen. Deze resultaten zijn tevens bekrachtigd tijdens de topontmoeting in september. Iran, Syrië, de DVK, de Zuid-Chinese Zee en de succesvolle samenwerking op het gebied van de bestrijding van piraterij zijn enkele van de onderwerpen die aan bod zijn gekomen. China werd verzocht een deelname aan de nieuwe missies EUCAP NESTOR en EUAVSEC-South Sudan in overweging te nemen.

In december 2012 heeft de eerste bijeenkomst plaatsgevonden in het kader van de EU-China-Afrika-dialoog over handvuurwapens en lichte wapens (SALW). Deze dialoog is opgezet naar aanleiding van een Raadsbesluit in februari 2012 met de bedoeling de illegale handel en buitensporige accumulatie van SALW aan te pakken.

5.1.2. In 2012 zijn veel voorbereidende inspanningen geleverd voor de aanzienlijke verbetering van de betrekkingen tussen de EU en **Japan**⁴⁶ via onderhandelingen over een kaderovereenkomst voor politieke, sectorale en mondiale samenwerking en een vrijhandelsovereenkomst. Na de voltooiing van een grondig en alomvattend verkennend onderzoek heeft de Raad op 29 november zijn goedkeuring gehecht aan onderhandelingsmandaten voor beide overeenkomsten⁴⁷.

⁴⁶ Het Europees Parlement heeft op 13 juni 2012 en op 25 oktober 2012 een resolutie aangenomen over handelsbesprekingen tussen de EU en Japan (P7_TA(2012)0246 en P7_TA(2012)0398). Voorts heeft het EP op 16 februari 2012 een resolutie aangenomen over de doodstraf in Japan (P7_TA(2012)0065).

⁴⁷ Naar verwachting worden de onderhandelingen formeel geopend tijdens de 21e topontmoeting EU-Japan begin 2013.

Er zijn verschillende contacten op het hoogste niveau geweest: de voorzitters Van Rompuy en Barroso ontmoetten premier Noda in de marge van de G8-top in Camp David, de G20-top in Los Cabos en de ASEM-top in Vientiane in november.

Uit de bezoeken van zeven Commissieleden aan Japan in 2012 en de dialogen op hoog niveau is duidelijk gebleken dat de betrekkingen op een brede basis uitbreiding blijven nemen, met een aantal nieuwe sectoren die prioritair zijn voor de EU, onder meer energiebeleid, samenwerking inzake maritieme aangelegenheden en visserij, paraatheid bij rampen, voedselveiligheid, sociaal beleid, en wetenschap, technologie en innovatie.

Wat betreft het politieke en veiligheidsaspect heeft een groot aantal ontmoetingen op hoog niveau plaatsgevonden – van het politieke niveau tot het niveau van hoge functionarissen – hetgeen tot zeer uiteenlopende besprekingen heeft geleid. Een belangrijk gemeenschappelijk aspect was de verwevenheid tussen duurzame groei, veiligheid en ontwikkeling, waardoor beide partijen een duidelijker zicht hebben gekregen op de mogelijkheden voor toekomstige samenwerking, bijvoorbeeld inzake vrede en veiligheid in Afrika, rampenbeheersing en -bestendigheid, en ontwikkelingsbeleid.

5.1.3. De EU en de **Republiek Korea** zijn voortgegaan met het consolideren van hun strategisch partnerschap via het verwezenlijken van de doelstellingen die zijn vastgesteld tijdens de 6e topontmoeting in Seoel op 28 maart 2012.

Op 12 oktober 2012 is in Brussel de tweede dialoog op het niveau van de politieke directeuren gehouden, die onder meer tot overeenstemming heeft geleid over regels en procedures voor regelmatig mensenrechtenoverleg. Op 14 november 2012 was de EU op uitnodiging van de Republiek Korea aanwezig op de eerste defensiedialoog in Seoel, waar van gedachten kon worden gewisseld over crisisbeheersingsoperaties en een perspectief is geboden voor het openen van onderhandelingen voor een overeenkomst betreffende de deelname van de Republiek Korea aan crisisbeheersingsoperaties van de EU. Na het verzoek daartoe van de EU heeft de Republiek Korea verklaard bereid te zijn deel te nemen aan EUCAP NESTOR. Beide partijen zijn tevens overeengekomen de dialoog over non-proliferatie en ontwapening te hervatten, en het niveau en de frequentie ervan te verhogen.

Op 3 december 2012 heeft voor het eerst overleg plaatsgevonden over het Midden-Oosten en Noord-Afrika; van 7 tot en met 9 juni 2012 hebben de EDEO en het ministerie van Buitenlandse Zaken in Seoul een tweede informele overlegronde gehouden omtrent het beleid ten aanzien van de DVK.

Het Politiek en Veiligheidscomité heeft in februari 2012 bezoek gekregen van Zuid-Koreaans minister voor Eenmaking Yu.

Het gemengd comité is op 24 september 2012 uit hoofde van de kaderovereenkomst bijeengekomen in Brussel om de vorderingen op alle samenwerkingsgebieden te bespreken. Op 16 oktober 2012 is in Brussel een bijeenkomst gehouden van de ministers van Handel van de EU en de Republiek Korea, die gezamenlijk werd voorgezeten door Commissaris De Gucht en minister Bark. Er is van gedachten gewisseld over de effecten van de vrijhandelsovereenkomst en over voorschriften en handelsliberaliseringsmaatregelen die van wederzijds belang zijn.

5.1.4. Voor haar betrekkingen met de **Democratische Volksrepubliek Korea (DVK)** blijft de EU gehecht aan haar beleid van kritische betrokkenheid. De EU is in 2012 de situatie in de regio en met name in Noord-Korea op de voet blijven volgen. Bepaalde Noord-Koreaanse beleidslijnen blijven zeer zorgwekkend (in het bijzonder non-proliferatie en de schending van de mensenrechten), en de EU neemt elke gelegenheid te baat om deze kwesties met Noord-Korea te bespreken⁴⁸.

Vooraf verontrustend in 2012 waren de twee raketlanceringen (een mislukte in april en een geslaagde in december) met behulp van ballistische rakettechnologie, waarmee de DVK haar internationale verplichtingen schond. Beide keren heeft de HV/VV een verklaring doen uitgaan waarin zij de lancering veroordeelde en Noord-Korea opriep af te zien van verdere provocaties en de weg van de dialoog met de internationale gemeenschap in te slaan, met name in het kader van het zespartijenoverleg.

Op het gebied van de mensenrechten heeft de EU (samen met Japan) in maart 2012 een resolutie bij de VN-Mensenrechtenraad ingediend om haar bezorgdheid te uiten over de aanhoudende ernstige schendingen van de mensenrechten in de DVK.

⁴⁸ Het Europees Parlement heeft op 24 mei 2012 een resolutie aangenomen over de situatie in Noord-Korea (P7_TA(2012)0229).

5.1.5. In 2012 hebben de EU en **Mongolië** verder werk gemaakt van de bilaterale betrekkingen met het oog op de ondertekening van de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst (PSO). Beide partijen hebben de samenwerking geïntensiveerd op gebieden zoals capaciteitsopbouw in de overheidssector, governance en de rechtsstaat, het overnemen van EU-normen en -standaarden, beroepsonderwijs en -opleiding, de ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf en de bestuursproblematiek rond de snel groeiende mijnsector in Mongolië. De EU heeft het OVSE-lidmaatschap van Mongolië gesteund (november 2012) en heeft met belangstelling de toenemende betrokkenheid van het land bij regionale en internationale aangelegenheden (voorzitterschap van de Gemeenschap van democratieën) gevolgd.

5.2. ZUIDOOST-AZIE

5.2.1. De EU is zich het hele jaar door blijven inspannen om zijn samenwerking met de **ASEAN** te verdiepen. Tijdens de 19e bijeenkomst van de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU en de ASEAN op 26 en 27 april in Brunei Darussalam hebben beide partijen een nieuw actieplan aangenomen ter verdieping van het versterkte partnerschap tussen de EU en de ASEAN voor de periode 2013-2017, dat erop gericht is de betrekkingen te verbreden en te intensiveren, meer bepaald op politiek en veiligheidsgebied. De HV/VV heeft op 12 juli deelgenomen aan de 19e ministeriële bijeenkomst van het ARF (Regionaal Forum van de ASEAN) en aan de post-ministeriële conferentie (PMC) van de EU en de ASEAN, tijdens welke zij het Protocol van toetreding van de EU tot het TAC (Verdrag van vriendschap en samenwerking in Zuidoost-Azië) heeft ondertekend. Het verdrag is een overeenkomst inzake non-agressie en samenwerking tussen de lidstaten van de ASEAN en hun partners. Het is tevens een eerste voorwaarde voor het lidmaatschap van de Oost-Aziatische top.

De EDEO heeft in januari 2012 een missie uitgevoerd in de ASEAN (Jakarta) om te bezien of de samenwerking tussen de EU en de ASEAN op het gebied van crisisrespons kan worden versterkt. In het licht van deze missie heeft de EU concrete voorstellen aan de ASEAN gedaan om de samenwerking tussen de EU en de ASEAN op het gebied van crisisrespons uit te breiden. Op deze voorstellen werd positief gereageerd tijdens de 19e ministeriële bijeenkomst EU-ASEAN. De ASEAN en de EU hebben in dit verband besloten tot nauwere samenwerking en coördinatie inzake beperking van het risico op rampen en rampenbeheersing op mondiaal en regionaal niveau⁴⁹. Op 25 en 26 november 2012 heeft een missie van de EDEO een bezoek gebracht aan **Maleisië**, teneinde na te gaan op welke manier de bilaterale samenwerking inzake crisisrespons tussen de EU en Maleisië kon worden versterkt in het kader van de EU-initiatieven ten aanzien van de ASEAN.

De HV/VV heeft respectievelijk op 27 juni en 11 juli nieuwe partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten (PSO's) met de ministers van Buitenlandse Zaken van Vietnam en de Filipijnen ondertekend. Beide PSO's bieden een platform om de bilaterale betrekkingen te verbeteren en te ontwikkelen op tal van gebieden waaronder veiligheid, mensenrechten, rampenbeheersing, wetenschap en technologie en onderwijs.

Terwijl het strategische doel van een interregionale vrijhandelsovereenkomst werd bevestigd, bleef de EU bilateraal met ASEAN-landen onderhandelen over vrijhandelsovereenkomsten en ronden zij de onderhandelingen met Singapore op 16 december af. In de onderhandelingen over een vrijhandelsovereenkomst met Maleisië is aanzienlijke vooruitgang geboekt en de onderhandelingen over een vrijhandelsovereenkomst met Vietnam zijn op 26 juni formeel van start gegaan.

⁴⁹ De ASEAN en de EU hebben met name besloten:

- een regionaal netwerk op te richten voor informatie-uitwisseling en systemen van vroegtijdige waarschuwing in noodsituaties;
- het coördinatiecentrum van de ASEAN voor humanitaire hulp en rampenbeheersing (AHA-centrum) te versterken;
- samen te werken teneinde, voor zover daarom wordt verzocht, de nationale mechanismen voor rampenbeheersing in de verschillende landen van de ASEAN te versterken;
- de uitwisseling van ervaringen en kennis op het gebied van civiel-militaire samenwerking inzake beperking van het risico op rampen en de reactie op noodsituaties te bevorderen.
-

Conform de toezegging van beide regio's om beter samen te werken, hebben er in de loop van het jaar vele EU-bezoeken op hoog niveau naar Zuidoost-Azië plaatsgevonden. Begin november heeft de voorzitter van de Europese Raad Van Rompuy Vietnam en Cambodja⁵⁰ bezocht, terwijl de voorzitter van de Europese Commissie Barroso Myanmar/Birma en Thailand bezocht. Beide voorzitters hebben de 9e ASEM-Top op 5 en 6 november in Vientiane (Laos) bijgewoond.

Door de deelname van de EU aan de Jakarta International Defence Dialogue van 21 tot en met 23 maart in **Indonesië**, konden er veelbelovende contacten worden gelegd met de defensie-gemeenschap van de ASEAN/ARF-partnerlanden, waaronder Indonesië en Vietnam.

5.2.2. De contacten tussen de EU en **Myanmar/Birma** werden in 2012 aanzienlijk geïntensiveerd naar aanleiding van de democratische veranderingen in het land na het aantreden van de nieuwe regering in 2011⁵¹. Gezien de vorderingen die zijn gemaakt in de richting van democratisering en nationale verzoening, heeft de EU de restrictieve maatregelen tegen Myanmar/Birma voor één jaar opgeschort, met uitzondering van het wapenembargo en het embargo op uitrusting die voor repressieve doeleinden kan worden gebruikt. De Raad heeft op 23 april conclusies bekendgemaakt waarin het nieuwe EU-beleid ten aanzien van Myanmar/Birma wordt geformuleerd. De bezoeken van Commissievoorzitter Barroso en van de HV/VV aan het land illustreerden de nieuwe wending in de bilaterale betrekkingen en droegen bij tot een verhoogde inzet van de EU voor het land (de HV/VV opende een EU-bureau in Yangon en Commissievoorzitter Barroso opende het Myanmar-Vredescentrum). Een missie van de EDEO heeft van 21 tot 25 november 2012 een bezoek gebracht aan Myanmar/Birma om na te gaan hoe de samenwerking tussen de EU en Myanmar/Birma op het gebied van crisisrespons kan worden versterkt en heeft er een ontmoeting gehad met hooggeplaatste politici en hoge militairen. De autoriteiten van Myanmar/Birma hebben hun waardering uitgesproken voor de missie van de EDEO, die zij beschouwen als een teken van de hechtere betrekkingen tussen de EU en Myanmar/Birma op het gebied van crisisrespons. De EDEO-missie heeft tevens een bezoek gebracht aan vier kampen voor ontheemden in de deelstaat Rakhine (Sittwe). Er blijft echter nog een aantal problemen, zoals de voortdurende gevechten in de deelstaat Kachin en de spanningen tussen de gemeenschappen in de deelstaat Rakhine. De EU was de voornaamste pleitbezorger van de AVVN-resolutie over de situatie van de mensenrechten in Myanmar/Birma, die eind 2012 voor het eerst bij consensus is aangenomen.

⁵⁰ Het Europees Parlement heeft op 26 oktober 2012 een resolutie over de situatie in Cambodja aangenomen (P7_TA(2012)0402).

⁵¹ Het Europees Parlement heeft op 20 april 2012 een resolutie over de situatie in Myanmar/Birma (P7_TA(2012)0142) aangenomen; op 13 september 2012 een resolutie over de vervolging van Rohingya-moslims in Myanmar/Birma (P7_TA(2012)0355); en op 22 november 2012 een resolutie over de situatie in Myanmar/Birma, met name over het aanhoudende geweld in de deelstaat Rakhine (P7_TA(2012)0464).

5.2.3. Er hebben ook politieke contacten op hoog niveau met **Indonesië** plaatsgevonden. Het niveau van de meest recente dialoog van de politieke directeuren en van de bijeenkomst van hoge ambtenaren die na elkaar in december 2012 in Brussel zijn gehouden, getuigt van steeds meer ontwikkelde en hechtere betrekkingen die het groeiende belang van Indonesië op regionaal en internationaal niveau weerspiegelen. Beide partijen hebben zich bereid verklaard om hechter samen te werken of om ten minste ervaringen op het gebied van onder meer veiligheid en defensie uit te wisselen. In dit verband zij erop gewezen dat de allereerste gesprekken tussen hoge functionarissen over veiligheid en defensie in het voorjaar 2012 in Jakarta en in het najaar 2012 in Brussel hebben plaatsgevonden⁵². Maritieme veiligheid en bestrijding van piraterij zijn aangemerkt als een gemeenschappelijke uitdaging en vormen een gebied waarop mogelijkervaringen kunnen worden uitgewisseld en kan worden samengewerkt. Beide partijen hebben er vertrouwen in dat de uitwisseling van ervaring en opleiding op dit gebied en op het gebied van vredeshandhaving zal leiden tot een vruchtbare samenwerking.

5.3. ZUID-AZIË

5.3.1. De inspanningen ter versterking van de politieke en strategische dimensie van het strategisch partnerschap tussen de EU en **India**⁵³ zijn in de loop van 2012 voortgezet. In het begin van het jaar heeft zowel de top EU-India als de bijeenkomst van ministers plaatsgevonden; dit bood de HV/VV de gelegenheid om naar India te reizen en daar een aantal vergaderingen op hoog niveau te houden. Het tweede overleg inzake buitenlandse zaken heeft in juli in Brussel plaatsgevonden en heeft geleid tot nuttig overleg over regionale en mondiale kwesties en over samenwerking op het gebied van veiligheid. De zesde veiligheidsdialoog op het niveau van de politieke directeuren heeft eind juli in Brussel plaatsgevonden. Tijdens die dialoog is andermaal gebleken dat beide partijen er groot belang bij hebben om samen te werken op veiligheidsgerelateerde gebieden zoals terrorisme-bestrijding, cybercriminaliteit en cyberveiligheid, piraterij en non-proliferatie. Bij deze gelegenheid is overeengekomen een speciale dialoog over non-proliferatie en ontwapening te starten teneinde tot gedeelde inzichten op dit gebied te komen.

⁵² Deze veelbelovende dialoog is in het voorjaar van 2013 in Jakarta voortgezet.

⁵³ Het Europees Parlement heeft op 13 december 2012 een resolutie over kastendiscriminatie in India aangenomen (P7_TA(2012)0512).

5.3.2. Afghanistan

De uitvoering van het overgangsproces in de vierde tranche van provincies is in december 2012 gestart, hetgeen betekent dat, na voltooiing ervan, 87 procent van de bevolking zal wonen in gebieden die onder controle van de Afghaanse nationale veiligheidstroepen staan. De geleidelijke terugtrekking van ISAF-troepen, die eind 2014 moet zijn afgerond, is voortgezet.

De veiligheidssituatie bleef gespannen met diverse zelfmoordaanslagen en aanslagen van binnenuit en met een patroon van geweld tegen religieuze leiders en invloedrijke personen binnen stammen en gemeenschappen, alsmede tegen lokale en centrale overheidsinstanties. De Raad heeft in mei de inzet van de EU voor Afghanistan op lange termijn bevestigd, en hij heeft beloofd om ten minste het niveau van de bijstand na het einde van de overgang in 2014 te handhaven en de Afghaanse inspanningen ter versterking van de civiele ordehandhaving en de rechtsstaat te ondersteunen. Deze toezeggingen vormden de basis voor het optreden van de EU in internationale conferenties te Chicago, Kabul, Bonn en Tokyo, waar werk is gemaakt van een alomvattend internationaal overeengekomen kader ter ondersteuning van meer veiligheid en ontwikkeling in Afghanistan na de overgang. Er hebben met de Afghaanse regering twee onderhandelingsronden plaatsgevonden over een samenwerkingsovereenkomst op lange termijn inzake partnerschap en ontwikkeling, die de juridische basis zal vormen voor de inzet van de EU ten aanzien van Afghanistan in de komende jaren. De heer Vygaudas Usackas, delegatiehoofd/speciaal vertegenwoordiger van de EU met dubbele functie, bleef een belangrijke rol spelen bij het coördineren en versterken van de aanwezigheid van de EU ter plekke, zoals bepaald in het EU-actieplan voor Afghanistan en Pakistan.

In 2012 is **EUPOL Afghanistan**, in nauwe samenwerking met de internationale partners, de Afghaanse collega's blijven ondersteunen op de drie programmapunten (institutionele hervorming van het ministerie van Binnenlandse Zaken, professionalisering van de Afghaanse nationale politie en koppeling van de politie aan het gerechtelijk apparaat). De overdracht van de verantwoordelijkheid voor de veiligheid aan de Afghaanse nationale veiligheidstroepen had rechtstreekse gevolgen voor de aanwezigheid van EUPOL ter plekke in 2012, en heeft geleid tot de sluiting van een aantal missies ter plaatse. In het kader van het overgangsproces en teneinde de bereikte resultaten te consolideren, heeft de missie bijzondere aandacht besteed aan meer Afghaans ownership en een verhoogde capaciteit voor het ministerie van binnenlandse zaken en de politie. In dit verband heeft EUPOL bijzondere aandacht besteed aan cursussen voor opleiders en op belangrijke permanente Afghaanse instellingen zoals de stafschool en het centrum voor criminaliteitsbeheersing. Als gevolg van een strategische evaluatie van de missie in 2012 hebben de lidstaten besloten EUPOL tot eind 2014 te verlengen, waarbij de functionele aandachtspunten behouden blijven en de EUPOL-aanwezigheid buiten Kabul op minder plaatsen zal worden geconcentreerd.

5.3.3. In juni 2012 is tijdens een bezoek van de HV/VV aan Islamabad een aanvang gemaakt met de strategische dialoog tussen de EU en **Pakistan**⁵⁴. De dialoog is gebaseerd op een nieuw politiek kader - het vijfjarig inzetplan tussen de EU en Pakistan - dat de Raad op 23 januari heeft goedgekeurd. Het plan heeft ten doel de samenwerking van de EU met Pakistan in een ruim politiek kader te verbeteren en de betrekkingen uit te breiden tot een volledig scala van onderwerpen, waaronder veiligheid, democratie, governance, mensenrechten, sociaaleconomische ontwikkeling, handel en energie. Ter voorbereiding van een mogelijke observatie van de parlementsverkiezingen die naar verwachting in het voorjaar van 2013 zullen worden gehouden, heeft de EU van 18 oktober tot en met 6 november 2012 een verkennend verkiezingsevaluatieteam ter plaatse gestuurd. In de Raadsconclusies over Pakistan van juni 2012 wordt de aandacht gevestigd op de toezegging van de EU om Pakistan vóór en na de verkiezingen te ondersteunen, maar wordt er ook met bezorgdheid op gewezen dat Pakistan de politieke, economische, budgettaire en energiehervormingen energieker ter hand moet nemen. In het licht van ongekende verwoestende overstromingen in Pakistan zijn er in november 2012 als noodmaatregel autonome handelspreferenties ingevoerd die tot december 2013 van kracht zullen blijven. De EU is met Pakistan werk blijven maken van mensenrechtenkwesties door middel van dialoog en samenwerking. De in december te Brussel gehouden politieke dialoog op het niveau van de politieke directeuren bood nog een gelegenheid om de dialoog betreffende het buitenlands en veiligheidsbeleid verdiepen. Overeengekomen werd een plaatselijke mensenrechtendialoog en een speciale dialoog over non-proliferatie en ontwapening te starten. Op het gebied van terrorismebestrijding is in januari 2012 de dialoog inzake terrorismebestrijding tussen de EU en Pakistan van start gegaan.

5.3.4. De EU heeft haar bezorgdheid over het politieke geweld in **Bangladesh** geuit en is met de regering en andere betrokkenen een dialoog blijven voeren over gezondheids- en veiligheidskwesties in fabrieken die op de EU-markt actief zijn. De kernprioriteiten van de EU waren zoals voorheen het ondersteunen van de democratische instellingen, armoedebestrijding, sociale insluiting, de behandeling van vluchtelingen en etnische minderheden, en het tegengaan van klimaatverandering. De EU is van deze thema's werk blijven maken door middel van haar programma's voor ontwikkelingssamenwerking en via politieke dialoog, ook op het hoogste niveau. Zij heeft met Bangladesh samengewerkt met het oog op ambitieuze resultaten in internationale onderhandelingen over klimaatverandering.

⁵⁴ Het Europees Parlement heeft op 26 oktober 2012 een resolutie aangenomen over de discriminatie van meisjes in Pakistan, in het bijzonder het geval van Malala Yousafzai (P7_TA(2012)0401).

5.3.5. De EU heeft tijdens de VN-Mensenrechtenraad in maart 2012 mee een resolutie ter bevordering van verzoening en verantwoordingsplicht ingediend, waarin **Sri Lanka** wordt opgeroepen de constructieve aanbevelingen van zijn eigen Commissie voor lering en verzoening uit te voeren, alle noodzakelijke maatregelen te nemen om beweerde schendingen van het internationaal recht aan te pakken en een alomvattend actieplan te presenteren waarin de door de regering genomen maatregelen in detail worden uiteengezet. Mensenrechtenkwesties zijn tevens aan de orde gesteld tijdens de universele periodieke doorlichting in november 2012. Parallel daarmee hebben de EU en Sri Lanka opties uitgewerkt voor een betere samenwerking op diverse technische gebieden. Voorts was de EU in het kader van haar ontwikkelingshulp actief op het gebied van wederopbouw na het conflict.

5.3.6. Het jonge democratische bestel van de **Malediven** is in 2012 zwaar op de proef gesteld. Na weken van door de oppositie geleide protesten en muiterij binnen de politie, is de eerste democratisch verkozen president Mohamad Nasheed in februari 2012 afgetreden en door de voormalige vicepresident Waheed als president opgevolgd. In een verklaring namens de EU heeft de HV/VV de politieke partijen opgeroepen een politieke dialoog aan te gaan met het oog op consolidering van het democratische proces en presidentsverkiezingen, die nu voor het tweede semester van 2013 zijn gepland.

5.4. STILLE OCEAAN

5.4.1. Voortbouwend op de bezoeken van Commissievoorzitter Barroso in september 2011 en van de HV/VV in oktober 2011 hebben de EU en **Australië** hun uitwisselingen en dialogen met het oog op uitbreiding van de samenwerking op het gebied van buitenlandse zaken en veiligheid, crisis-beheersing, ontwikkelingsbijstand en mondiale vraagstukken zoals klimaatverandering en energie voortgezet. Na de aanneming van het mandaat voor de kaderovereenkomst EU-Australië in oktober 2011 zijn er in de loop van 2012 goede vorderingen in de onderhandelingen gemaakt.

De politieke dialoog EU-Australië over Azië heeft op 27 juli te Canberra plaatsgevonden. In het kader daarvan is uitvoerig van gedachten gewisseld over ontwikkelingen in de ruimere regio Azië-Stille Oceaan, in verband waarmee beide partijen samenvallende inzichten en veel gedeelde belangen hebben en Australië voorstander is van grotere betrokkenheid van de EU. De strategische en veiligheidsdialoog tussen de EU en Australië op het niveau van de politieke directeuren is op 7 november in Canberra gehouden (waaronder overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken en Handel, de plaatsvervangende nationale veiligheidsadviseur, het Bureau voor nationale beoordeling en de Australische veiligheids- en inlichtingendienst), met een uitgebreide agenda die onder meer betrekking had op veiligheidskwesties in de regio Azië-Stille Oceaan, Myanmar/Birma, Indonesië, Fiji, Papoea-Nieuw-Guinea, Iran, Syrië, Egypte, het vredesproces in het Midden-Oosten, Afghanistan, Pakistan, terrorismebestrijding, non-proliferatie en samenwerking op het gebied van crisisbeheersing.

De EU heeft Australië verzocht deel te nemen aan EUCAP Nestor en EUAVSEC. De onderhandelingen over een kaderovereenkomst inzake de deelname van Australië aan crisisbeheersingsoperaties zijn goed opgeschoten. Na sluiting zou deze een platform moeten bieden voor versterkte deelname van Australië aan GVDB-operaties.

5.4.2. New Zealand. In de loop van het jaar hebben er uitwisselingen plaatsgevonden over kwesties van geopolitiek en wederzijds belang. Meer bepaald is er overleg geweest tussen de directeur-generaal administratie van de EDEO en het ministerie van Buitenlandse Zaken en Handel en het kabinet van de minister-president (Department of Prime Minister and Cabinet) in Wellington, en met de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Handel in Auckland, en zijn de eerste informele veiligheidsgesprekken tussen de EU en Nieuw-Zeeland op het niveau van de politieke directeuren gehouden, in het kader waarvan er overleg is geweest met de minister van Defensie, het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Nieuw-Zeelandse inlichtingendiensten.

Nieuw-Zeeland is een belangrijke rol als GVDB-contribuant blijven spelen. Een kader-overeenkomst voor de deelname van Nieuw-Zeeland aan EU-crisisbeheersingsoperaties is op 18 april 2012 ondertekend tijdens de ontmoeting van de minister van Buitenlandse Zaken Murray McCully met de HV/VV in Brussel. Nieuw-Zeeland is gevraagd om deel te nemen aan EUCAP NESTOR.

Na sinds 2007 een waardevolle rol gespeeld te hebben in EUPOL Afghanistan, heeft Nieuw-Zeeland in september 2012 aangekondigd dat het zijn inzet van politiefunctionarissen voor het eind van het jaar zou beëindigen en tevens het Nieuw-Zeelandse Provinciewederopbouwteam na de afronding van de overgang in hun operatiegebied zou terugtrekken.

5.4.3. Fiji. De EU is de democratiseringsagenda en de start van het constitutioneel proces in 2012 van nabij blijven volgen. De EU heeft besloten de zogenoemde passende maatregelen (krachtens artikel 96 van de Overeenkomst van Cotonou en artikel 37 van het financieringsinstrument voor ontwikkelingssamenwerking) voor nog eens twaalf maanden te verlengen, maar als een eerste - nog steeds voorzichtig - signaal is zij overeengekomen de besprekingen over de programmering van het 11e EOF te starten, waarbij zij haar oproep herhaalde om beperkingen in verband met de eerbiediging van democratische beginselen, de rechtsstaat, mensenrechten en fundamentele vrijheden op te heffen.

5.4.4. Tien jaar na de onafhankelijkheid van **Oost-Timor** zijn er in 2012 met succes presidents- en parlementsverkiezingen gehouden. Dit is een mijlpaal in de vooruitgang van het land in de richting van een stabiele democratie. De EU heeft een verkiezingswaarnemingsmissie en een delegatie van het Europees Parlement ingezet om de parlementsverkiezingen te observeren. De EU was van oordeel dat beide verkiezingsprocessen vreedzaam, inclusief en transparant zijn verlopen.

5.4.5. Na de woelige maar uiteindelijk toch succesvolle nationale verkiezingen in 2012, heeft **Papoea-Nieuw-Guinea** een machtswisseling doorgevoerd en de politieke stabiliteit hersteld. De nieuwe regering onder leiding van minister-president Peter O'Neill heeft een aantal nieuwe initiatieven genomen zoals verhoogde aandacht voor onderwijs, gezondheidsdiensten en corruptiebestrijdingsmaatregelen.

6. AFRIKA

In Afrika heeft de EU zich vooral gericht op het versterken van haar strategische partnerschappen met de Afrikaanse Unie en Zuid-Afrika, het via DEVCO werken aan de verwezenlijking van de ontwikkelingsdoelstellingen van de EU met onze Afrikaanse partners door uitvoering van "de agenda voor verandering", en door met regionale en internationale organisaties samen te werken bij het oplossen van landenspecifieke crises door middel van een alomvattende en regionale aanpak, waarbij een grote nadruk lag op mensenrechten en met bestuur samenhangende vraagstukken. Met name de samenwerking tussen de EU, de AU en de VN is dit jaar op verscheidene plaatsen steeds nauwer geworden. In Somalië, waar de EU reeds verscheidene jaren sterk aanwezig was via operatie Atalanta, de EUTM en de financiering van Amisom, is reële vooruitgang geboekt na de uitvoering van de strategie voor de Hoorn van Afrika (die eind 2011 is aangenomen), de conferentie van Londen in februari en gecoördineerde internationale steun voor het einde van de overgang. De EU heeft ook steun verleend aan de inspanningen van de AU in Sudan, waarbij enige vooruitgang is geboekt hoewel de situatie erg kwetsbaar is gebleven. In de DRC, Guinee-Bissau en Mali was de EU in hoge mate betrokken bij de reactie op escalerende crisissituaties. Preventieve diplomatie in andere landen van de Sahel, Guinee en Malawi heeft verslechtering van de situaties aldaar voorkomen en de verkiezingswaarnemingsmissies van de EU hebben een belangrijke rol gespeeld in Sierra Leone, Senegal en Zambia. De ondertekening van een "Joint Way Forward" met Angola markeerde een nieuw niveau van de betrekkingen met dit snelgroeiende land.

6.1. EU - AU

De EU en de Afrikaanse Unie (AU) hebben hun dialoog over samenwerking inzake politieke en veiligheidsvraagstukken voortgezet. Het Politiek en Veiligheidscomité van de EU en de Raad voor Vrede en Veiligheid van de AU hebben op 29 mei hun vijfde gezamenlijk overleg gehouden in de context van de uitvoering van de gemeenschappelijke strategie Afrika-EU en in een periode die wordt gekenmerkt door voortdurende ontwikkelingen in de Hoorn van Afrika die ons voor uitdagingen stellen en ernstige politieke, humanitaire en veiligheids crises in sommige delen van West-Afrika. Tijdens de besprekingen, die vooral gingen over Somalië, Sudan en Zuid-Sudan, Guinee-Bissau, de Sahel en Mali, is bevestigd dat beide partijen hun gezamenlijke inspanningen om crises te voorkomen en op te lossen, nog zullen opvoeren. Zij herhaalden zich te zullen beijveren voor meer coördinatie op het gebied van mondiale vraagstukken en voor verdere samenwerking inzake de Afrikaanse vredes- en veiligheidsarchitectuur (APSA), en zij erkenden dat er behoefte is aan voorzienbare, flexibele en houdbare financiering van door de AU geleide vredeshandhavingsoperaties.

In het kader van de Vredesfaciliteit voor Afrika heeft de EU haar steun aan de APSA in 2012 bevestigd met het oog op versterking van de synergie tussen de AU en regionale economische gemeenschappen/regionale mechanismen, de vermogens van het Afrikaanse continentale systeem voor vroegtijdige waarschuwing, het functioneren van bemiddelingsstructuren zoals het panel van wijzen en het opzetten van Afrikaanse parate strijdkrachten, alsook ter ondersteuning van Afrikaanse strategische, beleids-, uitvoerings- en beheersvermogens. De EU is omvangrijke financiële steun (167 miljoen euro) blijven verlenen aan twee Afrikaanse vredessteunoperaties. De AU-missie in Somalië (Amisom) en de missie van de Economische Gemeenschap van Centraal-Afrikaanse Staten (Ceeac) voor de consolidatie van de vrede in de Centraal-Afrikaanse Republiek (Micopax). Via het mechanisme voor vroege respons heeft de EU steun verleend aan de Afrikaanse bemiddelingsinspanningen bij de uitvoering van de routekaart om een einde te maken aan de crisis in Madagaskar, en aan het initiatief van de Intergouvernementele Ontwikkelingsautoriteit (IGAD) om een vredescampagne op te zetten in de aanloop naar de verkiezingen in Kenia.

De speciaal vertegenwoordiger van de EU bij de AU, de heer Gary Quince, is proactief contacten blijven onderhouden met de AU en haar lidstaten, meer bepaald door als schakel te fungeren met het Comité voor vrede en veiligheid van de AU en door steun te verlenen aan de uitvoering van de Afrikaanse vredes- en veiligheidsarchitectuur. Hij heeft tevens bijgedragen aan de uitvoering van het EU-mensenrechtenbeleid in de Afrikaanse Unie, wat van wezenlijk belang is gezien de dynamiek in de uitvoering van de Afrikaanse governancearchitectuur.

6.2. WEST-AFRIKA

6.2.1. De uitvoering van de EU-strategie voor veiligheid en ontwikkeling in de **Sahel** is heel het jaar doorgegaan, met een evaluatie waaruit blijkt dat er concrete vorderingen en resultaten zijn geboekt op de vier belangrijkste gebieden: i) ontwikkeling, goed bestuur en interne conflictoplossing; ii) politiek en diplomatie; iii) veiligheid en rechtsstatelijkheid; en iv) bestrijding van gewelddadig extremisme. De aanneming en uitvoering van de strategie kwam gelegen, hoewel aanpassingen nodig zijn om rekening te houden met de gebeurtenissen in Mali en elders in de Sahel. De strategie bleef in de eerste plaats gericht op **Mali, Mauritanië en Niger**, en er is actief nagedacht over verdere uitbreiding aangezien de problemen waarmee de regio wordt geconfronteerd, onverminderd groot zijn.

6.2.2. In januari 2012 hebben rebellengroeperingen hun operaties in het noorden van **Mali**⁵⁵ opgevoerd, mede dankzij uitrusting die uit de buurlanden werd binnengesmokkeld. In maart is de burgerregering door een staatsgreep omvergeworpen, hetgeen de crisis in het land heeft versneld. Vervolgens hebben gewapende groeperingen het hele noorden van het land ingenomen, waardoor er een impasse is ontstaan die de rest van 2012 is blijven duren. De EU heeft sinds het begin van de crisis Mali bijgestaan, heeft actief steun verleend aan de inspanningen van regionale organisaties (de Ecowas en de Afrikaanse Unie) om een oplossing te vinden, en heeft meermaals, onder meer in verscheidene Raadsconclusies, haar volledige steun toegezegd voor Mali's territoriale integriteit en voor een politieke regeling van de crisis door middel van een dialoog met niet-terroristische gesprekspartners. Tegelijkertijd heeft de EU een civiele overgang die zo spoedig mogelijk uitmondt in verkiezingen krachtig en consequent gesteund. De samenwerking met Mali werd na de staatsgreep opgeschort, en de hervatting ervan is gekoppeld aan vorderingen in het overgangsproces⁵⁶. De EU was volledig betrokken bij de aanneming van drie belangrijke resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (2056/12, 2071/12 en 2085/12), waarin de internationale gemeenschap haar steun toezegt voor de democratie, de rechtsstaat en de integriteit van Mali. De EU werd ook actief gemobiliseerd om de humanitaire crisis in de Sahel het hoofd te bieden, en zij heeft snel grote hoeveelheden hulp geboden aan de bedreigde bevolkingsgroepen.

⁵⁵ Het Europees Parlement heeft op 20 april 2012 een resolutie over de toestand in Mali (P7_TA(2012)0141) en op 14 juni 2012 een resolutie over de mensenrechten en de veiligheidssituatie in het Sahelgebied (P7_TA(2012)0263) aangenomen.

⁵⁶ De ontwikkelingssamenwerking is in 2013 hervat.

In dit verband heeft de EU, als onderdeel van haar niet-aflatend streven om de veiligheidsuitdagingen in de Sahel aan te pakken, een nieuwe GVDB-missie "EUCAP-Sahel/Niger" ondernomen om de vermogens van de Nigerese veiligheidstroepen (gendarmerie, nationale politie, nationale garde) te verbeteren opdat zij terrorisme en georganiseerde criminaliteit op effectieve en gecoördineerde wijze kunnen bestrijden. Na de goedkeuring van het crisisbeheersingsconcept en het besluit van de Raad is EUCAP-Sahel/Niger in juli 2012 van start gegaan en zijn circa 50 internationale militaire en politiedeskundigen ingezet. Voorts is de EU doorgegaan met de voorbereidingen voor een andere belangrijke GVDB-operatie, de EU-opleidingsmissie voor Mali (EUTM), als integrerend deel van de totaalaanpak van de EU van de situatie in Mali en de Sahel uit hoofde van AVVN-resolutie 2085/12.

6.2.3. Het nieuwe bestuur van **Nigeria**⁵⁷ werd geconfronteerd met een gewelddadige heropleving van het terrorisme aangezien Boko Haram haar gewelddadige extremistische campagnes onverminderd heeft voortgezet. Terrorisme bleef een zeer ernstig veiligheidsprobleem met een reeks terreuraanslagen op overheden, christenen en gematigde moslims, die door de HV/VV en de belangrijkste spelers in de internationale gemeenschap zijn veroordeeld. De veiligheidssituatie vormde een kernvraagstuk tijdens de derde ministeriële bijeenkomst van de "Joint Way Forward" EU-Nigeria in Abuja in februari 2012. Een resultaat van de bijeenkomst was de instelling van de lokale dialoog over vrede, stabiliteit en veiligheid.

6.2.4. In augustus 2012 heeft **Gambia** een 27 jaar durend moratorium op de doodstraf geschonden toen negen gevangenen in dodencellen in het geheim werden geëxecuteerd. Naar aanleiding van de internationale veroordeling is het moratorium enkele weken later opnieuw ingesteld en hebben er sindsdien geen executies meer plaatsgevonden. Deze gebeurtenis heeft duidelijk gemaakt dat de mensenrechtensituatie in Gambia in 2012 verslechterd is. De EU is de bestuurs- en mensenrechtensituatie in Gambia met steun van regionale actoren, met name de Afrikaanse Unie, blijven aankaarten bij de autoriteiten. In 2012 zijn verscheidene verklaringen van de HV/VV, haar woordvoerder en lokale verklaringen betreffende de belangrijkste vraagstukken afgelegd waarin er bij Gambia op wordt aangedrongen zijn internationale verplichtingen na te komen.

⁵⁷ Het Europees Parlement heeft op 15 maart 2012 een resolutie over de situatie in Nigeria aangenomen (P7_TA(2012)0094).

6.2.5. In **Ivoorkust** waren het houden van parlementsverkiezingen en de uitlevering van voormalig president Gbagbo aan het Internationaal Strafhof twee belangrijke stappen in de richting van verzoening. Het land gaat echter nog altijd gebukt onder geweld en spanningen. De EU is stabilisering, recht en verzoening na de crisis blijven steunen. De beperkende maatregelen werden geleidelijk ingetrokken. Voorzitter Van Rompuy, voorzitter Barroso en Commissielid Piebalgs hebben na het bezoek van president Ouattara aan Brussel in 2012 een tegenbezoek aan Ivoorkust gebracht. Tijdens deze bezoeken is bevestigd dat de EU democratie, ontwikkeling, recht en verzoening in Ivoorkust, onder meer door onpartijdige rechtspleging en hervorming van de veiligheidssector, blijft steunen.

6.2.6. Na de staatsgreep in april 2012 is de samenwerking met Guinee-Bissau⁵⁸ opgeschort en is deze sindsdien bevroren gebleven. Er wordt alleen nog humanitaire hulp en steun geleverd die rechtstreeks naar de bevolking gaat. De EU heeft de staatsgreep onmiddellijk veroordeeld en opgeroepen tot een herstel van het civiele bestuur. Ten aanzien van de verantwoordelijken heeft zij beperkende maatregelen uitgevaardigd. In AVVN-resolutie 2048/12 is die oproep vervolgens herhaald en zijn er VN-sancties opgelegd. De EU coördineert actief met de AU, de UN, de Ecowas en de CPLP (gemeenschap van Portugeestalige landen) om een democratische, op basis van consensus overeengekomen oplossing voor de crisis te vinden. Hervorming van de veiligheidssector (SSR), hernieuwing van de militaire hiërarchie en niet-inmenging van de veiligheidstroepen in burgeraangelegenheden zijn noodzakelijke voorwaarden voor een duurzame oplossing, naast democratische verkiezingen en volledige eerbiediging van de mensenrechten.

6.2.7. In **Guinee** kon de EU, dankzij vorderingen met de overgang naar democratie, de resterende belemmeringen opheffen voor de ondertekening van het nationaal indicatief programma in het kader van het 10e EOF (Europees Ontwikkelingsfonds), die in december 2012 plaatsvond. Het in september 2013 houden van parlementsverkiezingen die al lang georganiseerd hadden moeten zijn, is een van de belangrijke stappen die nog moeten worden ondernomen. Voorts geldt er nog altijd een wapenembargo. Op vijf personen die verantwoordelijk worden geacht voor de gewelddadige gebeurtenissen in september 2009, blijven de EU-sancties van toepassing.

⁵⁸ Het Europees Parlement heeft op 13 juni 2012 een resolutie over de militaire staatsgreep in Guinee-Bissau aangenomen (P7_TA(2012)0402).

6.3. OOST-AFRIKA

6.3.1. Hoorn van Afrika. De EU heeft in 2012 actief gestreefd naar de uitvoering van haar strategisch kader voor de Hoorn van Afrika, in aansluiting op de totaalaanpak die met zij met haar optreden in de regio beoogt. De speciaal vertegenwoordiger van de EU voor de Hoorn van Afrika, Alexander Rondos, en de speciaal vertegenwoordiger van de EU voor Sudan en Zuid-Sudan, Rosalind Marsden, hebben aan deze inspanningen bijgedragen.

De EU heeft de situatie in **Somalië**, die al lang de grootste factor van instabiliteit in de Hoorn van Afrika vormt, helpen verbeteren. Zij is tevens politieke en veiligheidssteun aan Somalië en de Afrikaanse Unie blijven verstrekken ten behoeve van Amisom⁵⁹. De EU heeft het voortouw genomen bij de bijstand aan de beëindiging van de overgangssituatie in Somalië, meer bepaald door de inspanningen van de in Nairobi gevestigde Somaliëmissie van de EU en de speciaal vertegenwoordiger van de EU voor de Hoorn van Afrika. Naar aanleiding van de nieuwe politieke situatie heeft de EU haar alomvattende aanpak van Somalië aangepast om meer rechtstreeks met de Somalische federale regering en ter ondersteuning van de Somalische prioriteiten te werken. De EU heeft in 2012 een bijdrage geleverd aan de opbouw van eigen veiligheidstroepen van Somalië en zij heeft met succes Somalische veiligheidstroepen opgeleid in het kader van haar in Uganda gebaseerde militaire missie EUTM Somalië⁶⁰. Door EUTM Somalië opgeleide strijdkrachten die opnieuw in Somalië zijn ingezet, vormen de kern van de Somalische nationale strijdkrachten en speelden naar het einde van 2012 een essentiële rol bij het verbeteren van de veiligheidssituatie in Somalië, samen met Amisom. De HV/VV heeft in augustus 2012 Mogadishu bezocht om blijk te geven van de inzet van de EU voor het post-overgangsproces in Somalië en om te benadrukken dat de EU zich blijft beijveren voor een betere governance, ontwikkeling en veiligheid in het land.

⁵⁹ De EU is door middel van haar Afrikaanse Vredesfaciliteit aanzienlijke steun aan Amisom blijven verstrekken, met meer dan 150 miljoen euro extra voor de Amisom-troepen na de aanneming van AVVN-resolutie 2036 als gevolg waarvan meer troepen kunnen worden uitgezonden. Daardoor is de totale contractuele bijdrage uit hoofde van de Afrikaanse Vredesfaciliteit op 411 miljoen euro gebracht en heeft de EU bijgedragen tot het verbeteren van de veiligheidssituatie in Somalië ter ondersteuning van de Afrikaanse strijdkrachten.

⁶⁰ Tot nu toe heeft de EU bijgedragen tot de opleiding van ongeveer 3000 Somalische soldaten. De opleiding had ook betrekking op internationaal humanitair recht en mensenrechten, alsook op de bescherming van burgers en de specifieke beschermingsbehoeften van vrouwen en kinderen.

Een breed scala van ontwikkelingssamenwerkingsprojecten en vier GVDB-operaties en -missies (EUNAVFOR Atalanta, EUTM Somalië, EUCAP Nestor en EUAVSEC op de luchthaven van Juba Airport) die op dit ogenblik in de Hoorn worden uitgevoerd, hebben in hoge mate bijgedragen tot het verwezenlijken van de doelstellingen van het strategisch kader. Het EU-operatiecentrum is in maart 2012 operationeel geworden om de planning te ondersteunen en de coördinatie van GVDB-missies en -operaties van de EU (met uitzondering van EUAVSEC) te faciliteren onder leiding van het Politiek en Veiligheidscomité (PVC).

Met een mandaat tot december 2014 heeft de operatie ter zee Eunavfor Atalanta, door meer dan 120 koopvaardischepen naar Mogadishu (Somalië) te begeleiden, ervoor gezorgd dat de schepen van het Wereldvoedselprogramma voedselhulp veilig konden afleveren. Er werd tevens bescherming geboden aan ongeveer evenveel bevoorradingsschepen voor de AU-missie in Somalië (Amisom). Eunavfor Atalanta heeft met succes bijgedragen tot het terugdringen van aanvallen van piraten in de eerste helft van 2012. Naast militaire acties op zee kreeg de operatie vanaf maart 2012 een mandaat om logistieke opslagplaatsen van de piraten op Somalische stranden te ontmantelen en zo het "bedrijfsmodel" van de piraterij te ontregelen. Voorts heeft de EU bijgedragen tot een groot aantal acties tegen piraterij door middel van partnerschappen met de VN, de Internationale Contactgroep piraterij en de Internationale Maritieme Organisatie⁶¹.

Ter vergroting van de maritieme vermogens van Djibouti, Kenia, Tanzania en de Seychellen, alsook ter versterking van de rechtsstaat, oorspronkelijk in de Somalische regio's Puntland en Somaliland door steun te verlenen aan de ontwikkeling van een kustpolitie, is er in juli 2012 een nieuwe civiele GVDB-missie voor de opbouw van regionale capaciteit in de Hoorn van Afrika (EUCAP Nestor) van start gegaan. De geografische focus van EUCAP Nestor ligt in het begin op Djibouti, Kenia, de Seychellen en Somalië.

⁶¹ Bovendien blijven overbrengingen van verdachten van piraterij (of gewapende overvallen op zee) ter berechting van Eunavfor-schepen naar landen die te lijden hebben onder de piraterij en die bereid zijn verdachten te vervolgen, noodzakelijk om een einde te maken aan de straffeloosheid in de Indische Oceaan. De EU is doorgegaan met het overbrengen van verdachten van piraterij naar landen waarmee bilaterale overeenkomsten gelden (de Seychellen en Mauritius) en heeft steun verleend aan de rechtsstructuren in deze landen. De EU heeft de financiële stromen van de piraterij helpen bestrijden. In sommige lidstaten van de EU worden onderzoeken naar verdachten van piraterij gevoerd en de coördinatie tussen officieren van justitie en rechtshandhavend personeel heeft reeds een aantal succesvolle en bemoedigende voorbeelden opgeleverd. Een gemeenschappelijk Nederlands-Duits onderzoeksteam dat is ondergebracht bij Europol en financiële stromen volgt, is in januari 2012 met zijn werkzaamheden begonnen. Europol en Interpol hebben nauw samengewerkt bij het verzamelen en analyseren van gegevens over gevallen van piraterij, en er worden regelingen uitgewerkt opdat zij gemakkelijker relevante informatie van Eunavfor kunnen ontvangen.

6.3.2. Ondanks de ondertekening van een reeks overeenkomsten in september 2012 in Addis Abeba, blijft de EU bezorgd over het gebrek aan vooruitgang bij het oplossen van resterende problemen met betrekking tot het alomvattend vredesakkoord tussen **Sudan en Zuid-Sudan** en over vertragingen met de uitvoering van de overeenkomsten. De veiligheidssituatie en de daarmee samenhangende humanitaire crises in het gebied van de Blauwe Nijl, zuidelijk Kordofan⁶², Darfur en Abyei, bleven de bijzondere aandacht van de EU houden. In samenwerking met de AU, de VN en internationale partners blijft de speciale vertegenwoordiger van de EU voor Sudan en Zuid-Sudan de spil in de inspanningen van de EU om het onderhandelingsproces tussen beide staten en interne ontwikkelingen in Sudan en Zuid-Sudan te ondersteunen⁶³.

Het eerste bezoek van president Kiir aan Brussel in maart 2012 was een mijlpaal voor de ontwikkeling van een hecht langetermijnpartnerschap met Zuid-Sudan, gaande van ontwikkelings-samenwerking tot vrede en veiligheid. Naast de gezamenlijke programmering van EU-ontwikkelingshulp voor Zuid-Sudan, is de EU in oktober 2012 van start gegaan met de EUAVSEC-missie ter verhoging van de veiligheid op de luchthaven van Juba.

6.3.3. In **Kenia** zijn in 2012 de voorbereidingen opgevoerd voor de verkiezingen van maart 2013: een eerste test van de nieuwe Keniaanse grondwet, het nieuwe verkiezingskader en het hervormde gerechtelijk apparaat. Deze verkiezingen zullen doorslaggevend zijn voor het land dat een omvangrijk hervormingsproces heeft doorgemaakt, en voor de regio. De EU hecht hieraan groot belang en heeft haar steun voor deze voorbereidingen geïntensiveerd. De HV/VV is in augustus 2012 naar Kenia gereisd om blijk te geven van haar vaste wil om de Keniaanse inspanningen ter bevordering van een geloofwaardig verkiezingsproces te ondersteunen. In oktober is een verkennende missie van de EU naar het land gegaan om de voorwaarden voor de inzet van een EU-verkiezingswaarnemingsmissie⁶⁴ te evalueren.

⁶² Het Europees Parlement heeft op 15 september 2011 een resolutie over Sudan aangenomen: De situatie in Zuid-Kordofan en het uitbreken van gevechten in Blauwe Nijl (P7_TA-PROV(2011)0393).

⁶³ Het Europees Parlement heeft op 13 juni 2012 een resolutie over de situatie in Sudan en Zuid-Sudan aangenomen (P7_TA-PROV(2012)0248).

⁶⁴ De verkiezingswaarnemingsmissie is sinds januari 2013 in Kenia actief om er een grondige en omvattende beoordeling van het verkiezingsproces te maken en aldus de transparantie ervan te vergroten.

6.3.4. Madagaskar⁶⁵ bleef een land van "artikel 96 van Cotonou". De geldende geschikte maatregelen zijn in december 2011 echter aangepast vanwege positieve politieke ontwikkelingen (ondertekening van de routekaart onder bemiddeling van de Ontwikkelingsgemeenschap van zuidelijk Afrika (SADC), teneinde de EU in staat te stellen haar voorwaardelijke steun te verlenen aan het overgangsproces. In december 2012 werden deze maatregelen verlengd totdat de Raad oordeelt dat er geloofwaardige verkiezingen hebben plaatsgevonden en de grondwettelijke orde is hersteld.

6.3.5. Ethiopië heeft de overstap van het 14-jarige leiderschap van Meles Zenawi gemaakt door in september 2012 de voormalige viceminister-president, Hailemariam Desalegn, conform de grondwet aan te stellen als minister-president. De nieuwe leiderschapsregeling die het gevolg was van de herschikking van het kabinet in november jongstleden, zal worden getest tijdens het congres van het Ethiopisch Volksrevolutionair Democratisch Front, (Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front; EPRDF) in maart 2013 en de lokale verkiezingen die in april zijn gepland. Het land blijft belangrijk voor de stabiliteit in de regio, met minister-president Hailemariam als nieuwe voorzitter van de AU sinds januari 2013. Naast het baanbrekende European Business Forum dat in mei 2012 van start is gegaan, heeft de EU recentelijk met Noorwegen en de Ethiopische regering een gemeenschappelijke programmeringsstrategie voor wederzijdse ontwikkelingssamenwerking in het land aangenomen.

6.4. CENTRAAL-AFRIKA

6.4.1. Democratische Republiek Congo (DRC)/ gebied van de Grote Meren. Na de presidents- en parlementsverkiezingen in de DRC (november 2011) heeft de EU DRC gevraagd meer werk te maken van verantwoordingsplicht en een grotere geloofwaardigheid van de volgende fasen van de verkiezingscyclus (provinciale en lokale verkiezingen).⁶⁶

⁶⁵ Het Europees Parlement heeft op 9 juni 2011 een resolutie over de situatie in Madagascar aangenomen (P7_TA-PROV(2011)0270).

⁶⁶ Het Europees Parlement heeft op 13 juni 2012 een resolutie over de opvolging van de verkiezingen in de Democratische Republiek Congo (P7_TA(2012)0252) en op 13 december 2012 een resolutie over de situatie in de Democratische Republiek Congo (P7_TA(2012)0511) aangenomen.

Sinds medio 2012 wordt de politieke en veiligheidssituatie echter overschaduwd door de rebellie van de M23-beweging, de crisis in het oosten van de DRC en de daaropvolgende diplomatieke initiatieven voor het herstel van de vrede (internationale conferentie over het gebied van de Grote Meren/Kampala, VN-kaderovereenkomst). In dit verband heeft de Raad in juni, november en december conclusies over de DRC/het gebied van de Grote Meren aangenomen, waarin hij zijn diepe bezorgdheid uitspreekt over de situatie in Kivu en de rebellie veroordeelt. De Raad heeft tevens opgeroepen tot een constructieve regionale samenwerking, en een oplossing voor de crisis aangemoedigd die gebaseerd is op dialoog en de diepere oorzaken van het conflict op regionaal en DRC-niveau aanpakt. In dezelfde zin hebben voorzitter Van Rompuy (september, oktober) en de HV/VV (juli, november) de bezorgdheid van de EU uitgesproken en aanbevelingen gedaan.

In de DRC zijn er momenteel twee GVDB-missies voor de hervorming van de veiligheidssector (SSR) actief: EUSEC RD Congo en EUPOL RD Congo. Het mandaat voor beide missies is in september 2012 verlengd tot en met 30 september 2013. Die periode wordt gevolgd door een definitieve overgangsfase van twaalf maanden die bedoeld is om de taken over te dragen.

EUSEC RD Congo verstrekt advies en bijstand over de hervorming van defensie (als onderdeel van de SSR) in de DRC, met als doel de Congolese autoriteiten bij te staan bij het opzetten van een defensieapparaat dat onder democratische controle staat en de veiligheid van het Congolese volk kan waarborgen⁶⁷. De missie helpt de Congolezen ook bij de ontwikkeling van logistieke vermogens en treedt op ter voorkoming van mensenrechtenschendingen, waaronder seksueel geweld.

⁶⁷ De belangrijkste activiteiten van de missie zijn: ondersteuning op strategisch niveau van het Congolese ministerie van Defensie en de militaire staf, waaronder steun aan het inspectoraat-generaal; modernisering en consolidering van de administratie en het beheer van menselijke hulpbronnen; herstel van het opleidingssysteem door steun aan het Algemeen Commando voor militaire scholen en ontwikkeling van een alomvattend opleidingsbeleid.

In 2012 bleef EUPOL RD Congo door middel van begeleiding, voortgangsbewaking en advies steun verlenen voor de hervorming van de veiligheidssector op het gebied van de politie en de interface daarvan met justitie. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Veiligheid en de *Police Nationale Congolaise* werden ondersteund bij de implementatie van het actieplan voor de politie (Plan d'Action Triennal Actualisé) en de wetgeving ter zake. In coördinatie met lokale en internationale inspanningen draagt de missie ook bij tot het verbeteren van de operationele capaciteit van de politie door begeleiding, voortgangsbewaking en advies en door opleidingsactiviteiten. De missie levert ook een bijdrage aan de bestrijding van straffeloosheid op het gebied van mensenrechten en seksueel geweld, waarbij een partnerschap met UNICEF is opgezet ter versterking van diens activiteiten op het gebied van kinderscherming, alsook aan de versterking van de interactie tussen de politie en justitie.

6.4.2. In de verslagen van de VN-groep van deskundigen van juni en december 2012 wordt gemeld dat **Rwanda** steun verleent aan de M23-militie in het oosten van Congo. In dit verband heeft de Raad in september conclusies over de DRC/Rwanda aangenomen, waarin wordt benadrukt dat Rwanda alle steun aan M23 moet stopzetten, deze beweging expliciet moet veroordelen, zich moet houden aan de soevereiniteit en de territoriale integriteit van de DRC, moet blijven samenwerken met de VN-groep van deskundigen en een constructieve dialoog met de DRC en de regio moet aangaan met het oog op een duurzame politieke oplossing die de diepere oorzaken van het conflict aanpakt.

6.4.3. De situatie in de **Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR)** bleef complex en in het vredesproces is slechts weinig vooruitgang geboekt. Alle politieke actoren zijn echter weer rechtstreeks met elkaar gaan praten en hebben een reeks besprekingen gestart met als doel een ontwerpwet tot hervorming van de kieswet bij consensus aan te nemen. De EU heeft haar versterkte politieke dialoog met de autoriteiten van de CAR voortgezet. Zij is blijven inzetten op verdere nationale verzoening en bestendiging van de vrede in het land, mede door steun te verlenen aan de door de Ceeac (Economische Gemeenschap van Centraal-Afrikaanse Staten) geleide Afrikaanse vredesoperatie in de CAR (Micopax) en/of door aanvullende financiering vrij te maken voor de ondersteuning van demobilisatieoperaties in het kader van het lopende programma voor ontwapening, demobilisatie en reïntegratie (DDR).

6.5. ZUIDELIJK AFRIKA

6.5.1. De EU en **Zuidelijk Afrika** hebben op 18 september 2012 in Brussel hun vijfde jaarlijkse top gehouden. De top vormde het hoogtepunt van een jaar van intense politieke dialoog en diepgaande samenwerkingsactiviteiten op beleidsgebied. Tot die activiteiten behoorden het vierde bilateraal politiek en veiligheidsoverleg op 30 april in Brussel, de 13e gezamenlijke zitting van de Samenwerkingsraad op 17 juli in Pretoria en de 11e ministeriële beleidsdialoog op 24 augustus in Pretoria, die werd bijgewoond door de HV/VV en de Zuid-Afrikaanse minister voor Buitenlandse Zaken, Nkoana Mashabane. Op die manier konden belangrijke vorderingen met het partnerschap worden gemaakt en kon de politieke dialoog over vraagstukken van het buitenlands geleid geleidelijk worden versterkt. Er zijn vruchtbare dialogen over sectoraal beleid gevoerd op uiteenlopende gebieden zoals handel, ontwikkelingssamenwerking, milieu, energie, klimaatverandering, onderwijs, mobiliteit, wetenschap en technologie.

De Raad heeft op 19 november formeel een mensenrechtendialoog tussen de EU en Zuid-Afrika ingesteld. Deze zal jaarlijks worden gehouden en betrekking hebben op relevante vraagstukken inzake mensenrechten, democratie en de rechtsstaat⁶⁸.

⁶⁸ Het Europees Parlement heeft op 13 september 2012 een resolutie over Zuid-Afrika aangenomen: slachting onder stakende mijnwerkers ((P7_TA(2012)0354).

6.5.2. Angola. Na het officiële bezoek van voorzitter José Manuel Barroso aan Luanda in april 2012, is in juli 2012 de "Angola-EU Joint Way Forward (JWF)" ondertekend. Hiermee wordt de weg bereid voor een ambitieus politiek partnerschap en nauwere samenwerking. De partijen hebben het conflict in het gebied van de Grote Meren uitvoerig besproken. De EU waardeert de Angolese inspanningen in Guinee-Bissau, die gericht zijn op de demilitarisering van de politiek en de bestrijding van de narcoticahandel. De algemene verkiezingen in Angola in augustus 2012, waarvoor de EU een "deskundigenmissie" inzette en projecten van het maatschappelijk middenveld ter bevordering van vrije en transparante verkiezingen financierde, zijn door de aanwezige internationale waarnemers in het algemeen als succesvol aangemerkt. De EU-missie van verkiezingsdeskundigen heeft een aantal tekortkomingen in het verkiezingsproces vastgesteld en heeft verklaard dat zij de Angolese autoriteiten wil ondersteunen om ervoor te zorgen dat deze punten van zorg bij toekomstige verkiezingen daadwerkelijk worden aangepakt.

6.5.3. Malawi. Na de dood van president Bingu wa Mutharika heeft de EU actief steun verleend aan een constitutionele machtsoverdracht die ertoe heeft geleid dat voormalig vice-president Joyce Banda op 7 april de functie van president heeft overgenomen. President Banda heeft sinds haar aantreden veel positieve maatregelen genomen om het goede bestuur te versterken en het vertrouwen van de bevolking te herstellen. De nieuwe regering heeft het economisch beleid volledig herzien en de aanzienlijk verslechterde mensenrechtensituatie in het land gecorrigeerd. De EU heeft de inzet van president Banda voor sociale rechtvaardigheid en mensenrechten onderkend en haar aangemoedigd door te gaan met het ambitieuze nieuwe beleid om de economie te stabiliseren (aanneming van het IMF-programma in augustus 2012) en het pad te effenen voor duurzame economische groei op de lange termijn. In november 2012 heeft president Banda deelgenomen aan de Europese ontwikkelingsdagen en met HV/VV Ashton gesproken. De EU-betalingen voor begrotingssteun zijn in 2012 hervat. In november 2012 is een grondwetswijziging 2014 goedgekeurd voor het houden van drievoudige verkiezingen (presidents-, parlaments- en lokale verkiezingen)⁶⁹.

⁶⁹ De drievoudige verkiezingen zullen aanmerkelijke logistieke, beheers- en financiële uitdagingen met zich mee brengen. De EU heeft de laatste twee algemene verkiezingen in Malawi in 2004 en 2009 waargenomen en in december 2012 een follow-upmissie gezonden om de vorderingen te beoordelen en de balans op te maken van de voorbereidingen voor de verkiezingen in 2014.

6.5.4. Met betrekking tot **Zimbabwe** heeft de EU in februari 2012 besloten om 51 personen en 20 entiteiten te schrappen van haar lijst inzake visumverbod en bevrozing van activa. De EU heeft tevens toegezegd haar ontwikkelingsbeleid over zes maanden te evalueren en haar maatregelen grondig te evalueren. In juli 2012 heeft de EU vervolgens besloten de toepassing van de beperkingen van artikel 96 (Overeenkomst van Cotonou) betreffende ontwikkelingssamenwerking op te schorten en is zij begonnen met de voorbereidingen voor een landenstrategiedocument in het kader van het volgende Europees Ontwikkelingsfonds. Op die manier kan de EU rechtstreeks met en via de regering van Zimbabwe werken. In juli heeft de EU er tevens op gewezen dat zij bereid is haar maatregelenbeleid verder af te stemmen op de door de politieke partijen geboekte vooruitgang in de zin van de routekaart van de SADC. In dit verband zou een vreedzaam en geloofwaardig referendum over de grondwet een belangrijke mijlpaal vormen op de weg naar democratische verkiezingen en reden om het merendeel van de tegen personen en entiteiten gerichte beperkende maatregelen van de EU op te schorten. Met betrekking tot het Kimberleyproces (KP) heeft de EU andermaal een voortrekkersrol gespeeld bij het tot stand brengen van een consensus over hoe het verder moet met de diamantvelden van Marange in Zimbabwe. Het tijdens de plenaire zitting van het KP in Washington bereikte besluit om de bijzondere toezichtmaatregelen met betrekking tot het mijngebied van Marange in Zimbabwe in te trekken, was een stap in de goede richting. Hiermee wordt erkend dat Zimbabwe belangrijke vorderingen heeft gemaakt op het gebied van een betere naleving van het Kimberleyproces. De EU waardeert de bijdrage van vertegenwoordigers van het netwerk van maatschappelijke organisaties (Civil Society Coalition) en is ingenomen met de bereidheid van Zimbabwe om zich voor de naleving van het Kimberleyproces te blijven inspannen en aldus de transparantie van de inkomsten te vergroten.

6.5.5. Voorzitter Barroso heeft in juli 2012 een officieel bezoek aan **Mozambique** gebracht om de bilaterale betrekkingen te versterken en om toekomstige samenwerking tussen de EU en Mozambique en multilaterale vraagstukken te bespreken, meer bepaald de samenwerking met de Gemeenschap van Portugeestalige landen (CPLP) en de landen in Afrika met Portugees als officiële taal en Oost-Timor (PALOP-TL). Barroso heeft de Mozambikaanse president Guebuza, parlementsvoorzitter Macamo en leden van de regering ontmoet.

7. DE AMERIKA'S

7.1. DE VS en CANADA

7.1.1. De Verenigde Staten (VS) blijven wereldwijd de belangrijkste strategische partner van de EU. Er waren in de loop van het jaar veelvuldige en nauwe contacten tussen de HV/VV en minister van Buitenlandse Zaken Hillary Clinton. De HV/VV heeft ook vaak de nationale veiligheidsadviseur van de VS, de heer Tom Donilon, ontmoet. Het jaar werd tevens gekenmerkt door een nauwe en effectieve samenwerking tussen de EU en de VS op alle niveaus in de EDEO. Er is nauw overleg gepleegd over de bijstand aan het hervormingsproces in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, de politieke en humanitaire situatie in Libië en de sancties tegen Iran en Syrië, en er heeft een inhoudelijke dialoog plaatsgevonden over het langetermijnperspectief van de regio. Door het E3+3-proces en aangescherpte sancties is Iran een belangrijk punt van samenwerking gebleven. De EU heeft nauwe contacten met de VS-autoriteiten onderhouden om ervoor te zorgen dat onze respectieve sanctiewetgevingen zo goed mogelijk op elkaar zijn afgestemd. De EU en de VS hebben de humanitaire bijstand aan Syrische vluchtelingen uitgebreid. Er waren ook gezamenlijke inspanningen op hoog niveau in de Balkan, meer bepaald om de betrekkingen tussen Kosovo en Servië te normaliseren. De HV/VV en minister Clinton hebben op 30 en 31 oktober een gezamenlijk bezoek aan Bosnië en Herzegovina, Servië en Kosovo gebracht als blijk van een goed gecoördineerde inzet voor de regio. De VS hebben het EU-beleid ter bevordering van democratische en markthervormingen in de oostelijke buurlanden van de EU gesteund door deel te nemen aan de Informatie- en coördinatiegroep van het Oostelijk Partnerschap en aan de donorvergaderingen over Belarus. De EU en de VS hebben nauw samengewerkt met betrekking tot Oekraïne, Belarus en Georgië, vóór en na de parlementsverkiezingen in deze landen⁷⁰. Er is een volledig programma van bijeenkomsten in het kader van de politieke dialoog op alle niveaus afgewerkt. De zogenoemde "rebalancing" van de VS ten aanzien van Azië heeft mogelijkheden gecreëerd voor gezamenlijke werkzaamheden in de regio, met name in Zuid-, Zuidoost- en Noord-Azië. Een inhoudelijke dialoog en samenwerking stonden centraal op ontwikkelingsgebied, waar de EU en de VS zich van gedachten wisselden over weerbaarheid en voedselzekerheid, de toekomst van de millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling en de verbanden tussen veiligheid en ontwikkeling. Aangezien het aanboren van nieuwe bronnen van groei en werkgelegenheid een gedeelde uitdaging is, zijn de EU en de VS blijven zoeken naar mogelijkheden om hechtere economische banden te smeden⁷¹. In haar tussentijds verslag van 19 juni heeft de Werkgroep op hoog niveau

⁷⁰ Zie bijvoorbeeld het gezamenlijke opiniestuk van de HV/VV en minister Clinton over Oekraïne, dat op 24 oktober in *The New York Times* is gepubliceerd.

⁷¹ Het Europees Parlement heeft op 23 oktober 2012 een resolutie over handels- en economische betrekkingen met de Verenigde Staten (P7_TA(2012)0388) aangenomen.

banen en groei onderkend dat een alomvattende trans-Atlantische handels- en investerings-overeenkomst het instrument met het meeste potentieel is om werkgelegenheid te ondersteunen en groei en concurrentievermogen te bevorderen aan beide zijden van de Atlantische Oceaan. Energiezekerheid door diversificatie van de gas- en olietoevoerbronnen en -routes was het onderwerp van de zitting van de Energieraad EU-VS op 5 december in Brussel. De bespreking was ook nog gewijd aan het koolstofarm maken van de economie en het verhogen van de energie-efficiëntie. De EU en de VS hebben doeltreffend samengewerkt op het gebied van crisisbeheersing; de VS zijn namelijk rechtstreeks betrokken bij de GVDB-crisisbeheersingsoperatie in Kosovo (EULEX) en zij hebben bijgedragen tot de inspanningen van de EU in de Sahel en de Hoorn van Afrika. Ook de uitstekende samenwerking tussen de marines in de Indische Oceaan [Combined Task Force 151 en Atalanta] verdient vermelding. In hun bijdrage aan de evaluatie van de GVDB-partnerschappen door de EDEO hebben de VS aangegeven dat zij de betrekkingen tussen de EU en de NAVO graag versterkt willen zien. Op het gebied van recht, vrijheid en veiligheid is er eveneens goed samengewerkt. Er is verdere vooruitgang geboekt bij de onderhandelingen over een kaderovereenkomst betreffende gegevensbescherming op het gebied van rechtshandhaving, hetgeen is erkend in een gezamenlijke ministeriële verklaring EU-VS die op 21 juni is uitgegeven. De nieuwe overeenkomst tussen de EU en de VS over persoonsgegevens van passagiers is op 1 juli in werking getreden. De gezamenlijke lancering op ministerieel niveau van de Wereldwijde alliantie tegen seksuele uitbuiting van kinderen via het internet op 5 december is een uiting van een gezamenlijke inzet in de strijd tegen cybercriminaliteit.

7.1.2. De betrekkingen tussen de EU en **Canada** werden in 2012 beheerst door een aantal opmerkelijke onderhandelingen, met name over een verbeterde versie van de kaderovereenkomst van 1976, die beide partijen in 2013 voltooid willen zien, en over een uitgebreide Economische en Handelsovereenkomst. In de nieuwe strategische partnerschapsovereenkomst zullen, in een juridisch bindend instrument, de politieke dialogen, de gezamenlijke toezeggingen, en de gedeelde waarden inzake mensenrechten, democratie, de rechtsstaat, non-proliferatie, bevordering van het Internationaal Strafhof en terrorismebestrijding worden neergelegd. In die overeenkomst zal ook de bestaande samenwerking in internationale vredes- en veiligheidsvraagstukken worden opgenomen. Zeer aanzienlijke vooruitgang is ook geboekt bij de onderhandelingen over een nieuwe overeenkomst over persoonsgegevens van passagiers, die naar verwachting in 2013 zal worden gesloten. De EU heeft in 2012 onverkort werk van de politieke dialoog met Canada gemaakt. De HV/VV heeft de minister van Buitenlandse Zaken John Baird op 18 april in Brussel ontvangen. Canada is blijven bijdragen aan GVDB-missies van de EU in Afghanistan en de Palestijnse gebieden. Er is nauw samengewerkt rond vraagstukken zoals sancties tegen Iran en Syrië.

7.2. LATIJNS-AMERIKA EN HET CARIBISCH GEBIED

MULTILATERAAL

7.2.1. BIREGIONALE BETREKKINGEN (LAC)

De betrekkingen met **Latijns-Amerika en het Caribisch gebied** werden in 2012 verder geïntensiveerd. Er werden verdere vorderingen gemaakt met de implementatie van de resultaten van de top van Madrid in 2010: de associatieovereenkomst met Midden-Amerika en de handelsovereenkomst met Colombia en Peru werden ondertekend⁷². De EU-LAC-stichting is nu operationeel en voert activiteiten uit volgens haar werkplan. De investeringsfaciliteit voor Latijns-Amerika is nog altijd een zeer doeltreffend instrument om investeringen in de regio te ondersteunen. Een soortgelijk instrument, de Caribische investeringsfaciliteit (CIF), is gelanceerd voor het Caribisch gebied. Het Actieplan van Madrid werd verder uitgevoerd. Desondanks is het tempo van de onderhandelingen tussen de EU en Mercosur voor een associatieovereenkomst in 2012 gedaald. Er wordt getracht om hierin weer vaart te krijgen.

De voorbereidingen voor de **top van Santiago** van staatshoofden en regeringsleiders van de EU en Latijns-Amerika en het Caribisch gebied zijn voortgezet⁷³.

⁷² Het Europees Parlement heeft op 13 juni 2012 een resolutie over de Handelsovereenkomst tussen de EU enerzijds en Colombia en Peru anderzijds (P7_TA(2012)0249), en op 11 december 2012 een resolutie over het ontwerp van besluit van de Raad betreffende de sluiting van de Overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Midden-Amerika, anderzijds (P7_TA(2012)0478) aangenomen. Voorts heeft het Europees Parlement op 12 juni 2012 een resolutie over de vaststelling van een nieuwe ontwikkelingssamenwerking met Latijns-Amerika (P7_TA(2012)0235), en op 24 mei 2012 een resolutie over de mogelijke terugtrekking van Venezuela uit de Inter-Amerikaanse Commissie voor de mensenrechten (P7_TA(2012)0227) aangenomen.

⁷³ De top, die op 26 en 27 januari 2013 is gehouden, was de zevende sinds de openingstop EU-LAC van 1999, maar de eerste met de Celac - de Gemeenschap van Latijns-Amerikaanse en Caribische landen - als tegenhanger van de EU. Deze top bood de gelegenheid om een sterk signaal af te geven van de politieke inzet van de EU voor Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, om de mate van onze onderlinge economische afhankelijkheid voor het voetlicht te brengen, om te wijzen op de belangrijke bijdrage van EU-investeringen aan de economische en sociale ontwikkeling van de regio, om te benadrukken dat niet mag worden toegegeven aan protectionisme en dat een stabiel en transparant regelgevend kader moet worden gehandhaafd om dergelijke investeringen verder aan te trekken, om het belang te onderstrepen van de multilaterale vrijhandelszone met Peru en Colombia, de associatieovereenkomst met Centraal-Amerika en de nieuwe gezamenlijke strategie met het Caribisch gebied, alsook van de noodzaak om vorderingen te maken in de onderhandelingen met Mercosur, om regionale integratie op het Latijns-Amerikaanse continent te ondersteunen, en om overeenstemming te bereiken over een verreikende gemeenschappelijke verklaring en over de toevoeging van twee nieuwe onderdelen (gender en investeringen) aan het actieplan EU-Celac, terwijl tegelijkertijd, gedurende de evaluatie van het actieplan, wordt nagegaan of hierin bijkomende hoofdstukken betreffende aangelegenheden van biregionaal belang kunnen worden opgenomen, zoals hoger onderwijs, openbare veiligheid, en voedselzekerheid en voeding.

De **gestructureerde dialogen tussen de EU en de LAC over migratie en drugs** zijn voortgezet tijdens bijeenkomsten op hoog niveau en meer technische vergaderingen.

Er zijn twee onderhandelingsronden met betrekking tot de associatieovereenkomst tussen de EU en **Mercosur** gehouden, één in Brussel en één in Brasilia, waarbij geleidelijk vooruitgang is geboekt. Na de ronde in Brasilia zijn beide partijen overeengekomen de zaak op politiek niveau te bespreken tijdens de top van Santiago tussen de EU en de Celac in januari 2013.

Tegen de achtergrond van toenemend geweld waren veiligheid en recht de topprioriteiten van de politieke dialoog en de samenwerking van de EU met **Centraal-Amerikaanse** landen in 2012, zowel op bilateraal als op regionaal niveau. De EU heeft een beroep gedaan op verschillende samenwerkingsinstrumenten om dit probleem aan te pakken en steun te verlenen aan hervormingen op het gebied van veiligheid, recht en mensenrechten alsook aan beleidsmaatregelen inzake sociale preventie van geweld, vooral onder jongeren. Voorts heeft de EU bijgedragen tot de bestrijding van de illegale accumulatie van en handel in vuurwapens in Centraal-Amerika en naburige landen.

De voortzetting en versterking van de politieke dialoog met de Caribische regio bleef een prioriteit, en in 2012 heeft er een politieke dialoog tussen de EU en het Forum van de Caribische groep van de landen van Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (Cariforum) plaatsgevonden.

De gezamenlijke partnerschapsstrategie van de EU en het Caribisch gebied, waartoe tijdens de top EU-Cariforum in 2010 de aanzet was gegeven, is afgerond en in november 2012 door Cariforum en de EU-lidstaten aangenomen. In de strategie wordt benadrukt dat de EU en de Caribische regio ten aanzien van wederzijds belangrijke kwesties de krachten op het internationale toneel moeten bundelen. Veiligheid is één van de belangrijkste terreinen van gemeenschappelijk belang en er is een programma voor de veiligheidssector gestart dat gericht is op capaciteitsopbouw in regionale veiligheidsorganisaties en criminaliteitspreventie, en waarvoor de financiering uit het regionaal programma circa 10 miljoen euro bedraagt.

7.2.2. EURO-LATIJSN-AMERIKAANSE PARLEMENTAIRE VERGADERING (Eurolat).

De Eurolat is een belangrijke bijdrage blijven leveren aan de vaststelling van biregionaal beleid en zij heeft ontwikkelingen in Latijns-Amerika en de EU van nabij gevolgd. Er zijn in 2012 vergaderingen van het uitvoerend bureau en de comités gehouden over politieke, economische en sociale zaken. Tijdens deze vergaderingen kon nauw overleg worden gepleegd over belangrijke kwesties voor het strategisch partnerschap EU-LAC, zoals de wereldeconomie, vrijhandels- en associatieovereenkomsten, migratie en veiligheidsgerelateerde vraagstukken, en werden mee de voorbereidingen getroffen voor de zesde plenaire vergadering van Eurolat die van 23 tot en met 25 januari 2013 in Santiago de Chile plaatsvond.

BILATERAAL

7.2.3. BRAZILIË⁷⁴ De politieke dialoog op hoog niveau is in 2012 aanzienlijk opgevoerd met twee ministeriële bijeenkomsten, één in Brazilië tijdens het bezoek van de HV/VV op 6 en 7 februari 2012, en één in New York op 25 september 2012 in de marge van de AVVN. In de loop van het jaar hebben de voorzitter van de Europese Commissie, de heer Jose Manuel Barroso, en zeven leden van de Commissie Brazilië bezocht. De politieke dialoog op het niveau van de politieke directeurs vond voor het eerst plaats in Brasilia en bood nog een gelegenheid om de dialoog betreffende het buitenlands en veiligheidsbeleid te verdiepen. Er is regelmatig overleg over mensenrechten blijven plaatsvinden, met concrete resultaten zoals de overeenkomst ter versterking van de coördinatie en de gezamenlijke werkzaamheden in de Mensenrechtenraad, en de toezegging om werk te maken van acties in driehoekssamenwerking ter ondersteuning van de uitvoering door derde landen van aanbevelingen van de universele periodieke doorlichting. De EU en Brazilië zijn gezamenlijk blijven werken aan de uitvoering van het gemeenschappelijk actieplan 2012-2014. Het aantal lopende dialogen heeft, met de opening van nieuwe gebieden zoals algemene VN-vraagstukken en de drugsproblematiek onder de rubriek vrede en veiligheid, het aantal van 30 bereikt. De directeur van het directoraat Crisisbeheersing en Planning heeft in september deelgenomen aan de 9e internationale veiligheidsconferentie van Forte de Copacabana in Rio. Hij heeft tevens ontmoetingen met hoge functionarissen gehad met het oog op het instellen van een regelmatigere dialoog over veiligheid, defensie en crisisbeheersing en met het oog op het voortzetten van de onderhandelingen voor de sluiting van een kaderdeelnamedovereenkomst om de toekomstige deelname van Brazilië aan door de EU geleide crisisbeheersingsoperaties te vergemakkelijken.

⁷⁴ De jaarlijkse top kon niet in 2012 plaatsvinden vanwege onverenigbare agenda's van de voorzitters, en werd uitgesteld tot januari 2013, samen met de top EU-Celac in Santiago. De top van 2013 wordt gehandhaafd en is voorlopig gepland in oktober.

7.2.4. MEXICO. Het eerste officiële bezoek van de HV/VV aan Mexico in februari 2012, tezamen met de Gezamenlijke Raad EU-Mexico, heeft de basis gelegd voor een verdere verdieping van de betrekkingen met deze gelijkgestemde strategische partner. In 2012 is de coördinatie tussen de EU en Mexico opgevoerd met als doel gemeenschappelijke standpunten over vraagstukken zoals klimaatverandering en economische liberalisering, met name in de context van de G20, te bevorderen. Tijdens de top EU-Mexico van 17 juni in Los Cabos hebben de voorzitters Van Rompuy, Barroso en Calderon gesproken over veiligheid, multilaterale kwesties, meer bepaald de economische crisis, en de mogelijke herziening van de Overeenkomst inzake economisch partnerschap, politieke coördinatie en samenwerking. De derde sessie van de bilaterale dialoog op hoog niveau over mensenrechten vond plaats in oktober 2012, met bijzondere nadruk op de inspanningen die Mexico levert om zijn interne problemen aan te pakken en op de hervormingen die door de federale regering zijn doorgevoerd ter nakoming van haar internationale verplichtingen. De dialoog werd aan EU-zijde voorgezeten door de speciaal vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten, de heer Stavros Lambrinidis.

7.2.5. VENEZUELA. Op 7 oktober hebben op vreedzame wijze algemene verkiezingen plaatsgevonden, waarbij de zittende president Hugo Chavez met een ruime marge won van zijn mededinger Henrique Capriles. De EU was niet gevraagd een verkiezingswaarnemingsmissie te zenden.

7.2.6. PARAGUAY. Op 22 juni heeft het Paraguayaanse congres, na een afzettingsprocedure, president Fernando Lugo van zijn ambt ontheven. Vicepresident Federico Franco werd als president beëdigd. Dit veroorzaakte spanningen op regionaal niveau en het Paraguayaanse lidmaatschap van UNASUR en MERCOSUR werd opgeschort. In december 2012 besloot de HV/VV, op verzoek van de Paraguayaanse regering, een verkiezingswaarnemingsmissie te zenden ter gelegenheid van de voor april 2013 geplande algemene verkiezingen.

7.2.7. CUBA. Naar aanleiding van een bespreking over de toekomstige betrekkingen tussen de EU en Cuba tijdens de zitting van de Raad Buitenlandse Zaken van 19 november 2012 besloot de HV/VV haar dienst opdracht te geven onderhandelingsrichtsnoeren op te stellen met het oog op een eventuele toekomstige politieke dialoog en samenwerkingsovereenkomst tussen de EU en Cuba. Mensenrechtenkwesties werden bij de Cubaanse autoriteiten aan de orde gesteld op alle niveaus, zowel in Brussel als in Havana.

7.2.8. HAITI. De EU is in 2012 haar belofte om de wederopbouw en het economisch herstel van Haïti te ondersteunen, blijven nakomen. Ongeveer 85% van de 522 miljoen euro die tijdens de donorconferentie van maart 2010 in New York was toegezegd, is vrijgemaakt. De benoeming van minister-president Laurent Lamothe in mei 2012 en de installatie van een nieuwe regering hebben geleid tot een relatieve stabilisering van de politieke situatie. De EU ondersteunt het programma van politieke en bestuurlijke hervormingen dat door president Martelly op de rails is gezet om de democratische mechanismen te consolideren, de bestuurlijke vermogens van Haïti opnieuw op te bouwen en internationale en EU-steun doeltreffender aan te wenden. Met het bezoek van Commissaris Piebalgs aan Haïti in maart 2012 en het bezoek van president Martelly aan de EU-instellingen in november 2012 is de basis gelegd voor een hernieuwde en versterkte dialoog tussen de EU en Haïti, zowel op samenwerkingsgebied als op politiek gebied. Tijdens het debat in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties in oktober 2012 over de veiligheidssituatie in Haïti, heeft de EU haar tevredenheid uitgesproken over het verslag van de secretaris-generaal van de VN over Minustah, dat onder meer voorziet in een geleidelijke overdracht van de bevoegdheden van Minustah aan de Haïtiaanse autoriteiten, in het kader van een proces ter versterking van de democratische stabiliteit en de veiligheid.

7.2.9. SURINAME. In 2012 is de krachtens artikel 8 van de overeenkomst van Cotonou vereiste politieke dialoog van start gegaan met betrekking tot een aantal onderwerpen waaronder mensenrechten, de economische crisis en ontwikkelingssamenwerking.

7.2.10. ANDESLANDEN. In **Colombia** bieden de formele vredesgesprekken die in oktober tussen de regering en de FARC zijn gestart, het beste perspectief sinds jaren om een einde te maken aan het conflict in het land dat reeds vijf decennia aansleept. De EU steunt het vredesproces politiek (verklaringen van de HV/VV in augustus en september). Zij heeft zich tevens bereid verklaard om de uitvoering van een mogelijk vredesverdrag te helpen uitvoeren. Vrede zal Colombia niet alleen helpen zijn ontwikkelingspotentieel volledig te benutten, maar zal ook in de rest van de regio veiligheid en stabiliteit brengen. De HV/VV heeft in december een verklaring afgelegd waarin zij haar bezorgdheid uitspreekt over de uitbreiding van de militaire strafrechtspraak in Colombia. De multilaterale handelsovereenkomst met Colombia en **Peru** zal naar verwachting positieve gevolgen hebben voor de veiligheid. Met deze overeenkomst worden nieuwe kansen voor duurzame ontwikkeling geboden en wordt bijgedragen tot de inspanningen die de regering levert om de sociale samenhang te verbeteren en de strijd aan te gaan tegen illegale activiteiten in de mijnbouw of de drugshandel, een belangrijk veiligheidsprobleem in de regio. De vooruitgang bij de aanneming van de overeenkomst (ondertekend in juni, goedgekeurd door het Europees Parlement in december) heeft de betrekkingen met beide landen een nieuwe impuls gegeven. De Peruaanse president Humala heeft in juni voor het eerst een bezoek aan de EU-instellingen gebracht. In Peru en **Bolivia** zijn de sociale conflicten in de mijnbouwsector opgelaaid, en de uitdagingen in verband met het beheer van natuurlijke hulpbronnen staan nu hoog op de agenda van de beleidsdialogen met de Andeslanden. In Bolivia steunt de EU de aanneming van een nieuwe wet inzake raadpleging. Aan de noordelijke grens van **Ecuador** draagt de EU bij aan acties in verband met crisispreventie en conflictbeheersing en ter bescherming van de rechten van kwetsbare bevolkingsgroepen. Het bezoek van president Pinera van **Chili** in november bood de gelegenheid om stil te staan bij tien jaar succesvolle uitvoering van de associatieovereenkomst en te praten over mogelijkheden om de betrekkingen verder te verdiepen op gebieden als crisisbeheersing en klimaatverandering. Chili heeft zijn deelname aan EUFOR Althea voortgezet. Er zijn vorderingen gemaakt met de onderhandelingen over een kaderovereenkomst die de deelname van Chili aan crisisbeheersingsoperaties van de EU moet vergemakkelijken ("kaderdeelnameovereenkomst"). Tot slot is de EU nauw met de Andesregio blijven samenwerken in de strijd tegen drugs en drugshandel, door specifieke beleidsdialoogvergaderingen te beleggen met de **Andesgemeenschap** en met Bolivia en Peru (november) en door in het kader van haar samenwerkingsprogramma's steun te verlenen aan de uitvoering van drugsbestrijdingsmaatregelen.

B. DREIGINGEN EN MONDIALE PROBLEMEN AANPAKKEN

1. NON-PROLIFERATIE VAN MASSAVERNIETIGINGSWAPENS (MVW) EN DE OVERBRENGINGSMIDDELEN DAARVOOR / CONVENTIONELE WAPENS

Non-proliferatie en ontwapening zijn in 2012 een integrerend deel blijven vormen van het buitenlandbeleid van de EU en dragen bij tot de effectieve uitvoering van de Europese veiligheidsstrategie⁷⁵.

Met de nieuwe mogelijkheden die het Verdrag van Lissabon biedt, zijn er stappen ondernomen om de coördinatie te versterken tussen de EU-instellingen onderling en tussen de EU-instellingen en de lidstaten, alsook met derde landen en internationale partners. Met het oog op complementariteit en consistentie is prioriteit verleend aan het combineren van alle instrumenten en middelen waarover de EU beschikt. Meer bepaald bleef de EU de universele toetreding tot de toepasselijke internationale verdragen en andere instrumenten en de onverkorte toepassing daarvan ondersteunen. De EU bleef ook de opname van non-proliferatieclausules inzake zowel MVW als handvuurwapens en lichte wapens (SALW) in overeenkomsten tussen de EU en derde landen stimuleren. In 2012 werden onderhandelingen over overeenkomsten met MVW en SALW-clausules gestart met Afghanistan, Armenië, Australië, Azerbeidzjan, Brunei, Canada, Georgië, Kazachstan, Maleisië, Nieuw-Zeeland, Singapore en Mercosur.

⁷⁵ De inzet van de EU bij de vele activiteiten op dit gebied was gebaseerd op een aantal strategische documenten: de Europese veiligheidsstrategie van 2003, de strategie van de EU tegen de verspreiding van massavernietigingswapens (MVW) van 2003 en de nieuwe actielijnen voor de strijd tegen de verspreiding van MVW en de overbrengingsmiddelen daarvoor van 2008, de strategie van de EU ter bestrijding van de illegale accumulatie van en handel in handvuurwapens en lichte wapens (SALW) van 2005 en het gemeenschappelijk standpunt van de EU inzake de uitvoer van conventionele wapens van 2008.

1.1. NON-PROLIFERATIE VAN MVW

1.1.1. Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens (Non-proliferatieverdrag - NPV).

De EU heeft in 2012 haar actief gestreefd naar uitvoering van het actieplan dat in 2010 door de NPV-toetsingsconferentie is aangenomen, en zij heeft aan het voorbereidend comité van het NPV (Wenen, 30 april - 11 mei 2012) verslag uitgebracht over de activiteiten die in dat verband zijn ontplooid. Er zijn vier EU-verklaringen afgelegd: een algemene verklaring en drie specifieke verklaringen over de drie pijlers van het NPV: non-proliferatie, ontwapening en vreedzaam gebruik van kernenergie. Twee EU-werkdocumenten zijn gepresenteerd: één inzake de uitvoering van de conclusies en aanbevelingen voor vervolgmaatregelen van de NPV-toetsingsconferentie 2010, en één inzake het vreedzame gebruik van nucleaire technologie. De EU heeft via het met GBVB-middelen gefinancierde EU-Consortium Non-Proliferatie van denktanks in november 2012 een tweede succesvol "track two"-seminar over de MVW-vrije zone in het Midden-Oosten⁷⁶ georganiseerd, waaraan ongeveer 140 deelnemers van de EU, landen uit de regio, derde landen alsook betrokken internationale organisaties hebben deelgenomen met als doel bij te dragen tot het proces dat moet leiden tot de door de secretaris-generaal van de VN, de Russische Federatie, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten bijeen te roepen Conferentie van "Helsinki".

De inspanningen van de EU in verband met Iran en de DVK worden kort beschreven in het desbetreffende hoofdstuk van deel A van dit verslag.

⁷⁶ Besluit 2012/422/GBVB van de Raad van 23 juli 2012.

1.1.2. Alomvattend kernstopverdrag (CTBT). De EU is blijven ijveren voor de inwerking-treding van het CTBT en zij is de activiteiten van de Voorbereidende Commissie van de Verdrags-organisatie voor een alomvattend verbod op kernproeven (CTBTO) blijven ondersteunen. Op 13 november 2012 is een nieuw Raadsbesluit⁷⁷ aangenomen om de CTBTO te voorzien van extra financiële steun uit de GBVB-begroting ten belope van ongeveer 5,2 miljoen euro die bedoeld is om de toezichts- en verificatiecapaciteit van de Voorbereidende Commissie te versterken. De financiële steun werd aangevuld en geschraagd door een intensiever diplomatiek optreden⁷⁸. Tijdens de zesde ministeriële bijeenkomst ter ondersteuning van het CTBT (New York, 27 september 2012) heeft de EU een verklaring afgelegd.

1.1.3. Internationale organisatie voor atoomenergie (IAEA). De EU is ook doorgegaan met het verlenen van steun aan de IAEA in Wenen via diverse instrumenten⁷⁹. Zij heeft in 2012 het IAEA-project voor een laagverrijkt-uraniumbank voorzien van extra financiële steun ten bedrage van 20 miljoen euro uit het stabiliteitsinstrument, en zij heeft zich bereid verklaard dit in voorbereiding zijnde project verder te steunen uit de GBVB-begroting. De EU heeft ook extra financiële middelen ten bedrage van 5 miljoen euro vrijgemaakt voor de modernisering van de beveiligingslaboratoria van de IAEA in Seibersdorf (Oostenrijk). De aan de IAEA verleende steun is in de eerste plaats bedoeld om ervoor te zorgen dat derde landen bij het uitvoeren van kernactiviteiten voldoen aan de hoogste normen inzake nucleaire veiligheid en beveiliging en nucleaire waarborgen. De EU en haar lidstaten dragen daarom ook bij aan "vreedzaam gebruik"-activiteiten, zowel op energiegebied als op andere gebieden, ten dele via de IAEA, voor een bedrag van ongeveer 150 miljoen euro per jaar. Ook was er verdere nauwere samenwerking tussen de EU en de IAEA betreffende het Iraanse kernvraagstuk.

⁷⁷ 2012/699/GBVB.

⁷⁸ Politieke dialogen, demarches, verklaringen tijdens de informele bijeenkomst van de AVVN ter viering van de Internationale dag tegen kernproeven en tijdens de ministeriële bijeenkomst in september 2012 in New York die was georganiseerd door de "Vrienden van het CTBT" en de coördinatoren van artikel XIV.

⁷⁹ De EU blijft een belangrijke donor aan het nucleair veiligheidsfonds van de IAEA: sinds 2004 is meer dan 30 miljoen euro bijgedragen ten bate van meer dan 80 landen in Afrika, het Midden-Oosten, Latijns Amerika en Azië.

1.1.4. De EU is blijven streven naar de universalisering van het **Verdrag inzake chemische wapens** (CWC) en zij is nieuwe activiteiten ter ondersteuning van specifieke projecten blijven bevorderen. Op 23 maart 2012 heeft de Raad een nieuw EU-besluit ter ondersteuning van de Organisatie voor het verbod van chemische wapens (OVWC) aangenomen. De EU is begonnen met de werkzaamheden voor een gemeenschappelijk standpunt met het oog op de derde Toetsingsconferentie van het CWC die in april 2013 is gepland, heeft de noodzaak benadrukt van volledige vernietiging van alle chemische wapens op zo kort mogelijke termijn, doeltreffende nationale implementatie en volledige universalisering van het CWC en haar grote bezorgdheid uitgesproken over de bedreiging van de internationale vrede en veiligheid door chemische wapens in Syrië.

1.1.5. Na de zevende Toetsingsconferentie van het **Verdrag inzake biologische en toxinewapens** (BTWC) die van 5 tot en met 22 december 2011 in Genève plaatsvond, heeft de EU zich, op basis van een op 18 juli 2011 door de Raad formeel aangenomen gemeenschappelijk standpunt, actief ingezet voor het intersessionele programma 2012-2015 door EU-verklaringen af te leggen en werkdokument te presenteren over bijstand en samenwerking (artikel X) en over maatregelen ter beperking van risico's als gevolg van wetenschappelijke en technologische vooruitgang. De EU heeft tevens op 23 juli 2012 een nieuw Raadsbesluit ter bevordering van het BTWC aangenomen, en zij is verbeteringen op het gebied van bioveiligheid en biobeveiliging actief blijven ondersteunen.

1.1.6. Exportcontrole. Met betrekking tot exportcontrole is de EU in 2012 de uitvoering van resoluties 1540, 1673 en 1810 van de VN-Veiligheidsraad blijven ondersteunen door middel van een Gemeenschappelijk Optreden van de Raad van 2008, dat ten doel heeft de vaardigheden en capaciteiten van de functionarissen van derde landen te vergroten. De afgelopen vijf jaar heeft het outreach-programma van de EU voor controles op de uitvoer van goederen voor tweemaal gebruik, gefinancierd uit hoofde van het stabiliteitsinstrument, in 28 landen met in totaal 17 miljoen euro bijgedragen tot activiteiten op het gebied van exportcontrole, met als duidelijke doelstelling de verspreiding van MVW af te remmen.

1.1.7. Met het oog op de voortzetting van de werkzaamheden in het kader van het besluit van de Raad van 2008 ter ondersteuning van de **Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van ballistische raketten** (HCOC), heeft de Raad overeenstemming bereikt over een nieuw besluit ter ondersteuning van de HCOC (voornamelijk om staten die de Code niet hebben ondertekend, daarvoor ontvankelijk te maken) en ter bestrijding van de proliferatie van raketten in ruimere zin. Op basis van dit besluit heeft de EU in de marge van de Eerste Commissie van de AVVN op 17 oktober 2012 in New York een outreach-activiteit georganiseerd voor staten die wel en staten die niet hebben ondertekend⁸⁰.

1.1.8. In het kader van het stabiliteitsinstrument, in het onderdeel beperking van de risico's van CBRN (chemische, biologische, radiologische, en nucleaire wapens), werd goede voortgang gemaakt met het oprichten van **CBRN-kenniscentra** in welbepaalde regio's en worden de eerste centra nu gevestigd in: 1. Noord-Afrika (Algiers), 2. de Atlantische zijde van Afrika (Rabat), 3. Midden-Oosten (Amman), 4. Zuidoost-Europa - Zuidelijke Kaukasus - Republiek Moldavië - Oekraïne (Tbilisi), 5. Zuidoost-Azië (Manilla), 6. Afrika bezuiden van de Sahara (Nairobi), 7. Centraal-Azië (Tasjkent) en 8. Landen van de Samenwerkingsraad van de Golf, en hebben zij een aanvang gemaakt met hun werk. Hun opdracht is de regionale en internationale samenwerking ten aanzien van alle chemische, biologische, radiologische en nucleaire risico's (CBRN), ongeacht hun herkomst, te versterken⁸¹.

1.1.9. De EU heeft door middel van intensief overleg met derde landen de bespreking voortgezet van een concept van internationale gedragscode ter versterking van vertrouwenwekkende maatregelen en transparantie bij **activiteiten in de kosmische ruimte**.

⁸⁰ De EU is ook begonnen met de organisatie van evenementen die begin 2013 plaatsvonden, zoals de herdenking in Wenen van de 10e verjaardag van de ondertekening van de Haagse Gedragscode.

⁸¹ De VN-Veiligheidsraad verwelkomde onlangs de oprichting van deze centra (presidentiële verklaring van de VN-Veiligheidsraad op 19 april 2012).

1.2. CONVENTIONELE WAPENS

1.2.1. Exportcontrole Het beleid van de lidstaten inzake controle op de uitvoer van conventionele wapens bleef uitgaan van het gemeenschappelijk standpunt van de Raad van december 2008 tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie. De Groep export van conventionele wapens (COARM) van de Raad heeft in 2012 het gemeenschappelijk standpunt opnieuw bezien. De voorlopige beoordeling bevestigt dat het gemeenschappelijk standpunt het passende instrument is om de convergentie van het wapen-exportbeleid van de lidstaten van de EU te bevorderen, en brengt uitvoeringsgerelateerde gebieden in kaart waarvan in de komende maanden werk zal worden gemaakt. De Raad en de EDEO hebben in 2012 verder werk gemaakt van een diepgaande dialoog met het Europees Parlement en het maatschappelijk middenveld over het beleid op het gebied van exportcontrole.

In de afgelopen jaren heeft de EU aanzienlijke diplomatieke en financiële middelen voor outreach-activiteiten ingezet met als doel verantwoordelijke en transparante regelingen voor de controle op de wapenuitvoer in derde landen te bevorderen. Met de aanneming van Besluit 2012/711/GBVB van de Raad van 19 november 2012, waarbij voor de jaren 2013-2014 een bedrag van 1,86 miljoen euro voor outreach-activiteiten wordt uitgetrokken, heeft de Raad zich ertoe verbonden dergelijke activiteiten te stimuleren.

In 2012 was de EU ten volle betrokken bij de onderhandelingen over een **Wapenhandelsverdrag (WHV)**⁸²: zij nam actief deel aan de zitting van de voorbereidingscommissie in februari 2012 en vervolgens aan de diplomatieke conferentie in juli 2012. De EU was ook bijzonder actief bij intensieve outreach-inspanningen wereldwijd⁸³.

⁸² Het Europees Parlement heeft op 13 juni 2012 een resolutie over de onderhandelingen over het wapenhandelsverdrag van de Verenigde Naties (WHV) aangenomen (P7_TA(2012)0251).

⁸³ In het kader van Besluit 2010/336/GBVB van de Raad ter ondersteuning van het WHV-onderhandelingsproces zijn er in 2012 in samenwerking met UNIDIR (het VN-Instituut voor Ontwapeningsonderzoek) drie regionale seminars georganiseerd: in Nairobi (Kenia) voor landen in Oost- en Zuidelijk Afrika (februari 2012), in Beiroet (Libanon) voor landen in het Midden-Oosten (maart 2012), en in Belgrado (Servië), voor Europese landen en landen uit de Kaukasus (april 2012).

1.2.2. Handvuurwapens en lichte wapens (SALW) De EU heeft in 2012 actief deelgenomen aan de toetsingsconferentie 2012 inzake het VN-actieprogramma ter voorkoming, bestrijding en uitbanning van SALW en zij heeft een werkdocument ingediend met aan de toetsingsconferentie gerichte specifieke aanbevelingen ter versterking van de uitvoering van het actieprogramma⁸⁴. Tijdens de onderhandelingen over het ontwerp van het slotdocument van de conferentie heeft de EU er met name voor gepleit om de inspanningen ter beperking van het risico op illegaal gebruik van SALW op te voeren (onder meer door intensiever gebruik te maken van het "illicit arms records and tracing management system" van Interpol), de controle op de overdracht van SALW en munitie daarvoor aan te scherpen, ten volle een genderperspectief te integreren in de uitvoering van het actieprogramma, en om vredesondersteunende operaties in staat te stellen daadwerkelijk bij te dragen tot de bestrijding van de illegale handel in SALW. De EU is doorgegaan met het financieren van de ontwikkeling van instrumenten en technieken om de illegale handel van SALW via de lucht tegen te gaan, alsook van activiteiten van het VN-Bureau voor ontwapeningszaken om uitvoering te geven aan het actieprogramma van de Verenigde Naties, en zij is bijstand blijven verlenen voor het voorraadbeheer en het inzamelen, registreren en vernietigen van overtollige SALW en munitie daarvoor in de Westelijke Balkan. De EU heeft tevens een nieuw besluit van de Raad aangenomen betreffende de ondersteuning van acties om de risico's van illegale handel en buitensporige accumulatie van SALW in het OVSE-gebied te beperken.

1.2.3. Antipersoneelmijnen en clustermunition. In 2012 heeft de EU een besluit van de Raad aangenomen ter ondersteuning van de implementatie van het Actieplan van Cartagena. Met dit besluit worden inspanningen voor de uitvoering van aspecten inzake slachtofferhulp en mijn-opruiming van het actieplan ondersteund en wordt tevens de universalisering van het verdrag gestimuleerd. De EU heeft in 2012 deelgenomen aan de diverse vergaderingen van landen die partij zijn bij het Verdrag van Ottawa en het **Verdrag inzake clustermunition (CCM)**.

⁸⁴ De Raad (Buitenlandse Zaken) heeft in juli 2012 overeenstemming bereikt over het EU-werkdocument inzake het resultaat van de toetsingsconferentie van 2012 over het VN-actieprogramma.

2. CONFLICTPREVENTIE EN -BEMIDDELING

In de conclusies van de Raad over conflictpreventie van juni 2011 komen drie specifieke gebieden aan bod: versterking van de capaciteit voor vroegtijdige waarschuwing en het dichten van de kloof met vroegtijdig optreden; versterking van de bemiddelingscapaciteit en de instrumenten voor conflictanalyse van de EU; en het op- en uitbouwen van partnerschappen met niet-gouvernementele en internationale organisaties en bevoegde instellingen.

Bij de uitvoering hiervan hebben de diensten van de EDEO een totaalaanpak nagestreefd waarbij de expertise betreffende conflictpreventie dicht bij de GVDB-structuren wordt gebracht en wordt gezorgd voor complementariteit met crisisreactie- en crisisbeheersingsstructuren van de EU en met de betrokken Commissiediensten, en nauw wordt samengewerkt met partners, waaronder de VN, regionale organisaties, het maatschappelijk middenveld en de academische wereld.

In dit kader zijn in de loop van 2012 de volgende activiteiten ondernomen:

- Verstrekken van operationele steun aan EU-delegaties in een twintigtal landen. Dit omvatte advies inzake conflictpreventie, vredesopbouw en bemiddeling; aanwijzen en inzetten van deskundigen, bijvoorbeeld ter ondersteuning van de voorbereidingscommissie voor de nationale dialoog in Jemen, alsmede advies betreffende de oprichting van een vredescentrum in Myanmar; conflictanalyse; bijvoorbeeld om inzicht te krijgen in de impact van Boko Haram op de stabiliteit in het noorden van Nigeria; en steun aan bemiddelingscapaciteit, bijvoorbeeld door verschillende bemiddelaars voor Mali samen te brengen.
- Verdere werkzaamheden ter versterking van de capaciteit voor bemiddelingsondersteuning van de EDEO, gefinancierd door een op initiatief van het Europees Parlement uit de EU-begroting betaald proefproject. In dit verband is bij onafhankelijke adviseurs een studie besteld als inbreng voor de ontwikkeling van de capaciteit voor bemiddelingsondersteuning van de EU, met een beoordeling van het voorstel tot oprichting van een Europees Vredesinstituut en uitwerking van een voorstel voor versterking van de capaciteit van de EU voor bemiddelingsondersteuning.

- Bijzondere aandacht voor het tot stand brengen van systemen, instrumenten en een werkcultuur voor het in kaart brengen van: i) landen die op middellange of lange termijn risico op een gewelddadig conflict lopen, en ii) opties voor een vroegtijdig optreden om deze risico's te ondervangen. Dit systeem van vroegtijdige waarschuwing is niet bedoeld om te voorspellen waar de volgende crisis zal uitbreken, maar om na te gaan waar er zich risico's op een toekomstig conflict voordoen en ervoor te zorgen dat er tijdig van tevoren reacties worden geformuleerd.
- Ontwikkelen van een eenvoudige methode voor conflictanalyse aan de hand waarvan een snelle diagnose van conflictrisico's en eventuele EU-reacties kan worden gemaakt.
- Opvoeren van gezamenlijke werkzaamheden voor conflictpreventie tussen de betrokken diensten van de EDEO en de Commissie, via informele interdepartementale structuren zoals de Conflict-preventiegroep en de informele interdepartementale SSR-werkgroep.
- Versterken van het netwerk van contacten voor conflictpreventie en vredesopbouw, onder meer met het maatschappelijk middenveld (via het netwerk voor dialoog met de maatschappelijke organisaties) en met bevoegde VN-organen (UNDP, UNDPA) (via regelmatige gedachte-wisselingen per videoconferentie).

3. TERRORISME

Voortbouwend op de terrorismebestrijdingsstrategie en het actieplan van de Europese Unie is besloten dat de EU prioriteit moet geven aan de dreigingen die uitgaan van Pakistan, de Hoorn van Afrika en Jemen en de Sahel. Vervolgens zijn strategieën en actieplannen voor deze landen overeengekomen.

De politieke dialogen over terrorismebestrijding met de belangrijkste partners van de EU zijn in 2012 onder leiding van de EDEO voortgezet. Er zijn specifieke dialogen belegd met de VN, de Verenigde Staten, Rusland, Turkije, Pakistan, India en Saoedi-Arabië. Terrorismegerelateerde onderwerpen kwamen tevens aan bod in een reeks andere EU-dialogen zoals die over buitenlands beleid en veiligheid. De EDEO heeft ten volle deelgenomen aan de toetsing van de mondiale VN-strategie voor terrorismebestrijding in juni 2012 in New York en aan de vergadering op hoog niveau ter bestrijding van nucleair terrorisme die de secretaris-generaal van de VN in september 2012 heeft belegd.

Het Forum voor de mondiale bestrijding van terrorisme (Global counterterrorism forum - GCTF), dat in 2011 van start is gegaan, is doorgedaan op de weg van steeds nauwere samenwerking tussen de 30 stichtende leden (29 landen plus de EU). Zoals de HV/VV reeds had aangekondigd tijdens de ministeriële bijeenkomst van het GCTF in juni in Istanbul, zal de EU de oprichting van het internationaal instituut voor het recht en de rechtsstaat in Tunesië ondersteunen. Het internationaal kenniscentrum ter bestrijding van gewelddadig extremisme (Hedayah) is tijdens de jongste ministeriële bijeenkomst van het GCTF op 13 en 14 december 2012 in Abu Dhabi geïnstalleerd. De inaugurele zitting van de GCTF-werkgroep voor de Hoorn van Afrika, die samen door de EU en Turkije wordt voorgezeten, heeft van 8 tot en met 10 februari 2012 in Dar es Salaam plaatsgevonden en werd bijgewoond door de landen uit de regio en internationale en regionale organisaties.

De in januari 2012 gehouden politieke dialoog over terrorismebestrijding met India werd op 25 oktober 2012 gevolgd door de zesde veiligheidsdialoog tussen de EU en India. Tijdens laatstgenoemde bijeenkomst zijn beide partijen overeengekomen dat deskundigen moeten beginnen met de uitvoering van de in de politieke dialoog over terrorismebestrijding overeengekomen conclusies die onder meer betrekking hebben op wederzijdse rechtsbijstand en uitlevering, valsemunterij, het tegengaan van radicalisering, verhoogde justitiële samenwerking en het opsporen van financiële stromen.

In februari 2012 heeft de Raad het vijfjarige inzetplan EU-Pakistan aangenomen. Beide partijen hebben zich in dit plan verbonden tot een alomvattende samenwerking inzake terrorismebestrijding en op een aantal aanverwante gebieden⁸⁵.

⁸⁵ Het inzetplan is gevolgd door de aanneming van de terrorismebestrijding/veiligheidsstrategie van de EU voor Pakistan, waarin het standpunt van de EU en haar lidstaten inzake samenwerking met Pakistan op het gebied van terrorismebestrijding wordt geformuleerd. De terrorismebestrijdingsstrategie omvat twee actieplannen: een actieplan voor het bestrijden van gewelddadig extremisme en een actieplan inzake de rechtsstaat. Beide plannen worden momenteel opgesteld.

Gezien de ontwikkelingen in Mali, het risico dat het noorden een toevluchtsoord voor terroristen wordt en de mogelijkheid van overloopeffecten op andere landen in de regio, is de Sahel een nog grotere prioriteit voor de EU geworden. EUCAP Sahel, de civiele GVDB-operatie in Niger die in juli 2012 van start is gegaan, is de eerste GVDB-missie waarvan het mandaat ook betrekking heeft op terrorismebestrijding.

De EU gaat ook na hoe met regionale organisaties, zoals de Liga van Arabische Staten (LAS), kan worden samengewerkt. Tijdens de ministeriële bijeenkomst EU-LAS van november 2012 is er een actieplan goedgekeurd dat samenwerking inzake terrorismebestrijding omvat, onder meer op het gebied van strafrecht.

De Commissie is in het kader van het stabiliteitsinstrument doorgegaan met de uitvoering van terrorismebestrijdingsprojecten, met name het project voor civiele capaciteitsopbouw voor rechtshandhaving in Pakistan en projecten in de Sahel en Zuidoost-Azië. Er hebben verkenningsmissies plaatsgevonden om projecten ter bestrijding van gewelddadig extremisme in Pakistan en de Hoorn van Afrika en andere projecten in de Hoorn in kaart te brengen.

De EU en haar lidstaten hebben met de juridisch adviseur terrorismebestrijding en internationaal recht van het ministerie van Buitenlandse Zaken van de VS de halfjaarlijkse dialoog gehouden over internationale rechtsbeginselen die op terrorismebestrijding toepasselijk zijn. De dialoog heeft ten doel het wederzijdse begrip over onze rechtsstelsels te bevorderen en een gemeenschappelijk referentiekader te ontwikkelen dat doeltreffender samenwerking bij de bestrijding van het terrorisme mogelijk maakt.

4. GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Ernstige en georganiseerde criminaliteit staat onverminderd op de agenda van de politieke dialoog van de EU met vele landen en regionale en internationale organisaties. Door de EU gefinancierde bijstandsprogramma's en GVDB-missies hebben de politieke richtsnoeren in de praktijk helpen omzetten. Deze acties zijn tevens bedoeld als aanvulling op de (interne) EU-beleidscyclus voor georganiseerde en ernstige internationale criminaliteit 2011-2013 en de nieuwe toekomstige beleidscyclus 2014-2016.

In het kader van de uit het stabiliteitsinstrument gefinancierde cocaïneroute- en heroïneroute-programma's is verder werk gemaakt van de opbouw van rechtshandhavingscapaciteit en internationale banden langs beide routes. Het ging onder meer om een nieuw proefproject inzake mensenhandel in vier landen op de "heroïneroute" (Azerbeidzjan, Bosnië en Herzegovina, de Republiek Moldavië en Turkije), mede ter ondersteuning van de nieuwe EU-strategie voor de uitroeiing van de mensenhandel 2012-2016 en de daarmee verband houdende omschrijving van prioritaire landen en regio's⁸⁶.

Het met 16,5 miljoen euro gefinancierde programma voor kritieke zeeroutes bestrijkt 17 kustlanden van de westelijke Indische Oceaan, Zuidoost-Azië en de Golf van Guinee. Met dit programma worden de capaciteiten voor informatiedeling en de handhavingsfuncties van kuststaten verbeterd om te komen tot een veiliger en beter beveiligd zeevervoer, onder meer door piraterij en gewapende overvallen op zee tegen te gaan. Een aantal nieuwe acties is in de loop van 2012 op stapel gezet, waaronder het opleiden van kustwachten in de Golf van Guinee in een poging om aanvallen van piraten voor de westelijke kust van Afrika een halt toe te roepen.

⁸⁶ In het kader van het cocaïnerouteprogramma zijn er nu drie gezamenlijke luchthaventaskforces (Joint Airport Interdiction Task Forces) operationeel in Kaapverdië, Senegal en Togo ter ondersteuning van de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit op de cocaïneroute (36 landen in West-Afrika en Latijns-Amerika en het Caribisch gebied). Er is tevens een nieuw project met Interpol gelanceerd voor de oprichting van een regionaal politie-informatiesysteem in West-Afrika en er is een nieuw engagement aangegaan ter voorkoming van het misbruik van drugsprecursoren (Latijns-Amerika). Deze programma's maken deel uit van de evenwichtige geïntegreerde EU-aanpak van drugs, zoals andermaal bevestigd in de nieuwe EU-drugs-strategie 2013-2020.

5. CYBERBEVEILIGING

In de loop van 2012 zijn de voorbereidende werkzaamheden voor de (in februari 2013 aangenomen) mededeling inzake een EU-strategie inzake cyberveiligheid verricht, met onder meer eerste stappen in de richting van capaciteitsopbouw in derde landen en internationale outreach⁸⁷. De EU heeft actief deelgenomen aan de voorbereidingen voor de tweede internationale conferentie over cyberspace die in Boedapest is gehouden. De HV/VV heeft tijdens die conferentie het woord genomen en erop gewezen dat een open en vrij internet belangrijk is, maar dat tegelijkertijd de strijd tegen cybercriminaliteit en andere cyberdreigingen moet worden opgevoerd. Onderwerpen van dezelfde strekking zijn tevens door de EU aan de orde gesteld tijdens de eerste bijeenkomst van de cybertaskforce EU-China in september in Peking. Het tweede overleg tussen de EU en India over cyberbeveiliging en cybercriminaliteit heeft in oktober in Delhi plaatsgevonden.

6. ENERGIEZEKERHEID

De Commissie heeft in 2012 nauw met de EDEO samengewerkt bij de uitvoering van de vervolgmaatregelen die zijn geformuleerd in de mededeling van de Commissie, in samenwerking met de HV/VV, over energievoorzieningszekerheid en internationale samenwerking (september 2011)⁸⁸, overeenkomstig de conclusies van de Raad van november 2011 inzake het versterken van de externe dimensie van het energiebeleid van de EU⁸⁹.

⁸⁷ Het Europees Parlement heeft op 12 juni 2012 een resolutie over de bescherming van kritieke informatie-infrastructuur - bereikte resultaten en volgende stappen: naar mondiale cyberveiligheid (P7_TA(2012)0237), en op 22 november 2012 een resolutie over cyberveiligheid en -defensie (P7_TA(2012)0457) aangenomen.

⁸⁸ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's inzake energievoorzieningszekerheid en internationale samenwerking – "Het energiebeleid van de EU: verbintenissen met partners buiten onze grenzen", COM(2011) 539 def., 07.09.2011.

⁸⁹ Conclusies van de Raad inzake het versterken van de externe dimensie van het energiebeleid van de EU - 3127e zitting van de Raad (Vervoer, Telecommunicatie en Energie - punten in verband met energie) - Brussel, 24 november 2011. Het Europees Parlement heeft op 12 juni 2012 een resolutie aangenomen over samenwerking op het gebied van energiebeleid met partners buiten onze grenzen: een strategische benadering van gegarandeerde, duurzame en concurrerende energievoorziening (P7_TA(2012)0238).

Op 5 december 2012 heeft de vierde zitting van de Energieraad **EU-VS** in Brussel plaatsgevonden (vervolg van de vorige zitting in november 2011 in Washington). De agenda was opgebouwd rond het drievoudige mandaat van de Energieraad, namelijk energiezekerheid, energiebeleid en energietechnologie, met een sterke klemtoon op de gevolgen van de "schaliegas/schalieolierevolutie in de VS", energieontwikkelingen in de buurlanden van de EU en de gebieden inzake energiebeleid en energietechnologie waarop de EU en de VS kunnen samenwerken. De EU heeft een duidelijk standpunt ingenomen met betrekking tot haar energiebelangen en het ruimere mondiale probleem van de klimaatverandering. Onder meer de nauwe samenwerking met de VS over sancties tegen Iran in 2012 werd door beide partijen beschouwd als een goed voorbeeld van gecoördineerde energiediplomatie.

De energiebetrekkingen van de EU **met Rusland** zijn nog altijd gekenmerkt door een sterke onderlinge afhankelijkheid: Rusland is de belangrijkste externe energieleverancier van de EU en de EU is de grootste externe afnemer van Russische olie en gas. Het Southstream-project is op 7 december 2012 officieel van start gegaan en Gazprom heeft dit jaar de onderhandelingen met Servië, Hongarije, Slovenië en Bulgarije afgerond. In oktober 2012 is de tweede Nordstream-gaspijplijn ingehuldigd, waarmee jaarlijks tot 55 miljard kubieke meter Russisch gas tot bij de Europese consumenten zal worden gebracht. De Europese Commissie heeft besloten een formeel onderzoek in te stellen om na te gaan of Gazprom de concurrentie op de Midden- en Oost-Europese gasmarkten verstoort en zo de antitrustregels overtreedt. Tot slot zijn in februari 2012, op basis van een EU-mandaat, ook onderhandelingen begonnen over overeenkomsten tussen de EU-Rusland en **Belarus** over het beheer van elektriciteitsnetten in het Oostzeegebied.

Oekraïne is op 1 februari 2011 toegetreden tot de Energiegemeenschap en heeft sinds februari 2012 enige vooruitgang met de achterop geraakte hervorming van de energiesector geboekt conform het Energiegemeenschapsverdrag, onder meer door maatregelen te nemen voor de ontvlechting van Naftogas. Het versterken van de energietransportnetten is nog steeds een belangrijk onderdeel van de strategie van de EU voor Centraal-Azië. In 2012 is er voortgang gemaakt met de uitvoering van het in september 2011 door de Europese Unie goedgekeurde mandaat om te onderhandelen over een juridisch bindende overeenkomst tussen de EU, Azerbeidzjan en Turkmenistan voor de aanleg van een trans-Kaspische gaspijpleiding. Een positieve ontwikkeling in die richting was de ondertekening door Turkije en Azerbeidzjan, op 28 juni 2012, van de intergouvernementele overeenkomst voor de bouw van TANAP (trans-Anatolische pijplijn) om gas van de Oost-Turkse grens naar de West-Turkse grens te transporteren en aldus te zorgen voor een stabiele doorvoer in het gehele land.

De EU heeft in 2012 de bilaterale betrekkingen met **Irak** verbeterd door op 11 mei 2012 de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst te ondertekenen, en zij wil nu de samenwerking verdiepen, meer bepaald op energiegebied, door Irak te helpen bij het benutten van zijn enorme potentieel. Sommige projecten lopen reeds, zoals de oprichting van een energietechnologiecentrum EU-Irak.

7. KLIMAATVERANDERING EN VEILIGHEID

In 2012 is verder uitvoering gegeven aan de conclusies van de Raad van 11 juli 2011, waarin wordt verzocht om een versterkte EU-klimaatdiplomatie en voorrang wordt gegeven aan drie actie-terreinen, waaronder de koppeling tussen klimaatverandering, schaarste van natuurlijke hulpbronnen en internationale veiligheid door middel van preventieve diplomatie en specifieke samenwerkingsmaatregelen⁹⁰. Pleitbezorging met als doel de uitdagingen op het gebied van klimaatveiligheid steeds meer onder de aandacht te brengen, is een speerpunt gebleven in bilaterale en regionale politieke dialogen, bijvoorbeeld met de VS, alsook door de deelname van de EDEO en de militaire staf van de EU aan specifieke beleidsevenementen. De EDEO heeft tevens deelgenomen aan de werkzaamheden inzake klimaatveiligheid van de commissie AFET/SEDE van het Europees Parlement. Er is verder steun verleend aan de analyse en de beheersing van klimaatveiligheidsrisico's in kwetsbare regio's en landen, onder meer door toegepast onderzoek en dialoog op regionaal niveau te ondersteunen, zoals bijvoorbeeld in het kader van het multidisciplinaire onderzoeksproject "Climate Change, Hydro-Conflicts & Human Security - CLICO" dat betrekking heeft op kritieke plekken qua klimaatveiligheid en waterzekerheid in de Sahel, het Middellandse Zeegebied en het Midden-Oosten. Voorts is er in 2012, met de steun van het stabiliteitsinstrument, een nieuw driejarig regionaal programma van start gegaan met landen in Oost-Europa, de zuidelijke Kaukasus en Centraal-Azië. De werkzaamheden hiervoor worden uitgevoerd via het ENVSEC-consortium (initiatief milieu en veiligheid) waarin de OVSE en verschillende VN-agentschappen worden samengebracht. De activiteiten zijn toegespitst op het beoordelen van lokale risico's, politieke outreach en capaciteitsopbouw in samenwerking met overheden en belanghebbenden uit het maatschappelijk middenveld van de regio.

⁹⁰ Het Europees Parlement heeft op 22 november 2012 een resolutie aangenomen over de rol van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid bij klimaatgedreven crises en natuurrampen (P7_TA(2012)0458).

8. WATERZEKERHEID

Het onderwerp waterzekerheid heeft in 2012 aan belang gewonnen. In september 2012 is er een strategische bespreking over waterzekerheid gehouden in het kader van de Gymnich-bijeenkomst (van de ministers van de Buitenlandse Zaken van de EU en de HV/VV) in Paphos (Cyprus). Men was het erover eens dat het aanpakken van de diepere oorzaken, met name klimaatverandering en de druk die uitgaat van demografische en economische ontwikkelingen, centraal moet staan in de internationale en Europese inspanningen om de wateruitdagingen aan te gaan. Men was het er echter ook over eens dat water een belangrijke factor is van spanningen en conflicten en van internationale veiligheid, en derhalve is de EU verzocht meer in te zetten op conflictpreventie-inspanningen voor regionale en grensoverschrijdende watergebieden en een coöperatieve en duurzame waterhuishouding te bevorderen.

Om een beter inzicht te krijgen in de reeds lopende inspanningen van de EU en de lidstaten op het gebied van waterzekerheid, en als opstap naar de ontwikkeling van een duidelijker inzet in het buitenlandbeleid, is eind 2012 begonnen met een waterzekerheidsinventarisatie. Deze exercitie waaraan de EU en de lidstaten meewerken, is bedoeld om een overzicht te krijgen van wie wat doet. De inventarisatie zal naar verwachting begin 2013 worden afgerond.

In september 2012 heeft de HV/VV, samen met de minister van Buitenlandse Zaken van de VS Hillary Clinton en de Verenigde Naties, een bijeenkomst over waterzekerheid voorgezeten in de marge van de Algemene Vergadering van de VN in New York. De deelnemers waren het in ruime mate eens over het belang van water voor stabiliteit en ontwikkeling én voor vrede en veiligheid, en kwamen overeen de gezamenlijke inspanningen voor de aanpak van de uitdagingen op het gebied van waterzekerheid op te voeren.

Op 25 juni heeft de Raad bij de toetsing van de EU-strategie voor een nieuw partnerschap met Centraal-Azië, die de Europese Raad in 2007 heeft aangenomen, bevestigd dat milieu en water speerpunten zijn voor de inspanningen van de Europese Unie in de regio. De inzet van de EU op het gebied van waterzekerheid in Centraal-Azië heeft in 2012 een verdere impuls gekregen, onder meer door het bezoek van de HV/VV aan de regio in november 2012.

C. BIJDRAGE AAN EEN EFFECTIEVERE MULTILATERALE ORDE

Omdat de EU onderkent dat mondiale uitdagingen mondiale oplossingen vergen, is zij multilaterale oplossingen onvoorwaardelijk blijven steunen, zoals ook blijkt uit het Verdrag van Lissabon. De door de Raad op 22 oktober 2011 aangenomen algemene regeling voor het afleggen van verklaringen van de EU in internationale organisaties is in de loop van 2012 in de praktijk toegepast en positief gebleken. Een samenhangend optreden van de EU in multilaterale fora blijft een prioriteit.

1. VERENIGDE NATIES

De EU heeft haar interne inspanningen voortgezet ter verbetering van de praktische uitvoering van de modaliteiten van de in mei 2011 aangenomen Resolutie 65/276 van de Algemene Vergadering van de VN over de deelname van de EU aan de werkzaamheden van de VN. De EU heeft ten volle gebruik gemaakt van de bepalingen van Resolutie 65/276 en heeft actief deelgenomen aan de Algemene Vergadering van de VN en de commissies en werkgroepen daarvan, alsook aan internationale bijeenkomsten en conferenties die onder auspiciën van de Algemene Vergadering zijn belegd en aan conferenties van de Verenigde Naties. Mede door het optreden van de EU zijn de modaliteiten en de toepassing van de resolutie beter in de praktijk verankerd.

In haar prioriteiten voor haar werkzaamheden in de VN⁹¹ heeft de EU bevestigd dat het zorgen voor een sterke en efficiënte VN aan de top van het internationale bestel haar algemeen doel blijft.

⁹¹ Het Europees Parlement heeft zijn aanbeveling aan de Raad betreffende de 67e Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 13 juni 2012 aangenomen (A7-0186/2012). De Raad heeft de EU-prioriteiten voor de 67e Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen tijdens zijn zitting van 23 juli 2012 (doc. 12851/12).

Op het gebied van vrede en veiligheid is de implementatie van het concept "verantwoordelijkheid om te beschermen" een belangrijke prioriteit van de EU bij de VN gebleven. De EU is werk blijven maken van de toepassing van dit concept in haar instrumenten en beleid. Op het gebied van crisis-beheersing zijn de EU en de VN systematisch blijven nagaan hoe de EU de vredeshandhaving door de VN verder kan ondersteunen, en de EU is steun blijven verlenen aan vredesopbouw door de VN, met name via de VN-Commissie voor vredesopbouw. De EU heeft bijgedragen tot het positieve resultaat van de allereerste bijeenkomst op hoog niveau van de Algemene Vergadering van de VN over de rechtsstaat op nationaal en internationaal niveau in september 2012. Bij die gelegenheid hebben de EU en haar lidstaten op talrijke gebieden toezeggingen gedaan om de rechtsstaat op internationaal en nationaal niveau te versterken, zowel binnen de EU als daarbuiten door steun aan derde landen te verlenen. De meeste toezeggingen moeten uiterlijk in 2014 of 2015 worden uitgevoerd.

Mensenrechten komen reeds elders in dit verslag uitvoerig aan bod, en hier volstaat het eraan te herinneren dat de bevordering van mensenrechten, democratie en de rechtsstaat in 2012 de rode draad is gebleven in het optreden van de EU in de VN. De EU heeft met succes geijverd voor steun voor de resolutie van de 67e Algemene Vergadering van de VN over de doodstraf, alsook voor de landeninitiatieven van de EU inzake mensenrechtensituaties in de Derde Commissie; zij is zich ook bij derde landen sterk blijven maken voor kernprioriteiten zoals vrijheid van godsdienst of geloof, om de verworvenheden van resoluties die door de EU in de Algemene Vergadering en de Mensenrechtenraad zijn ingediend, te bevestigen en verder te ontwikkelen.

Op het gebied van duurzame ontwikkeling waren het toezicht op de voortgang van de resultaten van Rio+20 en de voorbereidingen van het post 2015-raamwerk voor ontwikkeling belangrijke prioriteiten. Er moet absoluut voor gezorgd worden dat deze twee processen geen afzonderlijke werkterreinen vormen, maar dat zij in één overkoepelend kader worden samengebracht. De EU heeft zich ingespannen om te zorgen voor een coherent en geconcentreerd discours in alle VN-organen en -fora met betrekking tot initiatieven die verband houden met governance, inclusief mondiale economische governance, toezicht op de voortgang van de resultaten van Rio+20 en het post 2015-raamwerk voor ontwikkeling. Als onderdeel van de vervolgmaatregelen van Rio+20 heeft de EU de aanneming van de resolutie van de AVVN ter versterking en verbetering van het Milieuprogramma van de VN (UNEP) gesteund. Ook het bestrijden van de klimaatverandering is een hoofddoelstelling van de EU bij de VN gebleven.

De EU was ook voorstander van de hervorming van het VN-bestel. Zij bleef vastbesloten te zorgen voor een efficiënt en effectief beheer van de financiële middelen van de VN, volgens de beginselen begrotingsdiscipline en samenhang, overeenkomstig de hoogste internationale normen, alsook voor versterking van de doeltreffendheid in het veld.

2. OVSE

De EU heeft in het bijzonder de versterking van de OVSE gedurende de hele conflictcyclus (van vroegtijdige waarschuwing tot wederopbouw na conflicten) ondersteund, onder meer via het werk van de Hoge Commissaris voor nationale minderheden en veldmissies van de OVSE. De EU heeft haar waardering uitgesproken voor de inspanningen van de OVSE om de onderhandelingen over het conflict in de Republiek Moldavië volgens de "5+2"-formule nieuw leven in te blazen en voortgang te doen maken, en zij heeft de vorderingen onderkend die tijdens de gesprekken zijn geboekt met betrekking tot een definitieve regeling voor Transnistrië. De EU hechtte ook groot belang aan vorderingen met de menselijke dimensie van de OVSE, onder meer wat betreft het OVSE-Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten en de vertegenwoordiger voor mediavrijheid. De samenwerking met de OVSE werd verder uitgebouwd op gebieden als mediavrijheid, mensenrechten en de aanpak van transnationale dreigingen, ook wat betreft onderwerpen in verband met grensbeheer en -beveiliging en cyberveiligheid.

De EU heeft nog steeds grote waardering voor de rol van de autonome OVSE-instellingen bij het toezien op de nakoming van toezeggingen door de deelnemende OVSE-staten en het verlenen van bijstand aan die staten om daarbij betere resultaten te boeken. Dit behelst ook verkiezingswaarneming in het hele OVSE-gebied. De EU heeft bijgedragen tot een overeenkomst over de rol van de OVSE bij het faciliteren van de deelname aan de Servische verkiezingen door inwoners van Kosovo.

De EU is actief blijven bijdragen aan de dialoog over de toekomst van de Europese veiligheid, onder meer door de besprekingen over het Helsinki+40-proces, en aan de werkzaamheden van de OVSE inzake de versterking en modernisering van wapencontrole en vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen.

Ondanks belangrijke inspanningen van het voorzitterschap en de constructieve opstelling van de EU is het echter niet mogelijk gebleken om in 2012 vorderingen te maken met alle drie de dimensies van de OVSE. De EU betreurt het ten zeerste dat er tijdens de Raad van Ministers in Dublin in december 2012 geen besluiten in verband met de menselijke dimensie konden worden aangenomen, en zij is ontgoocheld dat geen overeenstemming kon worden bereikt over aangelegenheden die het Forum voor Veiligheidssamenwerking aangaan.

3. RAAD VAN EUROPA

De EU is blijven samenwerken met de Raad van Europa (RvE), conform het memorandum van overeenstemming tussen beide organisaties, met name op het gebied van het ENB (met bijzondere aandacht voor het Oostelijk Partnerschap en het zuidelijke Middellandse Zeegebied) en in de Westelijke Balkan, met betrekking tot vraagstukken over democratie, de rechtsstaat en mensenrechten. Vooral op het vlak van justitie en binnenlandse zaken is zij intensief met de Raad van Europa blijven samenwerken in het kader van de uitvoering van het EU-programma van Stockholm, alsook op de terreinen rechtsstaat en democratie, door middel van nauwe samenwerking met de Commissie van Venetië betreffende grondwets hervorming en kiesrechtvraagstukken. Er is doeltreffende samenwerking tot stand gebracht tussen de speciaal vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten en zijn ambtgenoten bij de Raad van Europa, zoals de Commissaris voor de Mensenrechten. Met de in 2011 gestarte faciliteit voor de oostelijke buurlanden, waarvoor 4 miljoen euro is uitgetrokken, worden problemen op het gebied van de hervorming van justitie, cybercriminaliteit en corruptiebestrijding aangepakt. De uitvoering van het gezamenlijke programma ter versterking van de democratische hervormingen in de zuidelijke buurlanden is begin 2012 in Marokko en Tunesië gestart, gevolgd door Jordanië nadat contacten op het politieke en technische niveau hebben geleid tot samenwerkingsovereenkomsten. De onderhandelingen over de toetreding van de EU tot het Europees Verdrag voor de rechten van de mens zijn op basis van EU-voorstellen hervat, na een pauze van één jaar als gevolg van de bespreking binnen de EU over de ontwerpovereenkomst die in 2011 op technisch niveau was bereikt.

D. BEVORDERING VAN MENSENRECHTEN, DEMOCRATIE EN RECHTSSTAAT

2012 was een jaar met ingrijpende veranderingen in het mensenrechtenbeleid van de EU. Met de aanneming van het strategisch kader van de EU en het actieplan inzake de mensenrechten en democratie op 25 juni, heeft de EU bevestigd dat mensenrechten niet alleen in haar grondbeginselen besloten liggen, maar ook de rode draad in haar optreden vormen.

Een strategisch EU-kader voor mensenrechten en democratie

Volgens het **strategisch kader**⁹² zal de EU "de mensenrechten bevorderen op alle gebieden van haar externe optreden, zonder uitzondering". Het kader schetst beginselen, doelstellingen en prioriteiten, die er alle op gericht zijn de doeltreffendheid en de samenhang van het mensenrechtenbeleid van de EU in zijn geheel de komende tien jaar te verbeteren⁹³. Het vormt een geaccepteerde basis voor een daadwerkelijk collectieve inspanning, waar zowel de lidstaten als de instellingen van de EU bij betrokken zijn. Ook de inzet voor een echt partnerschap met de civiele samenleving is in het strategisch kader verankerd.

Het strategisch kader vormde een collectief antwoord van de EU op nieuwe mondiale uitdagingen. In de **gezamenlijke mededeling** van de Europese Commissie en de HV/VV van december 2011 *"Een centrale plaats voor mensenrechten en democratie in het externe optreden van de EU - Voor een meer doeltreffende aanpak"*⁹⁴ wordt uiteengezet hoe belangrijk het is dat mensenrechten op een coherente manier in het extern beleid worden geïntegreerd. In de mededeling staat dat de EU op het vlak van mensenrechten en democratie een principieel standpunt moet innemen met betrekking tot de normen en waarden die zij verdedigt, deze waarden en normen op een creatieve wijze moet behartigen en de vaste wil moet hebben om concrete resultaten te boeken.

⁹² Conclusies van de Raad over mensenrechten en democratie; 3179e zitting van de Raad (Buitenlandse Zaken), Luxemburg, 25 juni 2012.

⁹³ Het Europees Parlement heeft op 18 april 2012 een resolutie aangenomen over het jaarverslag betreffende de mensenrechten in de wereld en het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie, onder meer wat de gevolgen voor het strategisch mensenrechtenbeleid van de EU betreft (P7_TA(2012)0126). Op 13 december 2012 heeft het Europees Parlement een resolutie aangenomen over het jaarverslag 2011 over mensenrechten en democratie in de wereld en het beleid van de Europese Unie ter zake (P7_TA(2012)0503), alsook een resolutie over de toetsing van de mensenrechtenstrategie van de EU (P7_TA(2012)0504).

⁹⁴ Gezamenlijke mededeling van de HV/vicevoorzitter en de Europese Commissie, getiteld: *"Een centrale plaats voor mensenrechten en democratie in het externe optreden van de EU - Voor een meer doeltreffende aanpak"*; COM(2011) 886 definitief.

Het kader gaat vergezeld van een **actieplan** dat 97 acties, onderverdeeld in 36 rubrieken, voor de periode tot en met 31 december 2014 bevat. Een van de toezeggingen die in het actieplan worden gedaan, is dat de EU in haar jaarverslag over mensenrechten en democratie in de wereld zal meedelen in hoeverre de voorgenomen doelstellingen zijn verwezenlijkt.

Mensenrechten in het gehele EU-beleid

In het kader van het nieuwe mensenrechtenpakket is dit jaar een **speciaal vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten** benoemd, om bij te dragen tot de uitvoering van het strategisch kader en het actieplan en om de doeltreffendheid en de zichtbaarheid van het beleid van de EU te vergroten⁹⁵. De heer Stavros Lambrinidis is in september 2012 aangetreden als speciaal vertegenwoordiger en heeft al van zich laten horen, met name wat betreft de strategische partners van de EU, naburige landen en landen in transitie. Hij heeft mensenrechtendialogen met Mexico en de Afrikaanse Unie geleid; heeft zich ingezet voor de verdere uitbouw van de betrekkingen met Rusland en Egypte; heeft deelgenomen aan evenementen op hoog niveau, zoals het eerste VN-forum inzake bedrijfsleven en mensenrechten en de OVSE-vergadering ter uitvoering van de menselijke dimensie; en hij heeft ontmoetingen gehad met mensenrechtenverdedigers, leden van het EP en vertegenwoordigers van lidstaten. Hij heeft steun gegeven aan het werk van de EU op mensenrechtengebieden zoals gender, vrijheid van godsdienst of overtuiging, en vrijheid van meningsuiting.

De EU is in 2012 druk doende geweest om de mensenrechtendimensie verder te integreren in haar optreden, zoals voorzien is in het kader. In alle 140 delegaties en bureaus, alsook in de 15 GVDB-missies en -operaties, zijn thans **aanspreekpunten voor mensenrechten en democratie** aangewezen. In 101 landen zijn verbindingsfunctionarissen voor mensenrechtenverdedigers aangesteld. Ook in elk geografisch directoraat zijn aanspreekpunten voor de mensenrechten aangesteld, die ervoor moeten zorgen dat de mensenrechten op een consistente manier worden geïntegreerd in de werkzaamheden van de volledige EDEO.

⁹⁵ Het Europees Parlement heeft op 13 juni 2012 een resolutie aangenomen over de speciale vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten (P7_TA(2012)0250).

De **gemengde werkgroep** van de Commissie **over de mensenrechten** heeft zich opnieuw zeer actief getoond met betrekking tot het strategisch kader en het actieplan. De meerwaarde van deze groep, die in 2012 enkele bijeenkomsten van de EDEO en de DG's van de Commissie heeft georganiseerd, bestaat erin dat zij een coherent optreden garandeert van de verschillende diensten die over mensenrechtenaangelegenheden gaan.

In 2012 is voor het eerst een **Contactgroep** op hoog niveau **voor de mensenrechten tussen het Europees Parlement, de EDEO en de Commissie** ingesteld, in het kader van de werkzaamheden rond het strategisch kader en het actieplan. De groep heeft voor het eerst vergaderd op 16 april 2012 en heeft meteen haar waarde bewezen als forum voor regelmatige contacten tussen leden van het EP en hoge functionarissen van de EDEO over mensenrechtenkwesties. Daarom is de groep na de aanneming van het strategisch kader en het actieplan blijven bijeenkomen en wordt zij thans als een belangrijk communicatiekanaal beschouwd.

De EU heeft zich dit jaar meer ingespannen om partnerschappen met het **maatschappelijk middenveld** te vormen. Organisaties uit het maatschappelijk middenveld worden systematisch geraadpleegd over alle geplande initiatieven en worden thans nauw betrokken bij de beleidsvorming, bijvoorbeeld wat betreft het opstellen van mensenrechtenrichtsnoeren en de totstandkoming van een integrale aanpak ten aanzien van resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad betreffende vrouwen, vrede en veiligheid.

Het optreden van de EU op dit gebied is uiterst belangrijk, omdat het aandeel van de ngo's in 2012 is geslonken. Maatschappelijke organisaties hebben steeds vaker te maken met ernstige en uiteenlopende beperkingen van de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vereniging vanwege overheden die hen het zwijgen willen opleggen en hun optreden willen belemmeren.

Deze organisaties worden bijgestaan door het Europees instrument voor democratie en mensenrechten (**EIDHR**), dat in 2012 in meer dan 100 landen steun heeft verleend aan mensenrechtenverdedigers, het maatschappelijk middenveld en andere actoren. De Europese Commissie heeft een ontwerpverordening ingediend waarin zij voorstelt om in de periode 2014-2020 1,4 miljard EUR beschikbaar te stellen voor de verdere ondersteuning van deze inspanningen. Over het precieze bedrag en de besteding ervan worden evenwel nog onderhandelingen gevoerd.

De **mededeling van de Commissie** van oktober 2012, getiteld: "**Aan de basis van democratie en duurzame ontwikkeling: het maatschappelijke engagement van Europa in de externe betrekkingen**"⁹⁶ houdt de krachtige belofte in dat de EU méér steun zal verlenen aan maatschappelijke organisaties in partnerlanden, opdat zij hun rol op het gebied van maatschappelijke diensten, transparantie, en als pleitbezorgers voor goed bestuur kunnen vervullen, en kunnen bijdragen tot beleidsvorming. Momenteel worden de acties van de EU in kaart gebracht, met de bedoeling ervoor te zorgen dat zij méér effect sorteren.

Eveneens in oktober 2012 werd het Europees Fonds voor Democratie (EFD) in het leven geroepen om steun te geven aan voorvechters van de democratie die zich inzetten voor een democratische transitie in de Europese buurlanden en daarbuiten⁹⁷. Het fonds is bedoeld als aanvulling op bestaande instrumenten, zoals het EIDHR. Het EFD zal meerwaarde bieden door snel en flexibel steun te verlenen aan actoren die tot dusver niet werden ondersteund, onvoldoende aan bod komen of het moeilijk hebben om steun te verkrijgen uit de bestaande EU-instrumenten; daarbij wordt vooral gedacht aan maatschappelijke organisaties, bewegingen en individuele activisten die zich inzetten voor een pluralistisch meerpartijstelsel, ongeacht hun omvang of formele status.

Het is echter vooral van belang dat het niet bij retoriek en de verslagen van de instellingen blijft; het komt erop aan dat het beleid en de plannen van de EU de mensenrechtensituatie in het veld verbeteren.

Het bevorderen van de universaliteit van de mensenrechten

De EU heeft in 2012 haar betrokkenheid bij de bevordering en bescherming van alle rechten van de mens, zowel burgerlijke en politieke als economische, sociale en culturele rechten bevestigd. Tegen die achtergrond is in december het 14e jaarlijkse **ngo-mensenrechtenforum van de EU** gehouden, waar meer dan 200 gedreven mensenrechtenverdedigers, activisten en beleidsmakers zijn bijeengekomen met de vaste bedoeling om gemeenschappelijke belangen te vertalen in gemeenschappelijke actie. De deelnemers hebben zich gebogen over de rol van regionale mechanismen bij het bevorderen van universaliteit, en aan het forum is actief deelgenomen door vertegenwoordigers van internationale en regionale mensenrechtenmechanismen uit de hele wereld.

⁹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0492:FIN:NL:PDF>

⁹⁷ Het Europees Parlement heeft op 29 maart 2012 een aanbeveling aan de Raad aangenomen over de modaliteiten voor de mogelijke oprichting van een Europees Fonds voor Democratie (EFD) (P7_TA(2012)0113).

De EU is zich op VN-niveau blijven inzetten voor het bevorderen van de universaliteit van de mensenrechten. Zij heeft een lans gebroken voor de bekrachtiging van belangrijke internationale mensenrechtenverdragen en heeft in het kader van de millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling voor de periode na 2015 ook dit jaar aangedrongen op de integratie van mensenrechten, bestuur, democratie en rechtsstaat.

Het is belangrijk dat het universele karakter van de mensenrechten wordt onderkend, willen wij het hoofd bieden aan problemen die de nationale grenzen overstijgen. Een kenmerkende evolutie in 2012 was het ontstaan van nieuwe, en het nog verslechteren van bestaande, **mensenrechtencrises** in de gehele wereld, zoals de verbreiding van repressieve wetgeving in een aantal landen van Oost-Europa en Centraal-Azië of de aanhoudende veiligheids crisis in de Sahel. De situatie in Mali is er in 2012 zienderogen op achteruit gegaan: een staatsgreep en de activiteiten van extremistische gewapende groeperingen hebben geleid tot ernstige schendingen van de mensenrechten. De volledige regio ging gebukt onder grensoverschrijdende politieke onrust, terroristische activiteiten, drugsmokkel en wapensmokkel, die een bedreiging vormen voor de vrede en de veiligheid.

In het licht van de belemmeringen die aan mensenrechtenverdedigers en ngo's werden gesteld, en de aanhoudende ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, heeft de EU alle haar ter beschikking staande instrumenten ingezet om mensen in nood te helpen.

Mensenrechten in alle onderdelen van het externe beleid van de EU

De EU heeft de mensenrechten bevorderd op alle gebieden van haar externe optreden, zonder uitzondering. Ook in 2012 heeft de EU erop toegezien dat politieke kaderovereenkomsten (zowel met geïndustrialiseerde als met niet-geïndustrialiseerde landen) bepalingen over de mensenrechten bevatten, en dat een passend verband werd gelegd met vrijhandelsovereenkomsten. Zelfs in de gevallen waarin het niet makkelijk was om met het betrokken partnerland tot een overeenkomst te komen, werd hierop toegezien. In 2012 zijn dergelijke bepalingen opgenomen in overeenkomsten met Irak, Vietnam, Centraal-Amerika en de Filippijnen⁹⁸.

⁹⁸ Het Europees Parlement heeft op 14 juni 2012 een resolutie aangenomen over de gevallen van straffeloosheid op de Filippijnen (P7_TA(2012)0264).

In het kader van het **gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid** zijn in samenwerking met opleidingsinstellingen van de EU-lidstaten en de civiele samenleving voorbereidende opleidings-modules op het gebied van mensenrechten, bescherming van kinderen en genderkwesties ontwikkeld, die in 2013 volledig operationeel zullen zijn.

Uitvoering van de EU-prioriteiten inzake mensenrechten

Ook in 2012 heeft de EU uiting gegeven aan haar verzet tegen de **doodstraf** en heeft zij alle diplomatieke middelen waarover zij beschikt aangewend om het streven naar een wereldwijde afschaffing te ondersteunen. Het streven naar afschaffing van de doodstraf is één van de topprioriteiten van het strategisch kader en het actieplan mensenrechten en democratie.

Ter gelegenheid van de Werelddag/Europese dag tegen de doodstraf (10 oktober) hebben de EU en de Raad van Europa een gezamenlijke verklaring doen uitgaan waarin zij herhalen dat zij in alle omstandigheden tegen het gebruik van de doodstraf zijn, en dat zij streven naar de wereldwijde afschaffing van de doodstraf. Vertegenwoordigingen van de Unie in de hele wereld vroegen aandacht voor dit thema met een groot aantal seminars, persconferenties, tentoonstellingen en bijeenkomsten.

De EU heeft haar verzet tegen de doodstraf ook nu weer in alle bevoegde fora, in het bijzonder de VN, de OVSE en de Raad van Europa, naar voren gebracht. Door middel van intensief lobbywerk en contacten hebben de EU en haar lidstaten actief deelgenomen aan het verbond van regio's dat zich inzette voor Resolutie 65/206 van de Algemene Vergadering van de VN (21 december 2010), waarin opnieuw de eis werd gesteld voor een moratorium op de voltrekking van de doodstraf. De resolutie werd aangenomen met een (in vergelijking met soortgelijke resoluties in 2007, 2008 en 2010) ongekend aantal stemmen vóór (111), 41 stemmen tegen en 34 onthoudingen.

Er is verder gewerkt aan het formuleren van nieuwe **mensenrechtenrichtsnoeren**, en aan het ontwikkelen van de bestaande richtsnoeren. Deze praktische instrumenten zijn bedoeld om de vertegenwoordigingen van de EU ter plekke hulp te bieden bij het bevorderen van het mensenrechtenbeleid. De richtsnoeren inzake de vrijheid van godsdienst of overtuiging kwamen het eerst aan de beurt. Vervolgens is werk gemaakt van het omzetten van de instrumenten voor de rechten van lesbiennes, homo- en biseksuelen, transgenders en intersekse⁹⁹ (LGBTI) in richtsnoeren; de richtsnoeren voor een EU-beleid ten aanzien van derde landen inzake foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing zijn ook herzien. In diezelfde context werd in 2012 de nota met richtsnoeren inzake handicaps en ontwikkeling geactualiseerd.

Kinderen bekleden een prominente plaats op de mensenrechtenprioriteitenlijst van de EU. Via het programma "Investeren in mensen" en het EIDHR zijn in meer dan 50 landen talrijke kindgerichte projecten gefinancierd. De EU is bijvoorbeeld van start gegaan met de uitvoering van 15 projecten ter bestrijding van kinderarbeid, waarvoor ongeveer 11,1 miljoen EUR werd uitgetrokken.

De EU heeft in 2012 een wereldwijde lobbycampagne gevoerd ter bevordering van de bekrachtiging van de twee facultatieve protocollen bij het Verdrag inzake de rechten van het kind en IAO-Verdrag nr. 182 voor de uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid. Verder is ervoor gezorgd dat 18 landen de diverse instrumenten hebben bekrachtigd.

⁹⁹ Het Europees Parlement heeft op 5 juli 2012 een resolutie aangenomen over geweld tegen lesbiennes en de rechten van lesbiennes, homo- en biseksuelen, transgenders en intersekse (LGBTI) in Afrika (P7_TA(2012)0299).

Genderkwesties¹⁰⁰ stonden hoog op de agenda in 2012. Ook in 2012 heeft de EU zich in het kader van mensenrechtendialogen en bij het overleg met partners actief ingezet voor de rechten van vrouwen. Er is een tweede verslag over de uitvoering van het actieplan van de EU inzake gendergelijkheid en empowerment van vrouwen in de ontwikkelingssamenwerking opgesteld, dat in november 2012 is aangenomen. Het verslag bevat concrete voorbeelden van de integratie van genderkwesties in de geografische instrumenten van de EU. Eveneens op het gebied van empowerment hebben de EU en 12 medeoprichtende leden zich in september geschaard achter het Partnerschap voor een gelijke toekomst, dat in de eerste plaats streeft naar het verwezenlijken van de politieke participatie van vrouwen en hun economische emancipatie.

De EU heeft ook dit jaar een leiderschapsrol vervuld wat betreft de uitvoering van haar integrale benadering ten aanzien van Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad inzake vrouwen, vrede en veiligheid. Zij heeft zich dit jaar in meer dan 70 landen actief ingezet voor de kwestie van vrouwen, vrede en veiligheid en heeft voor een bedrag van ongeveer 200 miljoen EUR steun gegeven voor de opstelling en uitvoering van nationale actieplannen, financiering voor niet-gouvernementele organisaties en opleiding voor overheidsinstanties¹⁰¹.

De EU heeft in juni 2012 een **Strategie voor de uitroeiing van mensenhandel (2012-2016)** aangenomen, waarin zij voor een op de mensenrechten gerichte en genderspecifieke benadering kiest. De strategie berust op een integrale aanpak die gericht is op het voorkomen van mensenhandel, de vervolging van daders, de bescherming van slachtoffers en partnerschappen met de diverse betrokken actoren, onder meer de civiele samenleving.

¹⁰⁰ Op 15 juni 2012 vond in Brussel de jaarlijkse vergadering van de adviseurs mensenrechten en genderkwesties in het kader van het GVDB-beleid plaats. Adviseurs uit nagenoeg alle missies of operaties hadden er hun werk gepresenteerd en met name drie thema's besproken: opleiding en middelen, samenwerking met de civiele samenleving en interne/organisatorische aangelegenheden, waaronder de betrekkingen met het hoofdkwartier. Alle planningsdocumenten voor civiele GVDB-missies bevatten een duidelijke verwijzing naar mensenrechten/genderkwesties en vraagstukken op het gebied van vrede en veiligheid; de helft van de mandaten en 60% van de missieverslagen bevatten eveneens een duidelijke verwijzing naar deze aangelegenheden. 60% van de civiele GVDB-missies beschikken over vaste genderadviseurs of contactpunten die zich specifiek bezighouden met de genderaspecten van crisisbeheersing.

¹⁰¹ Het Europees Parlement heeft op 2 februari 2012 een resolutie aangenomen over de situatie van vrouwen in oorlogen (P7_TA(2012)0028).

Wat betreft de **vrijheid van meningsuiting online en offline**¹⁰² heeft de EU in het kader van haar bilaterale betrekkingen met derde landen (Iran, Syrië, China, Egypte, Libië, Vietnam) en op multilaterale fora herhaaldelijk de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting en van de toegang tot het internet, alsook de arrestatie van bloggers veroordeeld. De EU heeft in juni een cruciale rol vervuld om ervoor te zorgen dat de eerste resolutie over de bescherming van de vrijheid van meningsuiting op het internet¹⁰³, waartoe Zweden het voortouw had genomen, door de Mensenrechtenraad werd aangenomen. In het kader van haar "No Disconnect Strategy" heeft de EU verder steun gegeven aan internetgebruikers, bloggers en cyberactivisten onder autoritaire regimes.

Onderwijs

Onderwijs was een van de belangrijkste horizontale punten op de agenda van de Gymnich-bijeenkomst (Paphos, 7 en 8 september 2012). De HV/VV verwees naar onderwijs als een belangrijke horizontale aangelegenheid die tot uiting moet komen in de integrale aanpak van het buitenlands beleid. Benadrukt werd vooral dat onderwijs als "zachte kracht" de mogelijkheid heeft om samenlevingen te transformeren en centraal moet staan in het buitenlands beleid van de EU. Dit geldt met name voor conflictpreventie, optreden in conflictgebieden en landen in transitie. Bezorgdheid werd uitgesproken over het feit dat de participatiegraad van vrouwen en meisjes in het onderwijssysteem laag is, en benadrukt werd dat de middelen moeten worden toegespitst op onderwijsinfrastructuur.

Samenwerking met bilaterale partners

De EU heeft er in 2012 naar gestreefd om door middel van dialoog en een op maat gesneden aanpak ter plaatse invloed te kunnen uitoefenen.

¹⁰² Het Europees Parlement heeft op 11 december 2012 een resolutie aangenomen over "Een strategie voor digitale vrijheid in het buitenlandbeleid van de EU" (P7_TA(2012)0470).

¹⁰³ A/HRC/20/L.13 The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G12/147/10/PDF/G1214710.pdf?OpenElement>.

In de loop van het jaar zijn 30 specifieke **mensenrechtendialogen** en overlegondes gehouden, waarbij zorgpunten aan de orde zijn gesteld met partnerlanden. Naast de mensenrechtendialogen vonden tevens studiebijeenkomsten met de civiele samenleving plaats in Brazilië, Georgië, Indonesië en Mexico. De HV/VV en de EDEO hebben in 2012 talrijke verklaringen afgelegd en bij tal van andere gelegenheden zijn achter de schermen diplomatieke inspanningen geleverd.

De delegaties van de Europese Unie hebben 140 **landenstrategieën inzake mensenrechten** toegestuurd, die onder de lidstaten zijn verspreid. De Raad heeft in november de eerste 48 strategieën goedgekeurd. Hoewel moet worden toegegeven dat het proces voor de goedkeuring veel tijd in beslag neemt, zijn alle strategieën door de EU-missiehoofden opgesteld en worden zij reeds uitgevoerd, en zullen de eerste verslagen over de uitvoering van de strategieën wellicht begin 2013 worden gepresenteerd, op basis van een evaluatie van de situatie ter plaatse.

Werken via multilaterale instellingen

De **Verenigde Naties** zijn het meest geschikte forum om ervoor te zorgen dat universele mensenrechten als zodanig worden erkend, dat wil zeggen als rechten die van toepassing zijn op elke vrouw, elke man en elk kind, ongeacht waar zij leven.

Ook in 2012 heeft de EU een actieve rol gespeeld in de mensenrechtenfora van de VN. Vanuit het perspectief van de EU waren de drie zittingen van de **Mensenrechtenraad** in 2012 zeer succesvol ¹⁰⁴. De EU heeft resoluties over Syrië, Myanmar/Birma, de Democratische Volksrepubliek Korea (samen met Japan) en Belarus ingediend, alsmede thematische resoluties over de vrijheid van godsdienst en overtuiging en de rechten van het kind (samen met GRULAC, de groep van Latijns-Amerikaanse en Caribische landen). Daarnaast heeft zij actieve steun gegeven aan veel andere resoluties over de vrijheid van meningsuiting, onder meer met betrekking tot Sri Lanka, Iran, Eritrea, Ivoorkust en Somalië. De EU heeft het initiatief genomen tot een nieuw landenmandaat en een speciale rapporteur voor Belarus en heeft haar steun gegeven aan de nieuwe speciale rapporteur voor Eritrea. De EU, daarin gesteund door de lidstaten, heeft haar volledige steun gegeven aan het werk van de onderzoekscommissie voor Syrië, heeft ervoor gezorgd dat de nodige mandaten werden verlengd en heeft een klemmende oproep gedaan om ervoor te zorgen dat daders verantwoordelijk worden gesteld en straffeloosheid wordt voorkomen. De rechten van vrouwen waren een van de dominante thematische aangelegenheden en tijdens de 20e Algemene Vergadering heeft de EU samen met Brazilië een druk bijgewoond evenement over verdedigers van de mensenrechten van vrouwen georganiseerd.

¹⁰⁴ Het Europees Parlement heeft op 16 februari 2012 een resolutie aangenomen over het standpunt van het Parlement inzake de 19e zitting van de VN-Raad voor de rechten van de mens (P7_TA(2012)0058).

Tijdens de 67e zitting van de **Algemene Vergadering in New York** zijn alle initiatieven van de EU met grote bijval goedgekeurd. Het initiatief van het verbond van de regio's tegen de doodstraf is aangenomen met de grootste steun tot dusver, zowel wat het aantal stemmen als wat het aantal mede-indieners betreft, waaruit blijkt dat de wereldwijde trend tot afschaffing van de doodstraf zich doorzet. Dankzij goede contacten met het betrokken land is een consensus bereikt over een resolutie over Myanmar/Birma, waarin de gemaakte vorderingen worden onderkend maar tegelijk een aantal resterende aandachtspunten op het gebied van de mensenrechten wordt opgesomd waaraan in de toekomst nog moet worden gewerkt. De tekst over de DVRK werd zonder stemming aangenomen. Een initiatief over Syrië, dat werd ingediend door een brede coalitie van landen onder Arabische leiding, waaronder enkele EU-lidstaten, kreeg ongekende steun. Met de steun van de EU werd een alomvattende resolutie over de mensenrechten in Iran ingediend, die met brede steun is aangenomen. De jaarlijkse resolutie van de EU over de vrijheid van godsdienst of overtuiging werd ook dit jaar bij consensus aangenomen. De Algemene Vergadering heeft tevens een resolutie over de rechten van het kind aangenomen, waarin de klemtoon vooral lag op de rechten van kinderen van inheemse volkeren, en heeft voor het eerst een resolutie aangenomen waarin wordt opgeroepen een einde te maken aan de schadelijke praktijk van genitale verminking van vrouwen – een Afrikaans initiatief dat fors door de EU werd gesteund –, alsook teksten waarin werd opgeroepen een einde te maken aan alle vormen van geweld tegen vrouwen en buitengerechterlijke executies.

Ook dit jaar heeft de EU nauw samengewerkt met **regionale partners** overal ter wereld, zoals de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), de Afrikaanse Unie en de Liga van Arabische Staten, en heeft zij toenadering gezocht tot de Organisatie van Islamitische Samenwerking (OIC). Voor het eerst zijn, voor de periode 2012-2013, EU-prioriteiten voor de samenwerking met de Raad van Europa aangenomen (waarin wordt verwezen naar het tweejaarlijkse werkprogramma van de Raad van Europa). De EU en de Raad van Europa hebben een toenemend aantal gemeenschappelijke programma's op het gebied van de rechtsstaat, democratie en mensenrechten uitgevoerd, die in 2012 goed waren voor een bedrag van 101 miljoen EUR (waarvan gemiddeld 89% door de EU werd medegefinancierd).

Samenwerking binnen de EU

In 2012 is de samenwerking tussen de instellingen van de EU duidelijk opgevoerd.

Op 10 december, dag van de mensenrechten, hebben de voorzitters Van Rompuy, Barroso en Schulz de **Nobelprijs voor de vrede** in ontvangst genomen. In het verlengde daarvan is besloten het geldbedrag waarmee de Nobelprijs gepaard gaat, te besteden aan de financiering van projecten die onderwijs willen bieden aan kinderen die getroffen worden door gewapende conflicten.

De prijs is een grote erkenning voor hetgeen is verwezenlijkt, maar brengt tegelijk duidelijk voor het voetlicht dat alle Europeanen – de instellingen van de EU, de lidstaten en de 500 miljoen Europese burgers – samen moeten werken en meer moeten doen om de mensenrechten te bevorderen en te beschermen, en dit niet alleen binnen de eigen grenzen, maar overal ter wereld.

Democratie en rechtsstaat

Democratie en rechtsstaat maken een integrerend deel uit van het mensenrechtenbeleid van de EU. Ook in 2012 heeft de EU krachtadig steun verleend aan verkiezingsprocessen in de gehele wereld, door **verkiezingswaarnemingsmissies** en **verkiezingsdeskundigenmissies** te zenden, electorale steun te bieden en lokale waarnemers bij te staan. In 2012 heeft de EU in totaal 13 verkiezingswaarnemingsmissies en verkiezingsdeskundigenmissies uitgestuurd. Deze missies hebben een bijdrage geleverd aan de steun voor democratie in buurlanden van de EU (verkiezingswaarnemingsmissie in Algerije, electoraal evaluatieteam in Libië, en verkiezingsdeskundigenmissie in Egypte), toegezien op de machtsoverdracht aan de oppositie (verkiezingswaarnemingsmissie en verkiezingsdeskundigenmissie in Senegal, verkiezingsdeskundigenmissie in Mexico), alsook op de consolidatie van de democratie in kwetsbare staten (verkiezingswaarnemingsmissie in Oost-Timor en Sierra Leone).

Er zijn meer inspanningen gedaan om ervoor te zorgen dat de aanbevelingen van de verkiezingsmissies van de EU systematisch worden opgevolgd. Alle geografische werkgroepen van de Raad werden hierbij betrokken, en er werden instructies gezonden naar alle delegaties van de EU. Als onderdeel van deze inspanningen heeft de EU in december een eerste electorale follow-upmissie naar Malawi gezonden, met opdracht na te gaan welke vorderingen waren gemaakt met de hervormingen van het kiesstelsel en welk effect de aanbevelingen van de verkiezingswaarnemingsmissie van de EU hadden gehad.

Na de heuglijke doorbraak van democratie en mensenrechten in 2011, met name in de landen van het zuidelijk nabuurschap, volgden in 2012 meer ontnuchterende ervaringen en confrontaties, die duidelijk maken dat er meer dan één verkiezing nodig is om echte democratie tot stand te brengen.

Uit het turbulente verloop van het politieke proces in Egypte blijkt hoe broos de transitie is en hoeveel zaken nog vastere vorm moeten krijgen. Er is duidelijk gebleken dat er een verband bestaat tussen de uitoefening van politieke rechten en burgerrechten en het genot van economische, sociale en culturele rechten - getuige de politieke stelsels die (niet) in staat zijn het welzijn van hun burgers, met inbegrip van vrouwen en leden van minderheden, te verwezenlijken.

De EU heeft met Tunesië (2011), Jordanië (2012) en Egypte (2012) een taskforce in het leven geroepen om de democratische transitie in deze landen de broodnodige politieke en economische steun te geven. Op deze manier heeft de EU aangetoond dat zij bereid is zich als een echte partner op te stellen, maar alleen indien wordt gegarandeerd dat de mensenrechten en de democratische beginselen worden geëerbiedigd.

In de loop van het jaar heeft de EU getracht alle instrumenten waarover zij beschikt - gaande van politiek dialoog over ontwikkelingssamenwerking tot sancties - aan te wenden om mensenrechten en democratie volledig te laten eerbiedigen. Om gevolg te geven aan de conclusies van de Raad van december 2009¹⁰⁵ is verder gewerkt aan een meer coherente aanpak van de steun voor democratie. In oktober is een geconsolideerd gezamenlijk verslag over de uitvoering van de actieplannen ter ondersteuning van democratie in negen proefprojectlanden aangenomen. De lering die hieruit is getrokken zal worden gebruikt wanneer begin 2013 van start wordt gegaan met een tweede generatie landen.

Democratie en de rechtsstaat zijn onlosmakelijk verbonden met **ontwikkeling**. De EU is in 2012 voortgegaan met haar beleid voor toekomstige ontwikkelingssamenwerking, de zogeheten Agenda voor verandering¹⁰⁶, waarin wordt benadrukt dat **een op de mensenrechten gebaseerde aanpak van ontwikkeling** moet worden gesteund en ervoor moet worden gezorgd dat het proces van ontwikkeling op een inclusieve manier verloopt. Ook in de zogeheten "richtsnoeren voor begrotingssteun"¹⁰⁷ worden mensenrechten, bestuur en democratie naar voren geschoven als centraal aandachtspunt voor de ontwikkelingssamenwerking van de EU.

¹⁰⁵ Conclusies van de Raad over de ondersteuning van de democratie in de externe betrekkingen van de EU – Naar meer samenhang en effectiviteit (doc. [16081/09](http://register.consilium.europa.eu/pdf/nl/09/st16/st16081.nl09.pdf))
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/nl/09/st16/st16081.nl09.pdf>.

¹⁰⁶ Conclusies van de Raad "Het effect van het EU-ontwikkelingsbeleid vergroten: een agenda voor verandering (3166e zitting van de Raad Buitenlandse Zaken, Brussel, 14 mei 2012).

¹⁰⁷ Conclusies van de Raad, "De toekomstige aanpak inzake EU-begrotingssteun aan derde landen"; 3166e zitting van de Raad (Buitenlandse Zaken), Brussel, 14 mei 2012.

Op 22 en 23 november 2012 is in Brussel een studiebijeenkomst over het thema 'rechtsstaat' gehouden voor deskundigen inzake GVDB-missies. Het was de eerste keer dat het civiel plannings- en uitvoeringsvermogen (CPCC) een dergelijk evenement rond dit thema organiseerde. Tijdens de studiebijeenkomst is nader ingegaan op de problemen waarmee het CPCC wordt geconfronteerd in zijn tien missies in Europa, Afrika, het Nabije en het Midden-Oosten die bijdragen tot de verdere ontwikkeling van de rechtsstaat. Het CPCC bood op die manier een forum om zienswijzen uit te wisselen, van gedachten te wisselen en een netwerk van betrokken actoren en deskundigen op te bouwen met het oog op vervolgacties op dit gebied¹⁰⁸.

De EU gaf ook in 2012 uiting en nadere invulling aan haar streven om de rechtsstaat te versterken met haar GVDB-missies, waaronder met name EULEX Kosovo, EUPOL Afghanistan, EUJUST Lex Irak and EUPOL COPPS (de bezette Palestijnse gebieden).

E. EFFECTIEVERE, BEKWAMERE EN COHERENTERE CRISISBEHEERSING VIA HET GVDB

In 2012 zijn drie nieuwe civiele missies ontplooid: EUCAP NESTOR, een missie ter ondersteuning van regionale maritieme vermogensopbouw in de Hoorn van Afrika en het westelijk deel van de Indische Oceaan; EUAVSEC South Sudan, een missie ter versterking van de veiligheid op de internationale luchthaven van Juba, en EUCAP Sahel Niger, een missie ter verbetering van de vermogens van de Nigerese veiligheidsdiensten inzake bestrijding van terrorisme en georganiseerde criminaliteit. Voorts is eind 2012 een aanvang gemaakt met de planning van een GVDB-actie in Mali en Libië.

¹⁰⁸ De studiebijeenkomst duurde twee dagen en werd bijgewoond door ongeveer 60 vertegenwoordigers van vijf verschillende missies (EUJUSTLEX IRAQ, EULEX KOSOVO, EUPOL AFGHANISTAN, EUPOL CONGO, EUPOLCOPPS), andere EU-instellingen, de VN, lidstaten, ngo's, opleidingscentra en door onderzoekers.

De staatshoofden en regeringsleiders hebben zich op 14 december 2012 krachtig voorstander getoond van versterking van het vermogen van de EU om als leverancier van veiligheid op te treden, door het aannemen van procedurele conclusies over het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid ter voorbereiding van het debat dat de Europese Raad in december 2013 over veiligheid en defensie zal houden. Met het oog op dit debat heeft de Europese Raad – herinnerend aan zijn vaste voornemen om het GVDB te versterken als essentieel onderdeel van de integrale aanpak van de EU – de hoge vertegenwoordiger (via de EDEO en de EDA) en de Commissie verzocht voor september 2013 verslag uit te brengen over hun respectieve voorstellen en maatregelen om het GVDB te versterken en de beschikbaarheid van civiele en militaire vermogens te verbeteren. In dit verband heeft de Europese Raad drie prioriteiten genoemd: i) de doeltreffendheid, de zichtbaarheid en het effect van het GVDB verbeteren; ii) ontwikkeling van de defensievermogens verbeteren; iii) de Europese defensie-industrie versterken¹⁰⁹.

1. BETER BEREKEND OP ZIJN TAAK

1.1. Concepten voor GVDB-activiteiten

Ook dit jaar zijn tijdig belangrijke inspanningen geleverd om EU-concepten te ontwikkelen, aangezien in 2012 de noodzaak om de vermogens van de EU te ontwikkelen nog is toegenomen, niet het minst vanwege de start van drie nieuwe missies. Concepten zijn essentiële instrumenten, die op diverse gebieden als richtsnoeren en leidraden dienen voor het optreden in het kader van het GVDB. De evaluatie van oude en de ontwikkeling van nieuwe concepten, gebaseerd op de lering die is getrokken uit de eigen crisisbeheersingsmissies van de EU en de ervaringen die door andere internationale actoren zijn opgedaan, dragen bij tot een betere en vlottere planning van nieuwe missies en operaties. Lessen worden vooral getrokken uit de eigen ervaringen van de EU, en zij worden vastgelegd en geïmplementeerd in de vorm van nieuwe of geactualiseerde concepten. Tot het belangrijkste conceptuele werk behoort onder andere de gestarte evaluatie en herziening van het concept voor "GVDB-grensmissies in het kader van civiele crisisbeheersing" en de ontwikkeling van een "concept voor maritieme veiligheidsoperaties"¹¹⁰.

¹⁰⁹ Het Europees Parlement heeft op 22 november 2012 een resolutie aangenomen over de uitvoering van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (P7_TA(2012)0455). Eveneens op 22 november 2011 heeft het Europees Parlement een resolutie aangenomen de EU-clausules inzake wederzijdse verdediging en solidariteit: politieke en operationele dimensie (P7_TA(2012)0456).

¹¹⁰ Het Europees Parlement heeft op 10 mei 2012 een resolutie aangenomen over piraterij op zee (P7_TA(2012)0203).

1.2. Civiele en militaire vermogens

CIVIELE VERMOGENS

In 2012 zijn belangrijke stappen gezet naar de verdere ontwikkeling van de civiele vermogens voor het GVDB. Naarmate de EU evenwel meer diverse en complexe missies - vaak in vijandige omgevingen - blijft inzetten, waarvoor een brede waaier van ervaringen vereist is, blijft verder werk nodig.

In antwoord op een opdracht van de Raad van december 2011, heeft de EDEO, voortbouwend op het werk dat in het kader van de twee civiele hoofddoelen is verricht, een meerjarig programma voor ontwikkeling van civiele vermogens opgesteld om een duurzaam kader voor de ontwikkeling van civiele GVDB-vermogens in het leven te roepen door de verschillende inspanningen met het oog op ontwikkeling van civiele vermogens te bundelen en een structuur voor rapportage en politieke aansturing uit te tekenen ¹¹¹.

In september 2012 is een vierde seminar op hoog niveau over het faciliteren van de inzet van civiel personeel bij GVDB-missies gehouden ¹¹², dat met name was toegespitst op het opvullen van lacunes in civiele GVDB-missies op het gebied van de rechtsstaat. De civiele vermogens hebben in 2012 ook grote politieke aandacht gekregen in het kader van de besprekingen van de directeuren veiligheidsbeleid. Dit zal ook in 2013 het geval blijven.

In 2012 is grote vooruitgang geboekt met het voltooien van de Goalkeeper-softwareomgeving, die de autoriteiten van de lidstaten moet bijstaan bij het opstellen van roosters voor civiel personeel en het benutten van opleidingsmogelijkheden in de gehele Europese Unie ¹¹³, met de bedoeling de inzet van civiele vermogens voor GVDB-missies te faciliteren.

¹¹¹ Het mandaat van de Raad van december 2011 is vervat in document 17991/11 (GVDB – Conclusies van de Raad). Wat betreft het werk in het kader van de twee civiele hoofddoelen, zie het eindverslag over het civiel hoofddoel 2008 (doc. 14807/07) en het eindverslag over het civiel hoofddoel 2010 (doc. 16817/10).

¹¹² De vier seminars (juni 2009, juli 2010, juli 2011, september 2012) vonden plaats in Brussel en waren gericht tot hoge vertegenwoordigers van alle nationale ministeries en diensten die bevoegd zijn voor de detachering van personeel ten behoeve van civiele GVDB-missies. De respectieve verslagen over deze seminars zijn te vinden in de documenten 12018/09 (seminar 2009), 14201/10 (seminar 2010), 16109/11 (seminar 2011) en 15337/12 (seminar 2012). Over de vorderingen van de lidstaten met het faciliteren van de inzet van civiel personeel voor GVDB-missies is in november 2009 en in december 2010 verslag uitgebracht aan de Raad (zie respectievelijk de documenten 15842/09 en 16989/10). Een derde voortgangsverslag zal naar verwachting begin 2013 worden bekendgemaakt.

¹¹³ Het meest recente voortgangsverslag over Goalkeeper staat in document 12312/12. Naar verwachting zal in april 2013 een vierde voortgangsverslag over Goalkeeper worden bekendgemaakt.

In het kader van de sterkere koppeling tussen het GVDB en de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht wordt verder gewerkt aan bewustmaking bij de interne veiligheidsgemeenschap over de personele behoeften van civiele missies, in de vorm van een aantal acties waaraan wordt deelgenomen door lidstaten, EU-agentschappen die over interne veiligheid gaan en EU-instellingen.

Ook is eind 2012 de snelle inzetbaarheid van toekomstige GVDB-missies sterk verbeterd door de inrichting van een GVDB-depot, waarvan het belangrijkste doel zal zijn de missies op korte termijn te voorzien van de uitrusting die essentieel is voor hun snelle inzet en operabiliteit.

Tot slot zijn in het najaar van 2012 de aanbestedingsregels die van toepassing zijn op missies in crisisl landen door de Commissie versoepeld (overeenkomstig de toepasselijke bepalingen van het Financieel Reglement). Hierdoor kunnen de GVDB-missies gemakkelijker voorzien in hun behoeften op het gebied van uitrusting en diensten.

MILITAIRE VERMOGENS

In zijn conclusies van november heeft de Raad opnieuw ertoe opgeroepen om de militaire vermogens ter ondersteuning en bevordering van het GVDB - die het vermogen van de EU om als leverancier van veiligheid op te treden ondersteunen in het kader van een bredere benadering - in stand houden en verder te ontwikkelen. Cyprus heeft verschillende evenementen over militaire vermogens georganiseerd en op deze manier dit thema voorop geplaatst in de besprekingen die in de tweede helft van 2012 op alle niveaus hebben plaatsgevonden.

Na de actualisering van het vermogensontwikkelingsplan van het Europees Defensieagentschap (EDA) in 2011 wordt thans een nieuwe evaluatie voorbereid, die in 2014 zal plaatsvinden en zowel over de inhoud als over de structuur zal gaan.

Onder aansturing van het Militair Comité van de Europese Unie zijn de militaire vermogens van de EU verder ontwikkeld. Het resultaat daarvan is toegelicht in een algemeen voortgangsverslag over de ontwikkeling van de militaire vermogens van de EU¹¹⁴. Tot de belangrijkste verwezenlijkingen behoren het bundelen en delen van militaire vermogens ("Pooling & Sharing"), cyberverdediging, het militaire aspect van het gemeenschappelijk Europees luchtruim, de ontwikkeling van concepten, en logistieke steun voor GVDB-operaties. De belangrijkste tekortkomingen die in het huidige verslag worden gesignaleerd, hebben betrekking op de afgenomen steun voor de snelle reactievermogens van de EU op maritiem gebied en in de lucht, vertraging bij de ontwikkeling op korte termijn van het EU-OPSWAN-systeem ("Operations Wide Area Network"), en de hardnekkige gaten in het rooster van de EU-gevechtsgroepen die een nadelige invloed zouden kunnen hebben op het militaire snelle reactievermogen van de EU.

Ten aanzien van het overzicht van lacunes heeft de Raad in zijn conclusies van november er met klem op gewezen dat de militaire vermogensontwikkeling gericht moet zijn op het aanvullen van lacunes en op de nieuwe GVDB-eisen. Hij heeft het EUMC verzocht in 2013 de lacunes en prioriteiten van de militaire vermogens in kaart te brengen als uitgangspunt voor het vermogensontwikkelingsplan van het Europees Defensieagentschap (EDA), dat informatie verstrekt voor de nationale besluiten over defensie-investeringen voor vermogensontwikkeling.

Bundelen en delen

De inspanningen van de EU blijven gebaseerd op een tweesporenaanpak, waarbij samenwerkingsprojecten worden ontwikkeld en tegelijk de Europese defensiesamenwerking op lange termijn meer systematisch plaatsvindt en verduurzaamd wordt. In dit kader heeft het bestuur van het EDA de vrijwillige gedragscode inzake het bundelen en delen van vermogens aangenomen, die concrete maatregelen bevat om samenwerking te integreren in de nationale besluitvormingsprocessen. Er zijn ook vorderingen gemaakt met de door het EDA gesteunde projecten op het gebied van het bundelen en delen van vermogens. Zo zijn in de loop van 2012 grote stappen gezet, met name op het gebied van het bijtanken in de lucht (ondertekening van een intentieverklaring over de "Uitvoering van een initiatief voor het Europese strategische tankervervoer voor verschillende taken"), helikopteropleidingen (ondertekening van een technische regeling voor het helikopteroefeningsprogramma), opleidingen voor bescherming tegen berm bommen, veldhospitals, maritieme bewaking, satellietcommunicatie (cel voor de aanbesteding), diplomatieke toestemming (ondertekening van een regeling voor diplomatieke toestemming voor militaire transportvluchten van deelnemers door het nationale luchtruim of op het nationale grondgebied).

¹¹⁴ Algemeen voortgangsverslag over de ontwikkeling van de militaire vermogens van de EU in de periode november 2011 - oktober 2012 (doc. 15476/12 van 25 oktober 2012).

In zijn conclusies van november heeft de Raad het voorbereidende werk van de taskforce van de Commissie voor defensie-industrie en -markt verwelkomd, en heeft hij de Europese Commissie en het EDA aangespoord met de lidstaten te werken aan een meer competitieve en transparante defensiemarkt in Europa en aan een sterkere Europese defensie-industrie, en de samenwerking en synergie met betrekking tot onderzoek en technologie op het gebied van tweeeërlei gebruik te stimuleren (ook op gebieden als drones, cyber, maritieme veiligheid, ruimtevaart, energie en milieu).

1.3. Geleerde lessen en beproefde methodes bij het civiele en militaire GVDB

Het systeem om lessen te trekken voor zowel de civiele als de militaire dimensie van het GVDB wordt versterkt. Het EDA heeft op 30 november een reeks documenten gepresenteerd, getiteld "Geleerde lessen: het product verbeteren". Een van de ingediende documenten was een ontwerp-concept voor lessen en beproefde methoden bij het civiele GVDB, waarbij sterker de nadruk wordt gelegd op het garanderen van de concrete implementatie van geleerde lessen en van het omzetten van ervaringen in beproefde methoden, teneinde positieve modellen te kunnen aanbieden.

Om het "product te verbeteren" zijn er ook twee gemeenschappelijke civiele/militaire verslagen opgesteld: het allereerste gemeenschappelijk civiel-militair jaarverslag over geleerde lessen en beproefde methoden en een verslag met thematische lessen betreffende de civiel-militaire ondersteuning door het GVDB van de hervorming van de veiligheidssector (Security Sector Reform - SSR). SSR is een van de belangrijkste actieterrainen van de EU voor het ondersteunen van internationale vrede en veiligheid. De door het directoraat Crisisbeheersingsplanning (CMPD) gepresenteerde verslagen zijn met instemming begroet door het PVC. Daarnaast is een verslag voorgelegd over de lessen die voor het GVDB kunnen worden geleerd uit het door de Europese Commissie gefinancierde opleidingsprogramma voor politie EUPFT 2008-2010. De aanbevelingen uit deze verslagen zullen als richtsnoeren dienen voor de besprekingen over de geleerde lessen en beproefde methoden in 2013.

Verder is in 2012 een databank betreffende civiele en militaire lessen en beproefde methoden op het gebied van het GVDB aangelegd om de uit de geleerde lessen opgedane kennis, ervaringen en beproefde methoden uit te wisselen tussen mensen uit de crisisbeheersingspraktijk. Bij deze uiterst belangrijke exercitie zijn alle belanghebbenden betrokken (Raad, EDEO, Commissiediensten): het debat over de geleerde lessen is voortgezet in 2013; door de EDEO en de Commissie zal een routekaart voor feitelijke verbeteringen ter goedkeuring aan de Raad worden voorgelegd.

1.4. Opleiding en oefeningen

Zowel de EU als de lidstaten hebben in 2012 aanzienlijke inspanningen geleverd om de algemene doelstellingen te verwezenlijken en de opleiding op het gebied van het GVDB te verbeteren voor alle personeelscategorieën die met GVDB-aangelegenheden te maken hebben of voor GVDB-missies en operaties worden ingezet.

De EDEO heeft in mei 2011 voor het eerst een bijeenkomst georganiseerd van de hoofden van de opleidingsdiensten en opleidingsdeskundigen van GVDB-missies en -operaties van de EU-instellingen en de belangrijkste opleidingsaanbieders op het gebied van crisisbeheersing. De bijeenkomst moest netwerking tussen de drie belangrijkste groepen betrokken actoren vergemakkelijken, een gedachtewisseling over beproefde methoden inzake opleiding tijdens missies – en de koppeling daarvan aan de opleidingsfase die aan de missie voorafgaat – mogelijk maken en de bekendheid met de instrumenten waarover de EU beschikt om opleidingen te ondersteunen vergroten. De bijeenkomst werd druk bijgewoond en door de deelnemers bijzonder op prijs gesteld. Voortaan zal elk jaar een dergelijk evenement worden georganiseerd.

Tot de belangrijkste opleidingsactiviteiten behoorden onder andere het voorbereiden van hoge functionarissen op het leiden van mogelijke toekomstige GVDB-missies en -operaties, strategische missieplanning en het integreren van genderkwesties in operationele GVDB-activiteiten.

De integrale aanpak kon nog verder worden uitgebouwd dankzij drie operationele planningscursussen (met name over strategische aspecten) die door de militaire staf van de EU zijn georganiseerd voor deelnemers van alle EU instellingen. De EUMS en de Europese veiligheids- en defensieacademie (EVDA) hebben voor het eerst, én met succes, samen een oriëntatiecursus georganiseerd. De EVDA heeft ook samengewerkt met de Europese Politieacademie (CEPOL) en het Commissieproject "Europe's New Training Initiative for Civilian Crisis Management" (Europa's nieuwe opleidingsinitiatief voor civiele crisisbeheersing), dat onder meer voor verscheidene civiele GVDB-missies opleiding voorafgaand aan de inzet organiseert.

De EDEO en de Commissie hebben in 2012 een voorstel uitgewerkt om de Europese veiligheids- en defensieacademie te versterken en nauwer te betrekken bij de EDEO.

Tegen de achtergrond van de nieuwe omgeving zoals die er na 'Lissabon' uitziet, heeft de EDEO voor het eerst een crisisbeheersingsoefening uitgevoerd ("Multi Layer 2012"), waarbij de drie niveaus van de besluitvorming¹¹⁵ werden geoefend in het kader van een fictieve crisis en de reactie van het GVDB daarop. Doordat bepaalde aspecten van de voorgestelde nieuwe procedures voor crisisbeheersing en van het crisisresponssysteem van de EDEO werden getest, bood de oefening ook in dit opzicht meerwaarde. De lessen die uit deze oefening zijn getrokken, zullen als inbreng dienen voor de evaluatie en de herziening van het beleid en het concept voor EU-oefeningen die in 2013 zullen plaatsvinden.

2. EFFECTIEVER

2.1. Samenwerking met partners bij crisisbeheersing

PARTNERLANDEN

Er werd intensiever werk gemaakt van een inhoudelijke dialoog en samenwerking met derde landen, met inbegrip van strategische partners, en van het ontwikkelen van betrekkingen met nieuwe partners. De lidstaten hebben een reeks aanbevelingen goedgekeurd om de samenwerking op GVDB-gebied met hun partners te verbeteren en te versterken, en er zijn vervolgstappen op deze aanbevelingen nodig. De EU heeft haar dialoog voortgezet met de Europese NAVO-landen die niet tot de EU behoren, andere landen die kandidaat zijn voor toetreding tot de EU, en met verscheidene andere partners, waaronder de VS, Canada, China, Japan, Rusland en Oekraïne, en met de oostelijke en zuidelijke buurlanden van de EU.

Veertien landen (Albanië, Canada, Chili, Kroatië, IJsland, de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Montenegro, Noorwegen, Nieuw-Zeeland, Servië, Zwitserland, Turkije, Oekraïne en de VS) hebben in 2012 deelgenomen aan negen GVDB-missies en -operaties (EUFOR ALTHEA, EUJUST LEX Iraq, EULEX Kosovo, EUPM BiH (mandaat afgelopen op 30 juni 2012), EUPOL COPPS, EUPOL Afghanistan, EUNAVFOR ATALANTA, EUTM SOMALIA en EUSEC RD Congo). De vruchtbare interactie met diverse andere partners bij de bestrijding van piraterij is voortgezet.

¹¹⁵ De drie deelnemende besluitvormingsniveaus waren: het politiek-strategische niveau, het militair-strategische niveau en het operationele niveau.

In de loop van 2012 hebben de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Nieuw-Zeeland en de Republiek Moldavië met de EU een overeenkomst gesloten tot vaststelling van een kader voor hun deelname aan crisisbeheersingsoperaties van de EU ("kaderdeelnameovereenkomsten"). Met Georgië en Zuid-Korea zijn onderhandelingen over kaderdeelnameovereenkomsten gestart.

2.2. Internationale organisaties

EU - NAVO

In 2012 is in het kader van de nauwe samenwerking tussen de NAVO en de EU bij crisisbeheersing overeenkomstig de "Berlijn Plus"-regelingen de GVDB-operatie EUFOR Althea in Bosnië en Herzegovina vlot en efficiënt blijven verlopen.

Zodra duidelijk werd dat de planning met betrekking tot Mali tot een nieuwe militaire operatie van de EU kon leiden, is ervoor gezorgd dat een en ander in volledige transparantie verliep ten aanzien van de Europese bondgenoten die geen lid zijn van de EU, zowel op bilateraal niveau als binnen de daartoe overeengekomen gremia.

De EDEO heeft als waarnemer deelgenomen aan de crisisbeheersingsoefening CMX 12 van de NAVO.

Conform het mandaat van de Europese Raad van september 2010 is in 2012 verder werk gemaakt van de uitvoering van de concrete voorstellen die in 2011 aan de secretaris-generaal van de NAVO zijn toegezonden:

- op heel wat gebieden van de crisisbeheersing zijn persoonlijke contacten uitgebouwd. Nieuwe vormen van vergaderingen op hoog niveau tussen functionarissen hebben bijgedragen tot meer transparantie en tot complementariteit inzake aangelegenheden van gemeenschappelijk belang, niet het minst op gebieden waar de beide organisaties zij aan zij actief zijn;
- briefings door EU-personeel voor werkgroepen van de NAVO over onderwerpen zoals cyber-verdediging of terrorismebestrijding zijn gevolgd door briefings over dezelfde onderwerpen door NAVO-personeel voor EU-groepen; hierdoor waren gedachtewisselingen mogelijk, hetgeen door de lidstaten c.q. leden van de beide organisaties is toegejuicht;
- voorts is - met betrekking tot de defensievermogens - de productieve samenwerking tussen EU- en NAVO-functionarissen over bundeling en uitwisseling en slimme defensieprojecten met het oog op samenhang, wederzijdse versterking en het voorkomen van dubbel werk voortgezet.

EU-VN

Het PVC heeft op 3 juli 2012 zijn fiat gegeven aan het actieplan ter versterking van de GVDB-steun van de EU voor de VN-vredeshandhaving. De EU is in het najaar van 2012 van start gegaan met de uitvoering van het actieplan. In de beginfase lag de klemtoon op de maatregelen die zowel voor de VN als voor de EU een topprioriteit zijn en die binnen een vrij kort tijdsbestek kunnen worden uitgevoerd.

Op 2 februari 2012 vond in Brussel de 12e vergadering van de EU-VN-stuurgroep crisisbeheersing plaats. Dit was de eerste vergadering van de stuurgroep sinds de instelling van de EDEO, en tevens de eerste vergadering na een onderbreking van twee jaar. Punten van bespreking waren de crises in Afrika (Zuid-Sudan, Democratische Republiek Congo, Somalië), alsmede nieuwe afspraken voor het functioneren van de stuurgroep en op het gebied van civiele vermogens. Op 26 november vond in New York een nieuwe vergadering plaats, die andermaal gewijd was aan ontwikkelingen in Afrika: Mali, Somalië en de Democratische Republiek Congo. Er is tevens gesproken over planning en mensenrechten in het kader van vredeshandhaving/crisisbeheersing.

In mei 2012 hebben de HV/VV en de secretaris-generaal van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) een gezamenlijke verklaring over een partnerschap ter bestrijding van piraterij en gewapende overvallen op zee in het westelijke deel van de Indische oceaan ondertekend.

Verder is in het kader van de Contactgroep piraterij voor de kust van Somalië een "coördinatiegroep vermogensopbouw" opgericht waarin de belangrijkste organisaties die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het merendeel van de vermogensopbouwactiviteiten in het westelijke deel van de Indische oceaan zijn samengebracht. Ter vergemakkelijking van het werk van de groep is een voor alle leden toegankelijke internationale databank ingesteld die een overzicht biedt van alle relevante vermogensopbouwactiviteiten in de betrokken regio.

2.3. Satellietcentrum van de Europese Unie (EUSC)

Ook in 2012 bleef het satellietcentrum van de EU een steeds belangrijker rol spelen in het GVDB. Het SATCEN levert analyses van satellietbeelden uit conflictlanden en -regio's ter ondersteuning van het besluitvormingsproces dat leidt tot het starten en uitvoeren van GVDB-missies en -operaties. Het standpunt van de EU inzake Syrië is mede bepaald op basis van een analyse van satellietbeelden over de situatie in het land. Bij de politieke onderhandelingen met Iran waren de controle op de mogelijke proliferatie van massavernietigingswapens en op de ontwikkeling van raketvermogens een extra drukmiddel.

De huidige crises in Noord-Afrika en in het Midden-Oosten hebben geleid tot een hogere werklast voor het centrum. Het SATCEN kreeg in totaal 84 nieuwe taken toegewezen, die resulteerden in meer dan 800¹¹⁶"producten". De EDEO én de lidstaten van de EU hebben baat bij deze ondersteuning.

In 2012 heeft het satellietcentrum aangetoond over het vermogen te beschikken om nagenoeg in real time een VN-operatie in Syrië (UNSMIS) te ondersteunen. Het volgen van de crisis in Syrië bezorgde het centrum het meeste werk (meer dan 300 "producten"). Tijdens deze periode functioneerde het EUSC volgens een crisisregeling (langere werkuren, continudienst en weekendwerk).

Het vermogen van het EUSC krijgt steeds meer erkenning en het aantal verzoeken van internationale organisaties (VN, AU, NAVO) neemt gestaag toe. Het EUSC vormt voor de EU als leverancier van veiligheid een uniek vermogen, dat missies of operaties van EU-partners tijdig kan ondersteunen.

¹¹⁶ 2011: In 2011 was het EUSC goed voor ongeveer 600 "producten".

Op 14 september 2012 heeft de HV/VV aan de Raad een verslag voorgelegd over het functioneren van het satellietcentrum van de Europese Unie. Daarin wordt beklemtoond dat het centrum duidelijk heeft bewezen dat zijn werk waardevol en kwalitatief goed is. Tegelijkertijd wordt opgemerkt dat de recente crises veel hebben geleverd van de operationele vermogens van het centrum, wat zowel de menselijke als de financiële middelen betreft.

3. COHERENTER Civiel-militaire synergie

Het bevorderen van synergie tussen de lidstaten bij de ontwikkeling van civiele en militaire vermogens strekt ertoe een breder operationeel EU-vermogen inzake conflictpreventie en crisis-beheersing tot stand te brengen. Dit omvat een breed scala van maatregelen die onder andere resulteren in het vergemakkelijken van een dubbel gebruik van civiele of militaire vermogens, nieuwe opleidingspakketten voor personeel dat in het operatiegebied wordt ingezet, synergie op het gebied van logistieke ondersteuning, een betere interoperabiliteit tussen civiele en militaire elementen, het beter delen van instrumenten en een overzicht van de lessen die uit operaties worden getrokken, alsook een coherente verslaglegging over de ontwikkeling van vermogens.

In juli 2012 is een verslag over het resultaat van deze maatregelen ter overweging aan het PVC voorgelegd¹¹⁷. Er wordt verder gewerkt aan het prioriteren van de maatregelen en aan het verbeteren van de doeltreffendheid van dit proces.

¹¹⁷ "Promoting Synergies between the EU Civil and Military Capability Development - Progress report on the outcomes of the work plan until the end of first semester 2012" (doc. 12586/12 van 16 juli 2012).

DEEL II: GBVB-VERSLAG 2012: VOORUITBLIK

Het ondersteunen van democratische veranderingen op langere termijn in de zuidelijke buurlanden zal een van de hoofddoelstellingen van het externe optreden van de EU blijven, en daarbij zal worden voortgebouwd op de uitvoering van het Partnerschap voor democratie en gedeelde welvaart waarover in 2011 overeenstemming is bereikt, en de méér-voor-méér-aanpak die deel uitmaakt van het Europees nabuurschapsbeleid. De zogeheten taskforce-aanpak, die de EU, overheden van de regio, internationale financiële instellingen en een breed scala van lokale niet-statelijke actoren samenbrengt, zal verder worden uitgebouwd. Een overgang is een complex proces. De EU dient haar betrokkenheid bij het proces te handhaven en zo nodig op te voeren, ook op kritieke momenten en op de lange termijn.

De recente verontrustende ontwikkelingen, met name in Egypte, tonen aan dat er in de regio nog heel wat problemen zijn die bijzondere aandacht vereisen. De tamelijk complexe transitie die zich momenteel in Tunesië en in Libië voltrekt, zal eveneens onze verdere inzet blijven vereisen. Bij het verlenen van steun aan landen in transitie zal rekening moeten worden gehouden met een gedifferentieerde aanpak, de objectieve behoeften van de partners, lokale culturele tradities en waarden, hetgeen niet wegneemt dat deze steun tegelijk stevig verankerd moet zijn in het stimuleren van de kernwaarden van de EU, bijv. democratie, mensenrechten en inclusiviteit.

Syrië zal voor de nabije toekomst een grote uitdaging blijven. De EU zal zich verder blijven inzetten, nauw met haar internationale partners, vooral de Arabische Liga en de Verenigde Naties, samenwerken, nagaan op welke wijze zij kan helpen een politiek proces op gang te brengen dat een uitweg uit de crisis biedt, en is vastbesloten de slachtoffers van de humanitaire crises en de buurlanden van Syrië te blijven bijstaan.

Er moet nog steeds dringend vooruitgang worden geboekt inzake het vredesproces in het Midden-Oosten, mede tegen de achtergrond van toenemende problemen bij het vrijwaren van de tweestatenoplossing en de groeiende radicalisering in de regio na de omwentelingen die door de Arabische lente van 2011 zijn ingezet. Als een van de leden van het Kwartet voor het vredesproces in het Midden-Oosten zal de EU zich actief blijven inzetten om de partijen opnieuw rond de onderhandelingstafel te brengen, met het oog op een duurzame regeling die gebaseerd is op twee staten die in vrede en veiligheid naast elkaar bestaan. De mogelijkheden voor uitvoering van het Arabisch vredesinitiatief dienen met de partners verder te worden onderzocht. Regionale contacten zullen hierbij van groot belang zijn. Het einde van een escalatie van de spanningen in september 2012 heeft duidelijk gemaakt dat Egypte een constructieve rol kan vervullen bij het bezweren van gevaarlijke regionale situaties. Daarom moet voor een blijvende, intensieve dialoog met Caïro worden gezorgd.

Een blijvende inzet van de EU voor de oostelijke buurlanden, onder meer in het kader van het Oostelijk Partnerschap, blijft van cruciaal belang. De belangrijkste gebeurtenis van 2013 zal in dit verband de topbijeenkomst van het Oostelijk Partnerschap van november in Vilnius zijn. De EU zal toezien op de vooruitgang die Oekraïne maakt met het verwezenlijken van de voorwaarden die de Raad (Buitenlandse Zaken) in december 2012 heeft genoemd voor de ondertekening van de associatieovereenkomst/diepe en brede vrijhandelsruimte EU-Oekraïne en de inwerkingtreding daarvan, met inbegrip van de mogelijkheid van voorlopige toepassing van delen van de overeenkomst. Voorts zal de EU trachten een proces van politieke associatie en economische integratie met de meest gevorderde Oost-Europese landen te stimuleren, eventueel ook door parafering van associatieovereenkomsten/diepe en brede vrijhandelsruimten met de Republiek Moldavië, Armenië en Georgië vóór de topbijeenkomst van Vilnius. Wat de aanslepende conflicten betreft, zal de EU nauw samenwerken met het Oekraïense voorzitterschap van de OVSE bij het zoeken naar een duurzame oplossing voor het conflict in Transnistrië, bij de gesprekken van Genève over de conflicten in Georgië en bij de inspanningen om een oplossing te vinden voor het conflict in Nagorny-Karabach.

De aandacht zal blijven uitgaan naar het zorgen voor samenhang tussen het multilaterale gedeelte van het Oostelijk Partnerschap en regionale samenwerkingsinitiatieven (bijv. Synergie voor het Zwarte Zeegebied).

De Westelijke Balkan blijft een prioriteit, en in het bijzonder de uitvoering van de door bemiddeling van de HV/VV tot stand gekomen overeenkomst tussen Servië en Kosovo, waarvoor de EU zich grote inspanningen heeft getroost en veel middelen heeft ingezet. Deze vormt een essentiële stap op weg naar het algemene doel van normalisatie van de betrekkingen tussen beide partijen, hetgeen een noodzakelijke voorwaarde vooraf is voor verdere vooruitgang op hun respectieve paden naar Europa. De volgende mijlpaal op hun pad naar de EU is voor Servië de opening van toetredings-onderhandelingen, en voor Kosovo onderhandelingen over een stabilisatie- en associatie-overeenkomst. De verdere centrale rol van de EU in de toekomstige betrekkingen tussen Servië en Kosovo blijft zowel essentieel als nuttig, gezien het EU-perspectief voor de Westelijke Balkan en de unieke hefboomwerking die hiervan uitgaat.

Het lidmaatschap van Kroatië zal ook tot verdieping van de betrekkingen van de EU met de regio leiden en mogelijkheden voor verdere contacten met andere leden van het voormalige Joegoslavië bieden. Hopelijk zullen de recente toetreding van Kroatië tot de EU en de vorderingen van Servië met name Bosnië-Herzegovina aansporen enige reële vooruitgang op zijn eigen pad naar de Unie te boeken.

Wat de belangrijke bedreigingen voor de regionale en mondiale veiligheid betreft, zal Iran een topprioriteit blijven, aangezien zijn nucleaire activiteiten nog altijd toenemen en de internationale gemeenschap zich grote zorgen blijft maken. Het is hoog tijd dat vorderingen worden gemaakt met het vinden van een op onderhandelingen gebaseerde oplossing voor de Iraanse nucleaire kwestie. De HV/VV blijft, samen met de E3+3, het voortouw nemen bij de intensieve diplomatieke inspanningen om Iran tot inhoudelijke gesprekken te bewegen die het internationale vertrouwen in het exclusief vreedzame karakter van het Iraanse kernprogramma zullen herstellen. Overeenkomstig de tweesporenaanpak, die bestaat in het voeren van diplomatiek overleg en het uitoefenen van druk, zullen de beperkende maatregelen van de EU van kracht blijven totdat Iran de voorwaarden schept om deze te beëindigen door al zijn internationale verplichtingen - onder meer de volledige uitvoering van de resoluties van de VN-Veiligheidsraad en van de Raad van Beheer van de IAEA - na te komen.

De nucleaire ambities en de oorlogszuchtige houding van Noord-Korea zullen in het Verre Oosten een grote bedreiging voor de veiligheid blijven vormen, vooral voor de belangrijke regionale partners, de Republiek Korea en Japan. De EU zal een leidende rol blijven spelen bij het verminderen van de regionale spanningen, en zal de Veiligheidsraad van de VN actief blijven steunen bij het onder druk zetten van Pyongyang om zijn activiteiten te beëindigen en zijn internationale verplichtingen na te komen, en tegelijkertijd haar beleid van kritisch engagement, met inbegrip van beperkende maatregelen, jegens de DVK voortzetten.

Partnerschappen en andere samenwerkingsvormen zullen onverminderd een van de hoekstenen van het externe optreden van de EU vormen, op basis van de prioritering van strategische partners die de HV/VV bij de aanvang van haar mandaat heeft vastgelegd. Gelijkgesinde staten, met name de Verenigde Staten, maar ook andere landen zoals Canada, zullen van essentieel belang blijven om de voornaamste EU-doelstellingen op mondiaal niveau te helpen realiseren. Zo is bijvoorbeeld de samenwerking verder uitgebouwd met de Verenigde Staten, wat betreft het nucleaire programma van Iran, en ook wat betreft de Westelijke Balkan. Nu de tweede regering Obama is aangetreden, zal de uitstekende werkrelatie tussen de HV/VV en minister van Buitenlandse Zaken Kerry doorslaggevend zijn voor het nog verder verdiepen van de samenwerking. De betrekkingen tussen de EU en de VS zullen ook worden versterkt door de start van de onderhandelingen over het trans-Atlantische handels- en investeringspartnerschap (TTIP), dat veel meer dan alleen economische thema's omvat.

Met Rusland zullen wij blijven werken aan onze bilaterale betrekkingen. Er ligt nog een aantal openstaande vraagstukken ter tafel, maar de globale koers is duidelijk en wij moeten de inspanningen voor het uit de weg ruimen van resterende belemmeringen op het gebied van handel, energie en visa, om er maar enkele te noemen, voortzetten. Er zullen ook verdere inspanningen worden geleverd om de samenwerking op het gebied van buitenlands beleid, ook in onze gemeenschappelijke buurlanden en wat betreft de aanslepende conflicten, te verruimen.

Overleg met de nieuwe Chinese leiders zal van essentieel belang zijn, en daarbij zal worden voortgebouwd op de bestaande samenwerking en dialoog over veiligheidsaangelegenheden, zoals de bestrijding van piraterij voor de kust van Somalië. De recente raketproeven en nucleaire tests van Noord-Korea zullen extra druk leggen op de betrekkingen met China en op het strategisch partnerschap van de EU met de Republiek Korea.

Ook met andere partners (bijv. Egypte, Pakistan, Indonesië en Marokko) zal worden gestreefd naar intensivering van de periodieke en informele dialogen over buitenlandse en veiligheidsaangelegenheden, teneinde de concrete samenwerking op te voeren en tot wederzijds aanvaardbare reacties op internationale uitdagingen te komen.

De EU is de enige organisatie die over zo'n breed scala aan beleidsmaatregelen en instrumenten op het gebied van externe betrekkingen beschikt om het hoofd te bieden aan problemen op diplomatiek, veiligheids-, defensie-, financieel, handelspolitiek, ontwikkelings- en humanitair gebied. Dit is wellicht de grootste kracht van de EU als speler op het gebied van externe betrekkingen. De EDEO en de Commissie zullen een alomvattende aanpak van de externe betrekkingen blijven bevorderen, in nauwe samenwerking met de lidstaten en het Europees Parlement. Tegen die achtergrond zullen de HV en de Commissie met een voorstel komen over de verdere bevordering van een alomvattende aanpak van crisisbeheersingssituaties en voor de verschillende stadia van een conflictcyclus - gaande van vroegtijdige waarschuwing en conflict-preventie, crisisrespons en beheersing tot herstel, vredesopbouw en ontwikkelingsinspanningen op de lange termijn.

Het herstellen van de veiligheid en stabiliteit in Mali zal een belangrijk aspect zijn van de totale activiteit van de EU in de Sahel. De EU-opleidingsmissie in Mali (EUTM Mali) zal ertoe bijdragen het militair vermogen van de Malinese strijdkrachten te verbeteren opdat, onder civiel gezag, de territoriale integriteit van het land kan worden hersteld. De EU zal tevens blijven samenwerken met internationale actoren, zoals de ECOWAS, om steun te verlenen aan de multidimensionale geïntegreerde stabilisatiemissie van de VN in Mali (MINUSMA) en eventuele andere stabilisatiemaatregelen. De samenwerking met de Nigeriaanse overheid zal worden opgevoerd om de onveiligheid en het terrorisme te bestrijden. In het kader van een steunprogramma van de EU voor een nieuwe West- en Centraal-Afrikaanse strategie voor de Golf van Guinea, waaraan de staatshoofden van de regio in de loop van 2013 de laatste hand zullen leggen, zal werk worden gemaakt van de bestrijding van piraterij en georganiseerde criminaliteit, zoals drugshandel en andere vormen van illegale handel. Verder zal de EU nauwgezet toezien op, en steun geven aan, de uitvoering van de routekaart voor de politieke transitie in Guinee-Bissau.

De HV/VV en de EDEO zullen een zeer actieve rol blijven spelen in de Hoorn van Afrika. In overeenstemming met het strategisch kader van november 2011 zal de EU steun blijven geven om de onveiligheid in de regio te verminderen en de achterliggende oorzaken ervan aan te pakken. De EU zal zich blijven inzetten om de positieve ontwikkelingen in Somalië steun te geven. De lopende GVDB-missies en -operaties (EUNAVFOR ATALANTA, EUTM Somalia, EUCAP NESTOR, EUAVSEC) en de steun voor de missie van de Afrikaanse Unie voor Somalië (AMISOM) blijven een belangrijk onderdeel van dit streven. De EU zal steun blijven geven aan de inspanningen om democratie, veiligheid en welvaart tot stand te brengen in Kenia, waar in maart 2013 parlementsverkiezingen hebben plaatsgevonden. De EU zal tevens speciale aandacht schenken aan de ontwikkelingen in het binnenlands en buitenlands beleid van Ethiopië. De EU zal haar inspanningen blijven concentreren op Sudan en Zuid-Sudan, met name wat betreft de naleving van gemaakte afspraken en de vorderingen met betrekking tot openstaande kwesties, zoals de kwestie-Abyei en het grensgeschil.

De EU zal zich scharen achter een strategische aanpak voor de aanslepende problemen in het Gebied van de Grote Meren en zal mee helpen zoeken naar een duurzame oplossing voor de veiligheidsproblemen in het oosten van de Democratische Republiek Congo. Aldus zal een strategisch kader voor het Gebied van de Grote Meren worden uitgewerkt met als doel een samenhangende EU-aanpak met betrekking tot de meervoudige oorzaken van de crisis (op regionaal, DRC- en lokaal/het oosten van de DRC betreffend niveau) te ondersteunen. Getracht zal worden de resultaten van de EUPOL en EUSEC na beëindiging van de missie in september 2014 te beschermen. Ook de samenwerking met Afrikaanse en internationale partners, ter ondersteuning van VN-initiatieven om in het oosten van de DRC blijvende stabiliteit tot stand te brengen, zal worden voortgezet. Met betrekking tot de Centraal-Afrikaanse Republiek zal de EU de steun voor het overgangsproces en het herstel van de rechtsstaat en de veiligheid handhaven.

Missies en operaties zullen een centrale plaats in het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid blijven bekleden. Aan het begin van het jaar waren meer dan 5000 personen ingezet in het kader van een GVDB-missie of -operatie; dit aantal nam nog toe met de start in 2013 van EUTM Mali en EUBAM Libië.

De Europese Raad zal in december 2013 een debat houden over het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, op basis van de taakopdracht van december 2012. De Europese Raad heeft de volgende drie clusters vastgesteld: de doeltreffendheid, de zichtbaarheid en het effect van het GVDB verbeteren; de ontwikkeling van de defensievermogens verbeteren, en de Europese defensie-industrie versterken. De agenda van de diverse ministersvergaderingen in de loop van het jaar zal wellicht worden gedomineerd door de voorbereidende besprekingen voor het debat in de Europese Raad.

De outreach-activiteiten ten aanzien van de partners zullen worden voortgezet, zowel door actief hun deelname aan GVDB-missies en -operaties en aan regelmatige veiligheids- en defensiedialogen te bevorderen, als door het organiseren van gezamenlijke studiebijeenkomsten met strategische partners overeenkomstig de desbetreffende aanbevelingen van het PVC. Dergelijke besprekingen bieden ook verdere mogelijkheden om te debatteren over strategisch denken en het overbrengen van het beeld van de EU als wereldspeler.

Azië heeft de afgelopen jaren stelselmatig aan belang gewonnen en de interdependentie tussen Europa en Azië wordt steeds sterker. Indachtig de zeer intensieve contacten die in 2012 hebben plaatsgevonden, waaronder talrijke bezoeken op hoog niveau, zal de EU dit positieve elan in 2013 trachten vast te houden. De EU zal blijven streven naar diepere betrekkingen met regionale organisaties in Azië, zoals de ASEAN, en zal haar samenwerking met China, India, Japan en Zuid-Korea verder consolideren en uitbreiden. De EU zal werk maken van het bepalen en communiceren van haar standpunt ten aanzien van belangrijke veiligheidsvraagstukken in de regio. In dit verband is het van cruciaal belang dat de EU haar beleid met betrekking tot de Zuid-Chinese Zee bepaalt. Op institutioneel niveau zal al het mogelijke worden gedaan om de onderhandelingen over diverse overeenkomsten met de landen in de regio gaande te houden.

In Zuidoost-Azië zal bijzondere aandacht uitgaan naar Myanmar/Birma, waar een democratiseringsproces in gang is gezet. De delegatie van de EU zal in de loop van 2013 worden opgewaardeerd tot een volwaardige ambassade. De kwestie van de interetnische conflicten in Myanmar/Birma blijft een aandachtspunt.

In Zuid-Azië blijft Afghanistan het belangrijkste punt van zorg; de EU heeft het vaste voornemen lange termijnsteun te verlenen aan het land, onder meer in het kader van de transitie die in 2014 zal plaatsvinden. Het mandaat van de missie EUPOL is verlengd tot eind 2014 om de Afghaanse partners te kunnen bijstaan. De voorbereiding van de transitie in Afghanistan geeft ook een nieuwe dynamiek aan de betrekkingen met de landen in Centraal-Azië.

Pakistan blijft een cruciale factor in de regio. De uitvoering van het begin 2012 goedgekeurde vijfjarenplan van inzet EU-Pakistan zal worden voortgezet. De parlementsverkiezingen die naar verwachting in de eerste helft van 2013 zullen plaatsvinden, zullen bijzondere aandacht krijgen, onder andere in de vorm van verkiezingswaarneming. De EU zal nauwe en onafgebroken contacten met de nieuwe regering van Pakistan onderhouden.

De top van Santiago van de EU en de Gemeenschap van Latijns-Amerikaanse en Caribische landen (CELAC) van januari 2013 bood een gelegenheid om een krachtig signaal af te geven van de politieke inzet van de EU voor Latijns-Amerika en het Caribisch gebied op basis van een partnerschap tussen gelijken. De evaluatie van het actieplan (2013-2015) waartoe in Santiago is besloten, met de opnemings van twee nieuwe hoofdstukken over gender en investeringen, zal de werkingssfeer van de biregionale samenwerking helpen verruimen. De EU zal het potentieel van haar contractuele kaders met de belangrijkste Latijns-Amerikaanse partners of subregio's (verwachte voorlopige inwerkingtreding van het handelshoofdstuk van de associatieovereenkomst EU-Midden-Amerika en van de vrijhandelsovereenkomst met Peru en Colombia) optimaal benutten, niet alleen op economisch gebied, maar ook ter versterking van de samenwerking bij het aanpakken van mondiale problemen zoals veiligheid, bestrijding van georganiseerde criminaliteit, klimaatverandering, vooral in internationale fora waar de rol van de Latijns-Amerikaanse landen groter wordt en de standpunten van de EU en Latijns-Amerika grotendeels gelijk lopen. De verdieping van onze betrekkingen met strategische partners zoals Mexico en Brazilië zal een kerndoelstelling blijven, evenals het aanhalen van onze banden met landen die hun betrekkingen met de EU wensen te verstevigen, zoals Colombia en Chili en nieuwe dynamische regionale integratie-initiatieven.

Het aansturen van het extern optreden van de EU stoelt op het stevige waardenfundament van de Unie, dat gegrondvest is op de beginselen van mensenrechten, rechtsstaat en goed bestuur. De uitvoering van de mensenrechtenstrategie van de EU zal een centraal aandachtspunt zijn, dat in de externe betrekkingen van de EU zal worden geïntegreerd. De speciale vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten zal in dit verband een cruciale rol vervullen.

Op het gebied van non-proliferatie en ontwapening zullen de topprioriteiten vooral liggen bij het realiseren van concrete vooruitgang op weg naar internationale consensus over een nieuwe gedragscode voor activiteiten in de kosmische ruimte, het verstrekken van EU-steun voor de inwerkingtreding en doeltreffende uitvoering van het Wapenhandelsverdrag (WHV), het blijven houden van bijeenkomsten van hoge ambtenaren tussen de EU en de Internationale Organisatie voor Atoomenergie (IAEA) en een versterkt engagement van de EU jegens de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens (OPCW). Tegelijkertijd zal worden gewerkt aan de aanneming van een aantal Raadsbesluiten met het oog op financiële EU-steun voor prioritaire projecten, zoals het nucleair veiligheidsfonds en de laagverrijkt-uraniumbank van de IAEA, beveiliging en het beheer van de voorraad handvuurwapens en lichte wapens in Libië en de ruimere regio, het uitdragen van het WHV, het EU-Consortium Non-Proliferatie. De inspanningen zullen worden opgevoerd om ervoor te zorgen dat de EU een actieve rol speelt in de Eerste Commissie van de AVVN, de Raad van Beheer en de Algemene Conferentie van de IAEA, alsook de lopende NPV-toetsingscyclus.

De huidige inspanningen om strategische en operationele expertise te verstrekken inzake conflict-preventie, bemiddeling of vredesopbouw zullen verder worden gesystematiseerd en geconsolideerd, en de middelen waarover de EDEO beschikt om vraagstukken op het gebied van conflicten en fragiele staten aan te pakken (*outreach, bewustmaking, opleiding, kennis*), zullen worden uitgebreid en verder geïntegreerd – in het bijzonder door analyse van conflicten, en steun voor vroegtijdige waarschuwing en bemiddeling. De organisatie van de conferentie over "de EU als vredesbrenger" in mei 2013 heeft bijgedragen tot het verwezenlijken van deze doelstellingen. De partnerschappen met belangrijke tegenhangers (*waaronder de civiele samenleving en internationale en regionale organisaties*) zullen worden versterkt. Het stabiliteitinstrument zal een bijdrage blijven leveren aan de inspanningen op het gebied van conflictpreventie, vredesopbouw en bemiddeling.

Het grootste deel van de niet-aflatende mondiale inspanningen van de EU om terrorisme te bestrijden zal gericht zijn op het aanpakken van de omstandigheden die tot de verspreiding van terrorisme leiden. Dit betekent het optreden tegen een breed scala van verschijnselen waaronder sociale, economische en politieke uitsluiting, conflict en het ontbreken van goed bestuur middels geïntegreerde regionale strategieën en in dialogen met de strategische partners. Op multilateraal niveau zal de EU de uitvoering van de terrorismebestrijdingsstrategie van de VN en de desbetreffende en de resoluties van de VN-Veiligheidsraad propageren. Zij zal tevens pleiten voor een gecoördineerde terrorismebestrijdingsaanpak binnen het VN-stelsel als geheel, en het potentieel van andere multilaterale gremia zoals het mondiaal terrorismebestrijdingsforum (GCTF) en de Roma-Lyongroep van de G8 zo groot mogelijk maken. Voor de nabije toekomst zullen de terrorismebestrijdingsinspanningen vooral gericht zijn op Zuid-Azië (meer bepaald Afghanistan, Pakistan) de ruimere regio van de Hoorn van Afrika (d.w.z. met inbegrip van Jemen) en de ruimere Sahelregio (met inbegrip van West-Afrika, met name Nigeria). Afhankelijk van de ontwikkelingen in de dreiging voor de EU, moet wellicht meer steun voor terrorismebestrijding en meer aandacht worden besteed aan opkomende dreigingen, waar zij ook hun oorsprong vinden.

De EU heeft tevens in toenemende mate beperkende maatregelen als instrument voor buitenlands beleid gebruikt. Gerichte, in juridisch opzicht sterke regelingen met beperkende maatregelen waarmee duidelijke politieke doelstellingen worden verwezenlijkt blijven een geloofwaardig instrument om de waarden waarvoor de EU staat te propageren. De EU zal haar beleid betreffende beperkende maatregelen geregeld toetsen.

Als laatste, maar daarom niet minder belangrijk, zal de EDEO haar inzet wat betreft enkele van de prioritaire mondiale uitdagingen van onze tijd zoals energie en klimaatzekerheid en waterdiplomatie blijven versterken. In samenwerking met de Commissie, de lidstaten en het Europees Parlement zal de EDEO een alomvattende aanpak als reactie op deze uitdagingen blijven volgen. Tot de concrete inspanningen behoort het buitenlands beleid van de EU energiegevoeliger te maken door energie verder in de politieke dialogen te integreren en door de EU-delegaties ten volle in te zetten bij de energiediplomatie, terwijl wat klimaatverandering betreft, de inspanningen zullen worden opgevoerd, voornamelijk in verband met de voorbereidingen voor de wereldklimaatveranderings-overeenkomst van 2015 alsmede een meer systematische aanpak van de koppeling tussen klimaatverandering, schaarste van natuurlijke hulpbronnen en internationale veiligheid door middel van preventieve diplomatie en specifieke samenwerkingsmaatregelen. Tot slot is water in hoog tempo een belangrijk probleem voor de internationale veiligheid aan het worden, en in 2013 is het doel de waterzekerheidsinventarisatie van de EU af te ronden als opstap naar de ontwikkeling van een alomvattender EU-waterdiplomatie met een meer proactieve inzet bij grensoverschrijdende watervraagstukken in de hele wereld.

BIJLAGE I: GBVB-begroting 2012**19.030101 EUMM Georgia**

2012/503/GBVB EUMM Georgië	20,900,000
subtotaal:	20,900,000

19.030102 EULEX Kosovo

2012/291/GBVB EULEX Kosovo	111,000,000
subtotaal	111,000,000

19.030103 EUPOL Afghanistan

2012/391/GBVB EUPOL Afghanistan	56,870,000
subtotaal:	56,870,000

19.030104 Andere maatregelen en acties voor crisisbeheersing

2012/389/EUCAP NESTOR	21,213,310
2012/312/GBVB EUAVSEC Zuid-Sudan	12,500,000
2012/324/GBVB EUPOL COPPS	8,633,550
2012/372/GBVB EUJUST LEX Irak	27,150,000
2012/332/GBVB EUBAM Rafah	980,000
2012/392/GBVB EUCAP Sahel Niger	8,700,000
2012/514/GBVB EUPOL DR Congo	6,750,000
2012/515/GBVB EUSEC DR Congo	11,000,000
2012/698/GBVB GVDB-depot	4,312,234
subtotaal:	101,239,094

19.0302 Non-proliferatie en ontwapening (4)

2012/121/GBVB Activiteiten ter bevordering van de EU-China-Afrika-dialoog en de samenwerking inzake conventionele wapenbeheersing	830,000
2012/166/GBVB Ondersteuning van activiteiten van de OPCW - EU-strategie tegen de verspreiding van massavernietigingswapens	2,140,000
2012/281/GBVB Internationale gedragscode voor ruimteactiviteiten	1,490,000
2012/421/GBVB Ondersteuning van het Verdrag inzake biologische en toxine wapens (BTWC)	1,700,000
2012/662/GBVB OVSE - handvuurwapens en lichte wapens	890,000
2012/662/GBVB UNDP - handvuurwapens en lichte wapens	790,000
2012/422/GBVB Zone vrij van massavernietigingswapens II	352,000
2012/423/GBVB Non-proliferatie van ballistische raketten (Haagse Gedragscode II)	930,000
2012/699/GBVB Alomvattende Kernstop verbod op kernproeven (CTBTO V)	5,185,028
2012/700/GBVB Actieplan van Cartagena voor de periode 2010-2014 (AP landmijnen II)	1,030,000
2012/711/GBVB Controle op wapenuitvoer (activiteiten ter bevordering, bij derde landen, van de controle op wapenuitvoer)	1,860,000
subtotaal:	17,197,028

19.0304 Noodmaatregelen

0

19.0305 Voorbereidende maatregelen en vervolgmaatregelen

Externe audits, juridische diensten en evaluaties	167,731
Voorbereidende maatregelen voor een mogelijke GVDB-missie in Libië	415,000
subtotaal:	582,731

19.0306 Speciale vertegenwoordigers van de Europese Unie

2012/39/GBVB SVEU in Kosovo	2,410,000
2012/33/GBVB SVEU voor het vredesproces in het Midden-Oosten.	1,300,000
2012/255/GBVB SVEU in Afghanistan	300,000
2012/331/GBVB SVEU in Afghanistan	6,380,000
2012/327/GBVB SVEU voor het zuidelijke Middellandse Zeegebied	945,000
2012/327/GBVB SVEU voor Sudan en Zuid-Sudan	1,900,000
2012/328/GBVB SVEU voor Centraal-Azië	1,120,000
2012/330/GBVB SVEU in Bosnië en Herzegovina	5,250,000
2012/326/GBVB SVEU voor de zuidelijke Kaukasus en de crisis in Georgië	2,000,000
2012/329/GBVB SVEU voor de Hoorn van Afrika	4,900,000
2012/390/GBVB SVEU bij de Afrikaanse Unie	680,000
2012/440/GBVB SVEU voor Mensenrechten	712,500
subtotaal:	27,897,500
Totaal:	335,686,353.00

BIJLAGE II: Overzicht van besluiten op GBVB-gebied (sancties) in 2012¹¹⁸**Afghanistan / Taliban**

Uitvoeringsbesluit 2012/167/GBVB van de Raad van 23 maart 2012 tot uitvoering van Besluit 2011/486/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen, groepen, ondernemingen en entiteiten in verband met de situatie in Afghanistan (PB L 87 van 24.3.2012, blz. 60)

Uitvoeringsbesluit 2012/334/GBVB van de Raad van 25 juni 2012 tot uitvoering van Besluit 2011/486/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen, groepen, ondernemingen en entiteiten in verband met de situatie in Afghanistan (PB L 165 van 26.6.2012, blz. 75)

Uitvoeringsbesluit 2012/393/GBVB van de Raad van 16 juli 2012 tot uitvoering van Besluit 2011/486/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen, groepen, ondernemingen en entiteiten in verband met de situatie in Afghanistan (PB L 187 van 17.7.2012, blz. 52)

Uitvoeringsbesluit 2012/454/GBVB van de Raad van 1 augustus 2012 tot uitvoering van Besluit 2011/486/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen, groepen, ondernemingen en entiteiten in verband met de situatie in Afghanistan (PB L 206 van 2.8.2012, blz. 11)

Uitvoeringsbesluit 2012/745/GBVB van de Raad van 3 december 2012 tot uitvoering van Besluit 2011/486/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen, groepen, ondernemingen en entiteiten in verband met de situatie in Afghanistan (PB L 332 van 4.12.2012, blz. 22)

Uitvoeringsbesluit 2012/809/GBVB van de Raad van 20 december 2012 tot uitvoering van Besluit 2011/486/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen, groepen, ondernemingen en entiteiten in verband met de situatie in Afghanistan (PB L 352 van 21.12.2012, blz. 47)

¹¹⁸ Deze lijst betreft uitsluitend de GBVB-besluiten waarbij beperkende maatregelen worden opgelegd. Voor de uitvoering van de maatregelen waarop het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie van toepassing is, is tevens vereist dat, al naar gelang, een verordening van de Raad of een uitvoeringsverordening van de Raad wordt opgesteld.

Belarus

Besluit 2012/36/GBVB van de Raad van 23 januari 2012 tot wijziging van Besluit 2010/639/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Belarus (*PB L 19 van 24.1.2012, blz. 31*)

Uitvoeringsbesluit 2012/126/GBVB van de Raad van 28 februari 2012 tot uitvoering van Besluit 2010/639/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Belarus (*PB L 55 van 29.2.2012, blz. 19*)

Uitvoeringsbesluit 2012/171/GBVB van de Raad van 23 maart 2012 tot uitvoering van Besluit 2010/639/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Belarus (*PB L 87 van 24.3.2012, blz. 95*)

Besluit 2012/212/GBVB van de Raad van 23 april 2012 tot wijziging van Besluit 2010/639/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Belarus (*PB L 113 van 25.4.2012, blz. 11*)

Besluit 2012/642/GBVB van de Raad van 15 oktober 2012 betreffende beperkende maatregelen tegen Belarus (*PB L 285 van 17.10.2012, blz. 1*)

Bosnië en Herzegovina

Besluit 2012/158/GBVB van de Raad van 19 maart 2012 houdende wijziging van Besluit 2011/173/GBVB betreffende beperkende maatregelen vanwege de situatie in Bosnië en Herzegovina (*PB L 80 van 20.3.2012, blz. 17*)

Democratische Republiek Congo

Besluit 2012/811/GBVB van de Raad van 20 december 2012 houdende wijziging van Besluit 2010/788/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen de Democratische Republiek Congo (*PB L 352 van 21.12.2012, blz. 50-53*)

Ivoorkust

Uitvoeringsbesluit 2012/74/GBVB van de Raad van 10 februari 2012 tot uitvoering van Besluit 2010/656/GBVB tot verlenging van de beperkende maatregelen tegen Ivoorkust (*PB L 38 van 11.2.2012, blz. 43*)

Uitvoeringsbesluit 2012/144/GBVB van de Raad van 8 maart 2012 tot uitvoering van Besluit 2010/656/GBVB tot verlenging van de beperkende maatregelen tegen Ivoorkust (*PB L 71 van 9.3.2012, blz. 50*)

Uitvoeringsbesluit 2012/371/GBVB van de Raad van 10 juli 2012 tot uitvoering van Besluit 2010/656/GBVB tot verlenging van de beperkende maatregelen tegen Ivoorkust (*PB L 179 van 11.7.2012, blz. 21*)

Egypte

Besluit 2012/159/GBVB van de Raad van 19 maart 2012 tot wijziging van Besluit 2011/172/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen, entiteiten en lichamen vanwege de situatie in Egypte (*PB L 80 van 20.3.2012, blz. 18*)

Besluit 2012/723/GBVB van de Raad van 26 november 2012 tot wijziging van Besluit 2011/172/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen, entiteiten en lichamen vanwege de situatie in Egypte (*PB L 327 van 27.11.2012, blz. 44*)

Eritrea

Besluit 2012/632/GBVB van de Raad van 15 oktober 2012 houdende wijziging van Besluit 2010/127/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Eritrea (*PB L 282 van 16.10.2012, blz. 46*)

Republiek Guinee (Conakry)

Besluit 2012/149/GBVB van de Raad van 13 maart 2012 houdende wijziging van Besluit 2010/638/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen de Republiek Guinee (*PB L 74 van 14.3.2012, blz. 8*)

Besluit 2012/665/GBVB van de Raad van 26 oktober 2012 houdende wijziging van Besluit 2010/638/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen de Republiek Guinee (*PB L 299 van 27.10.2012, blz. 45*)

Guinee-Bissau

Besluit 2012/237/GBVB van de Raad van 3 mei 2012 betreffende beperkende maatregelen ten aanzien van bepaalde personen, entiteiten en lichamen die de vrede, de veiligheid of de stabiliteit van de Republiek Guinee-Bissau bedreigen (*PB L 119 van 4.5.2012, blz. 43*)

Besluit 2012/285/GBVB van de Raad van 31 mei 2012 betreffende beperkende maatregelen ten aanzien van bepaalde personen, entiteiten en lichamen die de vrede, de veiligheid of de stabiliteit van de Republiek Guinee-Bissau bedreigen en tot intrekking van Besluit 2012/237/GBVB (*PB L 142 van 1.6.2012, blz. 36*)

Uitvoeringsbesluit 2012/516/GBVB van de Raad van 24 september 2012 tot uitvoering van Besluit 2012/285/GBVB betreffende beperkende maatregelen ten aanzien van bepaalde personen, entiteiten en lichamen die de vrede, de veiligheid of de stabiliteit van de Republiek Guinee-Bissau bedreigen (*PB L 257 van 25.9.2012, blz. 20*)

Iran (MVW-kader)

Besluit 2012/35/GBVB van de Raad van 23 januari 2012 houdende wijziging van Besluit 2010/413/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Iran (*PB L 19 van 24.1.2012, blz. 22*)

Besluit 2012/152/GBVB van de Raad van 15 maart 2012 houdende wijziging van Besluit 2010/413/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Iran (*PB L 77 van 16.3.2012, blz. 18*)

Besluit 2012/169/GBVB van de Raad van 23 maart 2012 houdende wijziging van Besluit 2010/413/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Iran (*PB L 87 van 24.3.2012, blz. 90*)

Besluit 2012/205/GBVB van de Raad van 23 april 2012 tot wijziging van Besluit 2010/413/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Iran (*PB L 110 van 24.4.2012, blz. 35*)

Besluit 2012/457/GBVB van de Raad van 2 augustus 2012 houdende wijziging van Besluit 2010/413/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Iran (*PB L 208 van 3.8.2012, blz. 18*)

Besluit 2012/635/GBVB van de Raad van 15 oktober 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/413/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Iran (PB L 282 van 16.10.2012,
blz. 58)

Besluit 2012/687/GBVB van de Raad van 6 november 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/413/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Iran (PB L 307 van 7.11.2012,
blz. 82)

Besluit 2012/829/GBVB van de Raad van 21 december 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/413/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Iran (PB L 356 van 22.12.2012,
blz. 71-77)

Iran (mensenrechtenkader)

Besluit 2012/168/GBVB van de Raad van 23 maart 2012 tot wijziging van Besluit 2011/235/GBVB
betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten vanwege de situatie in
Iran (PB L 87 van 24.3.2012, blz. 85)

Besluit 2012/810/GBVB van de Raad van 20 december 2012 tot wijziging van
Besluit 2011/235/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten
vanwege de situatie in Iran (PB L 352 van 21.12.2012, blz. 49)

Irak

Besluit 2012/812/GBVB van de Raad van 20 december 2012 houdende wijziging van
Gemeenschappelijk Standpunt 2003/495/GBVB inzake Irak (PB L 352/54 van 21.12.2012, blz. 54)

Republiek Moldavië

Besluit 2012/170/GBVB van de Raad van 23 maart 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/573/GBVB inzake beperkende maatregelen tegen de leiders van de regio Transnistrië
van de Republiek Moldavië (PB L 87 van 24.3.2012, blz. 92)

Besluit 2012/527/GBVB van de Raad van 27 september 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/573/GBVB inzake beperkende maatregelen tegen de leiders van de regio Transnistrië
van de Republiek Moldavië (PB L 263 van 28.9.2012, blz. 44)

Myanmar/Birma

Besluit 2012/98/GBVB van de Raad van 17 februari 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/232/GBVB tot verlenging van de beperkende maatregelen tegen Birma/Myanmar
(PB L 47 van 18.2.2012, blz. 64) **(NA)**

Besluit 2012/225/GBVB van de Raad van 26 april 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/232/GBVB tot verlenging van de beperkende maatregelen tegen Birma/Myanmar
(PB L 115 van 27.4.2012, blz. 25)
Somalië

Besluit 2012/388/GBVB van de Raad van 16 juli 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/231/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Somalië (PB L 187 van
17.7.2012, blz. 38)

Besluit 2012/633/GBVB van de Raad van 15 oktober 2012 houdende wijziging van
Besluit 2010/231/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Somalië (PB L 282 van
16.10.2012, blz. 47)

Syrië

Uitvoeringsbesluit 2012/37/GBVB van de Raad van 23 januari 2012 tot uitvoering van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (PB L 19 van 24.1.2012,
blz. 33)

Besluit 2012/122/GBVB van de Raad van 27 februari 2012 houdende wijziging van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (PB L 54 van 28.2.2012,
blz. 14)

Uitvoeringsbesluit 2012/172/GBVB van de Raad van 23 maart 2012 tot uitvoering van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (PB L 87 van 24.3.2012,
blz. 103)

Besluit 2012/206/GBVB van de Raad van 23 april 2012 houdende wijziging van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (PB L 110 van 24.4.2012,
blz. 36)

Uitvoeringsbesluit 2012/256/GBVB van de Raad van 14 mei 2012 tot uitvoering van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (PB L 126 van 15.5.2012,
blz. 9)

Besluit 2012/322/GBVB van de Raad van 20 juni 2012 houdende wijziging van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (*PB L 165 van
16.10.2012, blz. 45*)

Uitvoeringsbesluit 2012/335/GBVB van de Raad van 25 juni 2012 tot uitvoering van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (*PB L 165 van 26.6.2012,
blz. 80*)

Besluit 2012/420/GBVB van de Raad van 23 juli 2012 houdende wijziging van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (*PB L 196 van 24.7.2012,
blz. 59*)

Uitvoeringsbesluit 2012/424/GBVB van de Raad van 23 juli 2012 tot uitvoering van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (*PB L 196 van 24.7.2012,
blz. 81*)

Uitvoeringsbesluit 2012/478/GBVB van de Raad van 16 augustus 2012 tot uitvoering van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (*PB L 219 van 17.8.2012,
blz. 21*)

Besluit 2012/634/GBVB van de Raad van 23 juli 2012 houdende wijziging van
Besluit 2011/782/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Syrië (*PB L 282 van
16.10.2012, blz. 50*)

Besluit 2012/739/GBVB van de Raad van 29 november 2012 betreffende beperkende maatregelen
tegen Syrië en houdende intrekking van Besluit 2011/782/GBVB (*PB L 330 van 30.11.2012,
blz. 21*)

Gemeenschappelijk Standpunt 2001/931/GBVB

Besluit 2012/150/GBVB van de Raad van 13 maart 2012 tot wijziging van Besluit 2011/872/GBVB
inzake de actualisering van de lijst van personen, groepen en entiteiten bedoeld in de artikelen 2, 3
en 4 van Gemeenschappelijk Standpunt 2001/931/GBVB betreffende de toepassing van specifieke
maatregelen ter bestrijding van het terrorisme

Besluit 2012/333/GBVB van 25 juni 2012 inzake de actualisering van de lijst van personen, groepen en entiteiten bedoeld in de artikelen 2, 3 en 4 van Gemeenschappelijk Standpunt 2001/931/GBVB betreffende de toepassing van specifieke maatregelen ter bestrijding van het terrorisme en tot intrekking van Besluit 2011/872/GBVB (*PB L 165 van 26.6.2012, blz. 72*).

Besluit 2012/686/GBVB van de Raad van 6 november 2012 tot wijziging van Besluit 2012/333/GBVB inzake de actualisering van de lijst van personen, groepen en entiteiten bedoeld in de artikelen 2, 3 en 4 van Gemeenschappelijk Standpunt 2001/931/GBVB betreffende de toepassing van specifieke maatregelen ter bestrijding van het terrorisme (*PB L 307 van 7.11.2012, blz. 80*)

Besluit 2012/765/GBVB van de Raad van 10 december 2012 inzake de actualisering van de lijst van personen, groepen en entiteiten bedoeld in de artikelen 2, 3 en 4 van Gemeenschappelijk Standpunt 2001/931/GBVB betreffende de toepassing van specifieke maatregelen ter bestrijding van het terrorisme en tot intrekking van Besluit 2012/333/GBVB (*PB L 337 van 11.12.2012, blz. 50-52*)

Tunesië

Besluit 2012/50/GBVB van de Raad van 27 januari 2012 tot wijziging van Besluit 2011/72/GBVB betreffende restrictieve maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten vanwege de situatie in Tunesië (*PB L 27 van 31.1.2012, blz. 11*)

Besluit 2012/724/GBVB van de Raad van 26 november 2012 tot wijziging van Besluit 2011/72/GBVB betreffende restrictieve maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten vanwege de situatie in Tunesië (*PB L 327 van 27.11.2012, blz. 45*)

Zimbabwe

Besluit 2012/97/GBVB van de Raad van 17 februari 2012 houdende wijziging van Besluit 2011/101/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Zimbabwe (*PB L 47 van 18.2.2012, blz. 50*)

Uitvoeringsbesluit 2012/124/GBVB van de Raad van 27 februari 2012 tot uitvoering van Besluit 2011/101/GBVB betreffende beperkende maatregelen tegen Zimbabwe (*PB L 54 van 28.2.2012, blz. 20*)

BIJLAGE III: Verklaringen in 2012

In 2012 zijn in totaal 597 verklaringen afgelegd, waaronder:

- **Verklaringen van de HV namens de EU:** deze geven het officiële standpunt van de EU weer en worden onder verantwoordelijkheid van de HV afgelegd, na voorafgaand overleg met de lidstaten. Indien geen officieel standpunt bestaat, worden deze verklaringen door de lidstaten binnen de Raad aangenomen. Derde landen kunnen zich hier op uitnodiging bij aansluiten.
- **Verklaringen van de HV:** deze worden meestal gebruikt naar aanleiding van gebeurtenissen die een snelle reactie van de EU vragen en worden onder verantwoordelijkheid van de HV afgelegd, zonder formeel overleg met de lidstaten.
- **Verklaringen van de woordvoerder van de HV:** deze worden vaak gebruikt voor een snelle reactie van de EU in gevallen waarin het niet noodzakelijk is de HV persoonlijk te betrekken.
- **Lokale verklaringen van de EU:** deze worden gebruikt in de context van een specifieke lokale/regionale kwestie.

Verdeling naar categorie:

Categorie	Aantal (percentage tussen haakjes)
Verklaringen van de HV	62 (10%)
Verklaringen van de HV	253 (42%)
Verklaringen van de woordvoerder	200 (34%)
Lokale verklaringen	82 (14%)
Totaal	597

Geografische verdeling

Regio	Percentage
Afrika	18%
Azië	15%
Oost-Europa / Westelijke Balkan	19%
Latijns-Amerika	5%
Noord-Afrika	16%
Midden-Oosten / Golfregio	19 %
Multilateraal/Noord-Amerika	8%

Thematische verdeling

Categorie	Aantal (percentage tussen haakjes)
Mensenrechten	151 (25%)
Verkiezingen / hervormingen	96 (16%)
Conflict / stabiliseringsprocessen	151 (26%)
Veiligheidsincidenten	53 (9%)
Felicitaties / condoleanceberichten	24 (4%)
Non-proliferatie	7 (1%)
Overige	111 (19%)
Totaal	597

Gezamenlijke verklaringen

De HV heeft in totaal 25 gezamenlijke verklaringen met andere leden van de Commissie afgelegd:

Commissaris Füle	21
Commissaris Piebalgs	1
Commissaris Reding	
Commissaris Georgieva	1
Commissaris de Gucht	1
Commissaris Rehn	1
Totaal	25